

*Academia de Științe
a Moldovei*

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

*Ministerul Economiei
al Republicii Moldova*

ANALELE

Institutului Național de Cercetări Economice

Ediția a VIII-a / 2017

ISSN 1857-3630
ISBN 978-9975-4326-6-5

Chișinău, 2017

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef:

Alexandru STRATAN, doctor habilitat, profesor universitar (INCE, Republica Moldova)

Redactor-șef adjunct:

Gheorghe ILIADI, doctor habilitat, profesor cercetător (INCE, Republica Moldova)

Redactor științific:

Tudor BAJURA, doctor habilitat, conferențiar universitar (INCE, Republica Moldova)

Membrii:

Altınbec MOLDAȘEV, doctor habilitat, profesor universitar (Kazahstan)

Sandor J. ZSARNOCZAI, doctor, profesor universitar (Ungaria)

Emil DINGA, doctor, profesor universitar (România)

Ceslav CIOBANU, doctor, profesor universitar (SUA)

Elena PĂDUREAN, doctor (România)

Mihail FIODOROV, doctor (Rusia)

Camelia GAVRILESCU, doctor (România)

Euphrasia Susy SUHENDRA, doctor, profesor universitar (Indonezia)

Ercean UYGUR, doctor, profesor universitar (Turcia)

Iulia ABUHOVICI, doctor (Belarus)

Tudor CIUMARA, doctor, conferențiar cercetător (România)

Natalia RAD, doctor, conferențiar universitar (Ucraina)

Iulia LUPU, doctor, conferențiar cercetător (România)

Nicolai SAHAŢKHII, doctor habilitat, profesor universitar (Ucraina)

Ionel LEONIDA, doctor, conferențiar cercetător (România)

Ileana ANASTASE, doctor (România)

Pavel MOVILEANU, doctor habilitat, Doctor Honoris Causa (UASM, Republica Moldova)

Tatiana MANOLE, doctor habilitat, profesor universitar (INCE, Republica Moldova)

Olga GAGAUZ, doctor habilitat, conferențiar cercetător (INCE, Republica Moldova)

Valeriu DOGA, doctor habilitat, profesor universitar (INCE, Republica Moldova)

Dmitrii PARMACLI, Doctor Honoris Causa, doctor habilitat, profesor universitar (Republica Moldova)

Angela TIMUȘ, doctor, conferențiar cercetător (INCE, Republica Moldova)

Vadim MACARI, doctor, conferențiar cercetător (INCE, Republica Moldova)

Victor MOROZ, doctor, conferențiar cercetător (INCE, Republica Moldova)

Anatolii ROJCO, doctor, conferențiar cercetător (INCE, Republica Moldova)

Galina SAVELIEVA, doctor (INCE, Republica Moldova)

RECENZENȚI ȘTIINȚIFICI:

Galina ULIAN, doctor habilitat, profesor universitar (USM, Republica Moldova)

Alexandru GRIBINCEA, doctor habilitat, profesor universitar (ULIM, Republica Moldova)

Victor MOCANU, doctor, conferențiar universitar (AȘM, Republica Moldova)

REDACTORI LITERARI:

Redactor-șef: **Iulita BÎRCĂ**

Redactare: **Victoria BORDOS, Corina CAZACLIU**

Machetare computerizată: **Svetlana FILIMON**

Designer copertă: **Alexandru SANDULESCU**

Redactare bibliografică: **D. PELEPCIUC, A. CATANĂ, N. DALINIȚCHI**

Indexator: **Elena MIGUNOVA**

Analele INCE este revistă cu statut de publicație științifică de profil, elaborată în baza rezultatelor investigațiilor institutului din domeniile: economie, finanțe, statistică, demografie și sociologie și recomandată tuturor celor interesați de problemele socioeconomice și financiare actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenților la specialitățile sus-numite, specialiștilor din domeniile respective etc.

Preluarea textelor editate în revista „Analele INCE” este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra fiecărui text publicat aparține autorilor. Autorii declară pe propria răspundere că articolele sunt autentice și nu există niciun conflict de interese, totodată, transmit dreptul de autor și editorului. Opinia redacției nu coincide întotdeauna cu opinia autorilor.

ISSN 1857-3630

ISBN 978-9975-4326-6-5

© Institutul Național de Cercetări Economice, 2017

CUPRINS

ANALIZA DEZVOLTĂRII SECTORULUI ÎNTEPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Vadim MACARI, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

EVOLUȚIA IMM-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA, ÎN ANII 2007-2015, ÎN PROFIL TERITORIAL..... 7

Dorin ROȘU, doctorand, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI DEZVOLTĂRII IMM-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA PE CLASE DE MĂRIME..... 14

Mihail CIOBANU, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

ANALIZA INDICATORILOR DE ACTIVITATE AI IMM-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA DUPĂ FORME DE PROPRIETATE 20

Vladimir CUCIREVII, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

ANALIZA INDICATORILOR PRINCIPALI AI DEZVOLTĂRII IMM-urilor AGRICOLE..... 27

Svetlana IVANOV, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

ANALIZA INDICATORILOR INVESTIȚIILOR BRUTE ALE SECTORULUI IMM-urilor ÎN ANII 2007-2015..... 34

Anatolii ROJCO, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

Zoia STREMENOVSCAIA, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

EVALUAREA PRINCIPALILOR INDICATORI AI OCUPĂRII FORȚEI DE MUNCĂ ÎN SFERA MICULUI ANTREPRENORAT DIN REPUBLICA MOLDOVA 39

ECONOMIE

Tudor BAJURA, doctor habilitat, profesor, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

Svetlana GANDACOVA, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

PREȚUL DE PIAȚĂ AL TERENURILOR AGRICOLE SUB PRESIUNEA CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE..... 49

POLITICI SOCIALE. DEMOGRAFIE

Anatolii ROJCO, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

Svetlana IVANOV, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova

ABORDĂRI METODOLOGICE DE MĂSURARE ȘI ANALIZĂ A ȘOMAJULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA..... 56

Galina SAVELIEVA, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova	
Svetlana ZAHAROV, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova	
ȘOIAJUL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ANALIZA TENDINȚELOR PRINCIPALE.....	63
Anatolii ROJCO, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova	
Zoia STREMENOVSCAIA, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova	
EXPERIENȚA MONDIALĂ PRIVIND PERFECTIONAREA POLITICILOR DE REDUCERE A OCUPĂRII INFORMALE	73
Valentina COTELNIC, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova	
INCLUZIUNEA ȘI INTEGRAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN ACTIVITATEA ECONOMICĂ.....	79
Valentina VINOGRADOVA, cercetător științific, Institutul Național de Cercetări Economice	
TIPUL GOSPODĂRIILOR CASNICE CA FACTOR DE INEGALITATE ÎN BUNĂSTAREA LOR.....	84

CONTENT

**ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT
OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

Vadim MACARI, PhD, Associate Professor, National Institute of Economic Research, Moldova DEVELOPMENT OF SMEs IN REPUBLIC OF MOLDOVA, IN 2007-2015, IN TERRITORIAL PROFILE	7
Dorin ROȘU, PhD Student, National Institute for Economic Research, Moldova THE ANALYSIS OF SME'S KEY DEVELOPMENT INDICATORS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA BASED ON SIZE-CLASS.....	14
Mihail CIOBANU, Scientific Researcher, National Institute for Economic Research, Moldova ANALYSIS OF THE INDICATORS OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES' ACTIVITY BY OWNERSHIP FORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA.....	20
Vladimir CUCIREVIL, PhD, Associate Professor, National Institute of Economic Research, Moldova ANALYSIS OF THE MAIN INDICATORS OF THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SMEs.....	27
Svetlana IVANOV, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova ANALYSIS OF GROSS INVESTMENTS INDICATORS OF THE SME SECTOR IN 2007-2015....	34
Anatolii ROJCO, PhD, Associate Professor, National Institute of Economic Research, Moldova Zoia STREMENOVSCAIA, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova EVALUATION OF THE MAIN INDICATORS OF EMPLOYMENT IN AREA OF SMALL ENTREPRENEURSHIP FROM REPUBLIC OF MOLDOVA	39

ECONOMY

Tudor BAJURA, PhD, Professor, National Institute of Economic Research, Moldova Svetlana GANDACOVA, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova THE MARKET PRICE OF AGRICULTURAL LAND UNDER THE PRESSURE OF THE ECONOMIC AND FINANCIAL CRISIS	49
--	----

SOCIAL POLICY. DEMOGRAPHICS

Anatolii ROJCO, PhD, Associate Professor, National Institute of Economic Research, Moldova Svetlana IVANOV, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova THE METHODOLOGICAL APPROACHES OF MEASUREMENT AND ANALYSIS OF UNEMPLOYMENT IN REPUBLIC OF MOLDOVA.....	56
Galina SAVELIEVA, PhD, Lecturer Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova Svetlana IVANOV, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova UNEMPLOYMENT IN REPUBLIC OF MOLDOVA: ANALYSIS OF MAIN TENDENCIES.....	63
Anatolii ROJCO, PhD, Associate Professor, National Institute of Economic Research, Moldova Zoia STREMENOVSCAIA, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova WORLD EXPERIENCE ON PERFECTION OF POLICIES FOR REDUCING INFORMAL EMPLOYMENT	73
Valentina COTELNIC, Scientific Researcher, National Institute of Economic Research, Moldova INCLUSION AND INTEGRATION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN ECONOMIC ACTIVITY	79
Valentina VINOGRADOVA, scientific researcher, National Institute of Economic Research TYPE OF HOUSEHOLDS AS A FACTOR OF INEQUALITY IN THEIR WELFARE.....	84

**ANALIZA DEZVOLTĂRII SECTORULUI
ÎNTRERINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

EVOLUȚIA IMM-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA, ÎN ANII 2007-2015, ÎN PROFIL TERITORIAL

**Vadim MACARI¹, doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Actualitatea prezentului articol este determinată de necesitatea dimensionării și amplificării impactului important al factorului teritorial (regional) asupra dezvoltării întreprinderilor mici, medii și micro (IMM) din Republica Moldova. Studiul are ca scop central analiza și evaluarea unor indicatori ai funcționării IMM-urilor sub aspect teritorial. Metodele principale de cercetare utilizate: monografică, logică, sistemică, analiza și sinteza, generalizarea, calculele economice, tabelară, șirurile dinamice etc. Principalele rezultate științifice obținute, ca urmare a cercetării, sunt determinarea numărului, mărimii, ponderii, dinamicii și structurii IMM-urilor în profil teritorial (pe 4 zone, 32 de raioane, Chișinău), evoluția acestor indicatori în perioada 2007-2015, cu accentul pe anii 2014-2015.

Cuvinte-cheie: IMM, mărime, pondere, dinamică, structură, regiune, raion, profil teritorial.

The actuality of this article is determined by the need of dimensioning and amplification of the territorial (regional) factor important impact on the development of small, medium and micro sized enterprises (SMEs) in Moldova. The study is aimed at the analysis and assessment of SMEs indicators under the territorial point of view. The main research methods used: monographic, logical, systemic analysis and synthesis, generalization, economic calculations, dynamic strings etc. The main scientific results obtained in the article, are: the calculation of the number, size, weight, dynamics and structure of SMEs in territorial profile (4 regions, 32 districts, Chisinau), the evolution of these indicators in 2007-2015, focusing on the years 2014 to 2015.

Keywords: SME, size, weight, dynamics, structure, region, district, territorial profile.

JEL Classification: O12, R1, R13.

CZU: 334.7.012.63/.64(478)

Introducere. Sectorul întreprinderilor mici, medii și micro (în continuare IMM) este unul dintre factorii prioritari care deja contribuie semnificativ la creșterea economică și dezvoltarea economico-socială a Republicii Moldova. Și această contribuție trebuie de sporit în mod substanțial.

În anul 2015, conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), publicate în 2016 [1], numărul IMM-urilor a constituit 49,8 mii de întreprinderi, sau cu 0,5 mii de întreprinderi (cu 1%) mai puțin față de anul 2014. Sectorul IMM reprezenta circa 97,2% din numărul total de întreprinderi. Numărul salariaților care au activat în IMM-uri în 2015 a constituit 281,4 mii de persoane, deținând 55,2% din numărul total de salariați ai întreprinderilor. Veniturile din vânzări ale IMM-urilor au însumat 86824,6 milioane de lei sau 30,8% din venituri din vânzări în total pe economie.

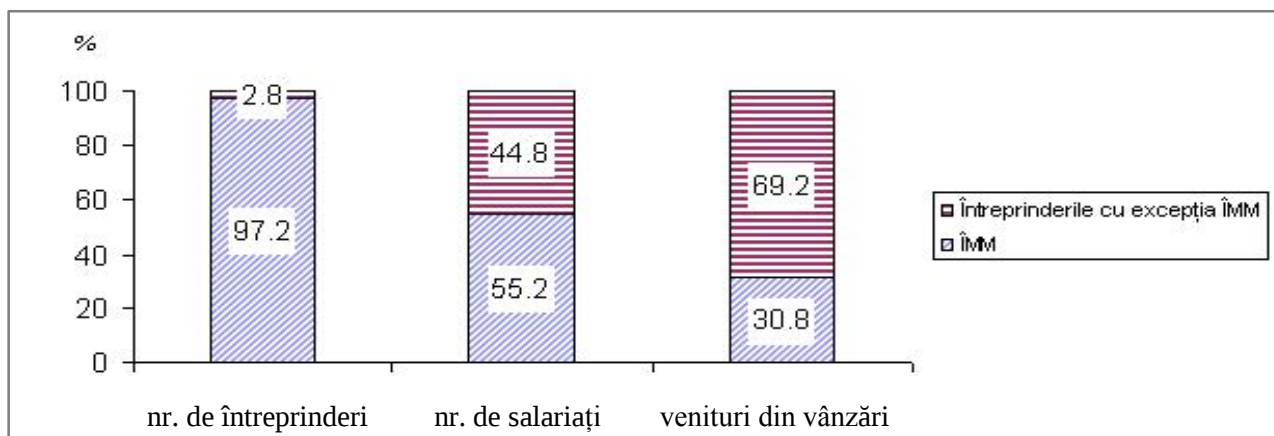

Figura 1. Ponderea IMM-urilor în totalul întreprinderilor în anul 2015 pe principalii indicatori, %
Sursa: Datele BNS [1].

¹ © Vadim MACARI, vadimmacari@yahoo.com

Ponderea IMM-urilor în totalul întreprinderilor în anul 2015 pe principalii indicatori se prezenta astfel, cum este reflectată în figura 1. Evoluția ponderii IMM-urilor în totalul întreprinderilor în 2015 s-a caracterizat prin indicatorii incluși în tabelul 1.

Analiza evoluției IMM-urilor indică creșterea veniturilor din vânzări în medie pe o întreprindere în anul 2015, care au constituit 1744,5 mii de lei sau cu 82,9 mii de lei (cu 5%) mai mult față de anul 2014. Totodată, veniturile din vânzări ale IMM-urilor în medie la un salariat au scăzut comparativ cu anul 2014 cu 29,2 mii de lei sau cu 8,6% și au constituit 308,5 mii de lei în mediu pe un salariat. Numărul de salariați în medie pe o întreprindere în anul 2015 a constituit 6 persoane, comparativ cu 5 persoane în anul 2014.

Partea preponderentă a IMM-urilor își desfășoară activitatea în domeniul comerțului, constituind în anul 2015 circa 19,8 mii de întreprinderi, sau 39,8% din totalul întreprinderilor mici și mijlocii. În industria prelucrătoare au activat 4,2 mii de IMM-uri sau 8,5% din totalul IMM-urilor.

O astfel de cercetare este absolut necesară pentru a dimensiona potențialul IMM-urilor ce activează în fiecare din unitățile administrativ-teritoriale (UAT) ale R. Moldova (în cazul dat – în 3 regiuni economice – Regiunea Nord, Regiunea Centru, Regiunea Sud și UTA Găgăuzia, în 32 de raioane și în municipiul Chișinău), pentru a determina gradul utilizării reale a acestui potențial, în vederea identificării ulterioare a oportunităților și barierelor în consolidarea și eficientizarea sa și elaborării măsurilor necesare în acest scop prin prisma aspectului teritorial.

Tabelul 1

Evoluția ponderii IMM-urilor în totalul întreprinderilor în anul 2015

	Nr. de întreprinderi, mii			Nr. de salariați, mii persoane			Venituri din vânzări, mil. lei		
	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %
2014	51,7	50,3	97,3	510,8	284,0	55,6	263090,2	83521,2	31,8
2015	51,2	49,8	97,2	510,3	281,4	55,1	282253,4	86824,6	30,8

Sursa: Datele BNS [1].

Numărul, mărimea, ponderea, dinamica și structura IMM-urilor în profil teritorial

Conform datelor din tabelul 2, în anul 2015, în Republica Moldova **funcționau 49770 de IMM-uri** (cu 1% mai puține, decât în 2014), ponderea cărora în numărul total al întreprinderilor din republică constituia 97,2%, această pondere variind în cele 5 unități administrativ teritoriale (UAT), specificate în tabel, între 96,3 și 97,8%. În numărul total al IMM-urilor, cele *mijlocii* aveau o pondere de 3,3% (oscilând pe UAT între 3,1 și 4,0%), cele *mici* – 20,0% (între 24,5 și 18,5%), iar cea mai mare pondere o aveau cele *micro* – 76,7% (71,5 și 78,4%) [2].

Tabelul 2

Numărul IMM-urilor în anul 2015 după regiuni, mărime și pondere (unități, %)

	IMM total, unități	Ponderea IMM în numărul total al întreprinderilor	din totalul de IMM-uri:					
			Mijlocii		Mici		Micro	
			Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %	Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %	Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %
Total pe republică	49770	97,2	1626	3,3	9965	20,0	38179	76,7
Mun. Chișinău	32288	97,0	991	3,1	5969	18,5	25328	78,4
Regiunea Nord	6130	97,3	243	4,0	1503	24,5	4384	71,5
Regiunea Centru	7412	97,7	237	3,2	1562	21,1	5613	75,7
Regiunea Sud	2630	97,8	106	4,0	638	24,3	1886	71,7
UTA Găgăuzia	1310	96,3	49	3,7	293	22,4	968	73,9

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BNS.

Pentru comparație (vezi tabelul 3), **în anul 2014, în Republica Moldova funcționau 50265 de IMM-uri, ponderea** cărora în numărul total al întreprinderilor din republică constituia 97,3%, această pondere variind în cele 5 unități administrativ teritoriale (UAT) specificate în tabel între 97,1 și 98,0%. În numărul total al IMM-urilor, cele *mijlocii* aveau o pondere de 3,2% (oscilând pe UAT între 2,9 și 4,2%), cele *mici* – 19,7% (18,3 și 24,1%), iar cea mai mare pondere o aveau cele *micro* – 77,1% (72,0 și 78,9%) [2].

Tabelul 3

Numărul IMM-urilor în anul 2014* după regiuni, mărime și pondere (unități, %)

	IMM total, unități	Ponderea IMM în numărul total al întreprinderilor	din totalul de IMM-uri:					
			Mijlocii		Mici		Micro	
			Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %	Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %	Numărul întrepr., unități	Ponderea în numărul total al IMM, %
Total pe republică	50265	97,3	1598	3,2	9896	19,7	38771	77,1
Mun. Chișinău	32775	97,1	942	2,9	5986	18,3	25847	78,9
Regiunea Nord	6109	97,4	258	4,2	1448	23,7	4403	72,1
Regiunea Centru	7454	98,0	240	3,2	1544	20,7	5670	76,1
Regiunea Sud	2631	97,9	103	3,9	634	24,1	1894	72,0
U.T.A. Găgăuzia	1296	96,8	55	4,2	284	21,9	957	73,8

Notă: 2014* – recalcularea datelor BNS după metodologia anului 2015.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BNS.

În 2015, în republică funcționau 1626 de întreprinderi *mijlocii* (3,3% din totalul IMM-urilor din țară), ponderea celor *mici* era de 20,0% și celor *micro* – 76,7%. În municipiul Chișinău aceste cifre constituiau, respectiv, 991 de unități, 3,1%, 18,5% și 78,4% (tabelele 2, 4).

În 2015, *pe regiuni, cea mai mare pondere* în totalul întreprinderilor *mijlocii* le-au avut cele din Regiunea Nord și Regiunea Sud (4,0%), urmată de UTA Găgăuzia (3,7%) și Regiunea Centru (3,2%). Pe raioane ponderea întreprinderilor *mijlocii* a variat între 9,3% (Edineț) și 2,0% (Telenești, Ungheni).

În 2015, *pe regiuni, cea mai mare pondere* în totalul întreprinderilor *mici* le-au avut cele din Regiunea Nord (24,5%), urmată de Regiunea Sud (24,3%), UTA Găgăuzia (22,1%) și Regiunea Centru (21,1%). Pe raioane ponderea întreprinderilor *mici* a variat între 45,0% (Drochia) și 17,0% (Ungheni).

În 2015, *pe regiuni, cea mai mare pondere* în totalul *microîntreprinderilor* le-au avut cele din Regiunea Centru (75,7%), urmată de UTA Găgăuzia (73,6%), Regiunea Sud (71,7%) și Regiunea Nord (71,5%). Pe raioane ponderea *microîntreprinderilor* s-a încadrat între 78,7% (Orhei) și 45,7% (Edineț).

Tabelul 4

Numărul și ponderea IMM-urilor după regiuni, raioane și mărimea întreprinderii, 2015 (unități, %)

	Regiuni și raioane	Total într. unit.	IMM total, unități	Ponderea IMM în nr. total al întrepr., %	Medii, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %	Mici, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %	Micro, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %
1	Total pe republică	51216	49770	97,2	1626	3,3	9965	20,0	38179	76,7
2	Mun. Chișinău	33279	32288	97,0	991	3,1	5969	18,5	25328	78,4
3	Regiunea Nord	6301	6130	97,3	243	4,0	1503	24,5	4384	71,5
4	Mun. Bălți	2426	2362	97,4	54	2,3	469	19,9	1839	77,9
5	Briceni	264	258	97,7	19	7,4	96	37,2	143	55,4
6	Dondușeni	196	187	95,4	12	6,4	54	28,9	121	64,7
7	Drochia	465	452	97,2	19	4,2	128	28,3	305	67,5
8	Edineț	283	269	95,1	25	9,3	121	45,0	123	45,7
9	Fălești	338	330	97,6	13	3,9	106	32,1	211	63,9
10	Florești	341	323	94,7	18	5,6	84	26,0	221	68,4
11	Glodeni	254	249	98,0	13	5,2	68	27,3	168	67,5

	Regiuni și raioane	Total într. unit.	IMM total, unități	Ponderea IMM în nr. total al întrepr., %	Medii, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %	Mici, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %	Micro, unități	Ponderea în nr. total al IMM, %
12	Ocnița	201	194	96,5	12	6,2	49	25,3	133	68,6
13	Râșcani	442	436	98,6	20	4,6	92	21,1	324	74,3
14	Sângerei	436	431	98,9	18	4,2	117	27,1	296	68,7
15	Soroca	655	639	97,6	20	3,1	119	18,6	500	78,2
16	Regiunea Centru	7586	7412	97,7	237	3,2	1562	21,1	5613	75,7
17	Anenii Noi	669	645	96,4	19	2,9	162	25,1	464	71,9
18	Călărași	349	341	97,7	9	2,6	72	21,1	260	76,2
19	Criuleni	406	397	97,8	11	2,8	89	22,4	297	74,8
20	Dubăsari	179	178	99,4	7	3,9	36	20,2	135	75,8
21	Hâncești	697	682	97,8	20	2,9	159	23,3	503	73,8
22	Ialoveni	1145	1114	97,3	45	4,0	215	19,3	854	76,7
23	Nisporeni	340	331	97,4	10	3,0	66	19,9	255	77,0
24	Orhei	1155	1133	98,1	34	3,0	207	18,3	892	78,7
25	Rezina	308	295	95,8	10	3,4	75	25,4	210	71,2
26	Strășeni	876	859	98,1	39	4,5	188	21,9	632	73,6
27	Șoldănești	198	198	100,0	8	4,0	58	29,3	132	66,7
28	Telenești	261	255	97,7	5	2,0	68	26,7	182	71,4
29	Ungheni	1003	984	98,1	20	2,0	167	17,0	797	81,0
30	Regiunea Sud	2690	2630	97,8	106	4,0	638	24,3	1886	71,7
31	Basarabeasca	130	128	98,5	4	3,1	38	29,7	86	67,2
32	Cahul	779	758	97,3	21	2,8	178	23,5	559	73,7
33	Cantemir	136	128	94,1	5	3,9	50	39,1	73	57,0
34	Căușeni	482	476	98,8	22	4,6	114	23,9	340	71,4
35	Cimișlia	334	328	98,2	15	4,6	75	22,9	238	72,6
36	Leova	176	173	98,3	8	4,6	38	22,0	127	73,4
37	Ștefan Vodă	365	358	98,1	12	3,4	80	22,3	266	74,3
38	Taraclia	288	281	97,6	19	6,8	65	23,1	197	70,1
39	UTA Găgăuzia	1360	1310	96,3	49	3,7	293	22,4	968	73,9

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BNS.

Tabelul 5 reflectă **evoluția numărului IMM-urilor, în anii 2007-2015**, după regiuni și raioane, în expresie absolută, inclusiv, în anul 2015 – pe categoriile de IMM mijlocii, mici și micro [3].

Practic, 2/3 din numărul total al IMM din republică, care au activat în toată perioada examinată (2007-2015), se află în municipiul Chișinău, **ponderea** acestora variind, în 2007-2014, între 65,7% (2008) și 66,2% (2012). În 2015 ponderea a fost mai mică decât în **2014*** (respectiv, de 64,9 și 65,2%). Dintre regiunile economice, cea mai mare pondere a avut-o Regiunea Centru, mărimile minimă și maximă constituind, în 2007-2014, respectiv, 13,2-14,7%. În **2014*** și 2015 ponderea, practic, a rămas aceeași (14,8 și 14,9%).

Urmează Regiunea Nord, cu variația ponderii între 11,8-13,2%, reducându-se an de an de la 13,2% în 2007 până la 11,8% în 2013, dar în **2014*** și 2015 a sporit până la, respectiv, 12,2 și 12,3%. Ponderea Regiunii Sud a fost mai stabilă – de la 5,0% (2007) până la 5,2% în 2014, menținând valoarea sa de 5,1% în 4 ani consecutivi (2010-2013), iar în **2014*** și 2015 constituind, respectiv, 5,2 și 5,3%.

Tabelul 5

Evoluția numărului IMM-urilor, în anii 2007-2015, pe regiuni și raioane, unități

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015*	din care:		
											Medii	Mici	Micro
Total pe republică	39320	41109	43658	45631	47337	49444	50890	52335	50265	49770	1626	9965	38179
Mun. Chișinău	25916	27018	28729	30115	31296	32713	33541	34439	32775	32288	991	5969	25328
Regiunea Nord	5194	5247	5361	5538	5739	5849	6014	6206	6109	6130	243	1503	4384
Mun. Bălți	1723	1800	1955	2022	2204	2277	2337	2389	2339	2362	54	469	1839
Briceni	390	368	329	330	313	303	286	277	277	258	19	96	143
Dondușeni	218	227	234	239	205	202	203	188	184	187	12	54	121
Drochia	360	368	385	404	422	428	443	464	449	452	19	128	305
Edineț	376	335	295	291	271	261	267	270	267	269	25	121	123
Fălești	236	263	270	273	272	294	299	322	319	330	13	106	211
Florești	269	223	131	212	239	257	274	304	301	323	18	84	221
Glodeni	247	244	252	249	254	258	256	260	260	249	13	68	168
Ocnîța	273	287	268	257	241	206	192	193	191	194	12	49	133
Râșcani	336	351	383	394	398	406	417	438	432	436	20	92	324
Sângerei	265	273	317	327	344	373	394	418	417	431	18	117	296
Soroca	501	508	542	540	576	584	646	683	673	639	20	119	500
Regiunea Centru	5196	5629	6029	6413	6615	7007	7382	7674	7454	7412	237	1562	5613
Anenii Noi	520	544	595	627	625	640	668	680	666	645	19	162	464
Călărași	300	318	330	341	342	368	363	358	348	341	9	72	260
Criuleni	339	348	351	369	387	410	423	429	407	397	11	89	297
Dubăsari	133	173	165	164	174	172	175	184	169	178	7	36	135
Hâncești	470	477	524	556	596	625	683	730	701	682	20	159	503
Ialoveni	631	721	813	867	924	1011	1038	1135	1114	1114	45	215	854
Nisporeni	195	221	259	285	306	326	358	375	360	331	10	66	255
Orhei	784	893	921	1004	1055	1085	1155	1147	1115	1133	34	207	892
Rezina	269	275	278	303	300	311	314	331	324	295	10	75	210
Strășeni	544	599	621	662	699	734	787	837	823	859	39	188	632
Șoldănești	176	147	198	202	131	150	179	197	196	198	8	58	132
Telenești	196	172	172	180	192	206	232	256	251	255	5	68	182
Ungheni	639	741	802	853	884	969	1007	1015	980	984	20	167	797
Regiunea Sud	1984	2132	2302	2332	2417	2523	2595	2707	2631	2630	106	638	1886
Basarabeasca	122	137	132	119	118	127	124	131	128	128	4	38	86
Cahul	542	588	663	676	704	717	739	796	782	758	21	178	559
Cantemir	81	74	88	97	105	120	126	127	125	128	5	50	73
Căușeni	370	410	438	453	457	454	475	491	465	476	22	114	340
Cimișlia	229	251	257	264	280	304	314	324	321	328	15	75	238
Leova	111	108	127	104	109	138	154	163	158	173	8	38	127
Ștefan Vodă	252	271	305	303	331	350	370	365	349	358	12	80	266
Taraclia	277	293	292	316	313	313	293	310	303	281	19	65	197
UTA Găgăuzia	1030	1083	1237	1233	1270	1352	1358	1309	1296	1310	49	293	968

Notă: 2014*, 2015* – calculat conform noii metodologii a BNS.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BNS.

Prea puțin s-a schimbat în anii 2007-2014 și ponderea UTA Găgăuzia (2,5-2,8%), la fel înregistrând în aceiași 4 ani (2010-2013) ponderea de 2,7%, în **2014*** și 2015 având aceeași pondere de 2,6% (tabelul 6).

Tabelul 6

Structura sectorului IMM, în anii 2007-2015, pe regiuni și raioane, %

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015*
Total pe republică	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Mun. Chișinău	65,9	65,7	65,8	66,0	66,1	66,2	65,9	65,8	65,2	64,9
Regiunea Nord	13,2	12,8	12,3	12,1	12,1	11,8	11,8	11,9	12,2	12,3
Mun. Bălți	4,4	4,4	4,5	4,4	4,7	4,6	4,6	4,6	4,7	4,7
Briceni	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5
Dondușeni	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Drochia	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Edineț	1,0	0,8	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Fălești	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Florești	0,7	0,5	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Glodeni	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Ocnîța	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Râșcani	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
Sângerei	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
Soroca	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3
Regiunea Centru	13,2	13,7	13,8	14,1	14,0	14,2	14,5	14,7	14,8	14,9
Anenii Noi	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Călărași	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Criuleni	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Dubăsari	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Hâncești	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4
Ialoveni	1,6	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,2	2,2	2,2
Nisporeni	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Orhei	2,0	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,2	2,3
Rezina	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Strășeni	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7
Șoldănești	0,4	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
Telenești	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	1,5	0,5
Ungheni	1,6	1,8	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0	1,9	0,9	2,0
Regiunea Sud	5,0	5,2	5,3	5,1	5,1	5,1	5,1	5,2	5,2	5,3
Basarabeasca	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Cahul	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,5
Cantemir	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Căușeni	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0
Cimișlia	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Leova	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ștefan Vodă	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Taraclia	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
UTA Găgăuzia	2,6	2,6	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,5	2,6	2,6

Notă: 2014*, 2015* – calculat de autor conform noii metodologii a BNS.

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BNS.

Dinamica anuală a numărului IMM-urilor, în ansamblu pe republică, în anii 2008-2014, a fost instabilă, dar supraunitară și a variat între 102,8% (2014) și 106,2% (2009). De menționat ca **fapt negativ** reducerea ritmului în 2013 și 2014, iar în **2015** ritmul a fost subunitar (99,0%), ca și în Chișinău (98,5%) și în Regiunea Centru (99,4%). În **2015**, ritmul a rămas, practic, același, în Regiunea Nord (100,3%), Regiunea Sud (100,0%) și doar în UTA Găgăuzia s-a atestat o mică creștere cu 1,1 p.p. (101,1%).

În anul 2015, în profil raional, reducerea indicatorului a variat între 98,0% (Călărași) și 91,0% (Rezina), iar creșterea s-a plasat între 109,5% (Leova) și 100,4% (Ungheni).

În 11 din 32 de raioane a avut loc reducerea numărului IMM-urilor, în 19 raioane acest indicator în

2015 a fost *mai mare* decât în **2014***, iar în 2 raioane (*Ialoveni și Basarabeasca*) a rămas același. Faptul că numărul raioanelor în care, în **2015**, în raport cu **2014***, numărul IMM-urilor a sporit, este de aproape 2 ori mai mare decât numărul raioanelor în care, în **2015**, în raport cu **2014***, numărul IMM-urilor s-a redus, impune **concluzia** că, în 2015, factorii decisivi cu impact pozitiv asupra numărului IMM-urilor *au fost aceiași pentru toate raioanele*.

Concluzii

1. Pentru creșterea eficienței economico-sociale a IMM-urilor, este deosebit de importantă analiza și evaluarea anumitor indicatori ai funcționării IMM-urilor sub aspect teritorial.

2. Dimensionarea potențialului IMM-urilor ce activează în fiecare din unitățile administrativ-teritoriale (UAT) ale Republicii Moldova este necesară pentru a determina gradul utilizării reale a acestui potențial, în vederea identificării oportunităților și barierelor în consolidarea și eficientizarea sa și elaborării măsurilor necesare în acest scop prin prisma aspectului teritorial.

3. Ponderea IMM-urilor în numărul total al întreprinderilor din republică, în 2015, a celor 5 unități administrativ teritoriale (UAT) a variat între 96,3 și 97,8%. În numărul total al IMM-urilor, cele mijlocii aveau o pondere de 3,3% (oscilând pe UAT între 3,1 și 4,0%), cele mici – 20,0% (18,5 și 24,5%), iar cea mai mare pondere o aveau cele micro – 76,7% (71,5 și 78,4%).

4. Pe raioane, în 2015, ponderea întreprinderilor mijlocii, în numărul total al IMM-urilor, a variat între 2,0% (Telenești, Ungheni) și 9,3% (Edineț), a celor mici – între 17,0% (Ungheni) și 45,0% (Edineț) și a microîntreprinderilor – între 45,7% (Edineț) și 78,7% (Orhei).

5. 2/3 din numărul total al IMM-urilor din republică, care au activat în anii 2007-2015, s-au aflat în municipiul Chișinău, ponderea acestora variind între 64,9% (2015) și 66,2% (2012). Ponderea Regiunii Centru a variat între 13,2% și 14,9%, Regiunii Nord – 11,8% și 13,2%, Regiunii Sud – de la 5,0% (2007) până la 5,3% (2009, 2015) și UTA Găgăuzia – 2,5-2,8%.

6. Faptul că numărul raioanelor, în care, în **2015**, în raport cu **2014***, numărul IMM-urilor a sporit (19), este de aproape 2 ori mai mare decât numărul raioanelor în care, în **2015**, în raport cu **2014***, numărul IMM-urilor s-a redus (11), impune concluzia că, în 2015, factorii decisivi cu impact pozitiv asupra numărului IMM-urilor *au fost aceiași pentru toate raioanele*.

Referințe bibliografice

1. Activitatea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova în anul 2015. [Accesat 17.11.2016]. Disponibil: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5258>
2. Activitatea agenților economici după mărime și raioane, 2014-2015. [Accesat 22.11.2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT030/ANT030190reg.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774/
3. Activitatea agenților economici după mărime și raioane, 2005-2014. [Accesat 17.11.08.2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT030/ANT030200reg.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
4. DELIU, Angela. Eficiența economică a întreprinderii și indicatorii ei = The economic efficiency of the company and its indicators. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2013, nr. 4, pp. 120-125. ISSN 1857-4130.
5. IAȚIȘIN, Tatiana. Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2016, ediția a VII-a, nr. 1, pp. 36-40. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.

Recomandat spre publicare: 22.11.2016

ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI DEZVOLTĂRII IMM-urilor DIN REPUBLICA MOLDOVA PE CLASE DE MĂRIME

**Dorin ROȘU¹, doctorand,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Studiul de față pune în evidență situația actuală a IMM-urilor din Republica Moldova pe clase de mărime prin prisma celor mai importanți indicatori statistici. Prin urmare, pentru intervalul de timp cuprins între anii 2007-2015 a fost realizată analiza indicatorilor statistici privind numărul de întreprinderi, numărul mediu de salariați și veniturile din vânzări. Analiza urmărește o serie de pași logici și se concentrează pe evidențierea aspectelor relevante și a instrumentelor statistice utilizate pentru estimarea contribuției IMM-urilor cu accent pe mărime la creșterea economică, având ca scop scoaterea în evidență a importanței aportului IMM-urilor la economia Republicii Moldova. Rezultatele obținute demonstrează că IMM-urile din Republica Moldova au un rol important în asigurarea dezvoltării economice. Acestea au un impact major în determinarea stabilității și creșterii mobilității economiei naționale la provocările de ordin intern și extern.

Cuvinte-cheie: IMM, clase de mărime a întreprinderii, număr de întreprinderi, număr mediu de salariați, venituri din vânzări, Republica Moldova.

This study reveals the current situation of SMEs in the Republic of Moldova based on size class, in terms of the most important statistical indicators. Consequently, for the 2007-2015 period, an analysis of statistical indicators concerning the number of enterprises, employees, and sales revenue was conducted. The analysis follows a series of logical steps and highlights relevant issues, as well as statistical tools used to estimate SMEs contribution to economic growth in general, and to the Republic of Moldova economy in particular. The results obtained from the analysis show the importance of SMEs on economic development. They have a major impact on national economic stability, and its increasing mobility when facing internal and external challenges.

Keywords: SME, enterprises by size class, number of enterprises, employees, sales revenue, Republic of Moldova.

JEL Classification: J29, L25, O52.
CZU: 334.7.012.63/64(478)

Introducere. Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) reprezintă fără îndoială un factor de dezvoltare extrem de important în economia fiecărei națiuni, contribuind direct la formarea Produsului Intern Brut, la crearea a noi locuri de muncă, la stimularea concurenței, favorizarea inovațiilor și tehnologiilor noi. În prezent, la nivel european, acestea constituie în medie mai mult de 99% din totalul întreprinderilor. Comparativ cu întreprinderile mari acestea dau dovadă adesea de mai multă flexibilitate și adaptabilitate față de tendințele pieței și a mediului de afaceri.

În acest context, s-a propus realizarea unui studiu care să pună în evidență situația actuală a întreprinderilor pe clase de mărime din cadrul IMM-urilor din Republica Moldova prin prisma celor mai importanți indicatori statistici. Prin urmare, pentru intervalul de timp cuprins între anii 2007-2015 a fost realizată analiza indicatorilor statistici privind numărul de întreprinderi, numărul mediu de salariați și veniturile din vânzări din perspectiva IMM-urilor pe clase de mărime.

Datele statistice cu privire la IMM-urile din Republica Moldova, în baza cărora a fost realizată analiza dată au fost preluate din sursele de date administrative privind activitatea agenților economici după mărime, publicate pe pagina web a Biroului Național de Statistică la compartimentul: Banca de date statistice „Antreprenoriat” [1]. Pentru anul 2015, datele oferite de Biroul Național de Statistică nu includ activitatea organizațiilor necomerciale, prin urmare analiza a fost divizată în două segmente de timp: intervalul 2007-2014 cu date, în care se conțin și întreprinderile necomerciale, intervalul de timp 2014* cu datele recalculat, în care nu se conțin organizațiile necomerciale și 2015 cu date în care, de asemenea, nu se conțin organizațiile necomerciale.

Din punct de vedere metodologic, analiza urmărește o serie de pași logici și se concentrează pe evidențierea aspectelor relevante și a instrumentelor statistice utilizate pentru estimarea contribuției IMM-urilor cu accent pe mărime la creșterea economică, având ca scop scoaterea în evidență a importanței aportului IMM-urilor la economia Republicii Moldova. Analiza de față a fost realizată în cadrul Institutului

¹ © Dorin ROȘU, dorin.c.rosu@gmail.com

Național de Cercetări Economice al AȘM în cadrul proiectului instituțional aplicativ: 15.817.06.05A „Armonizarea politicii de dezvoltare a IMM-urilor în Republica Moldova cu principiile „Small Business Act” pentru Europa” [2].

Numărul de întreprinderi. În Republica Moldova, sectorul IMM a apărut ca urmare a reformelor structurale efectuate în procesul trecerii de la economia centralizată la cea de piață, pe parcurs acestea au evoluat de la primele forme care apăreau la sfârșitul anilor '80 odată cu fondarea primelor cooperative la societățile cu răspundere limitată, societățile pe acțiuni sau întreprinderile individuale, gospodăriile de fermieri și asociațiile de astăzi indiferent de faptul că acestea s-au confruntat cu o serie de dificultăți de ordin financiar, legislativ sau birocratic.

Începând cu anul 2007 și până în 2014 numărul IMM-urilor care au activat în cadrul economiei autohtone a înregistrat o creștere continuă (figura 1), astfel, dacă în anul 2007 în Republica Moldova activau 39,32 mii de IMM-uri, atunci în 2014 cifra acestora era cu 13 mii de unități mai mare și constituia 52,34 mii de IMM-uri, cu o medie pentru acest interval de 46,22 mii de unități. Din perspectiva numărului de IMM-uri strict comerciale pentru anul 2015 față de 2014 se poate observa o ușoară scădere a numărului lor, în 2015 față de 2014 de la 50,27 mii de unități la 49,77 mii.

Ponderea medie a IMM-urilor în totalul de întreprinderi la nivel de țară în intervalul anilor 2007-2014 a fost de 97,67%, aceasta variind nesemnificativ, în limitele unei plaje de 0,94%. Pentru IMM-urile comerciale în intervalul cuprins între 2014-2015 această pondere a constituit 98,05%. Contrar evoluției numărului de IMM-uri pe aceleași segmente, ponderea lor a avut o evoluție negativă: de la 98,33% în 2007 la 97,39% în 2014. Iar pentru intervalul dintre 2014-2015, ponderea IMM-urilor în afară de organizațiile necomerciale a continuat această scădere.

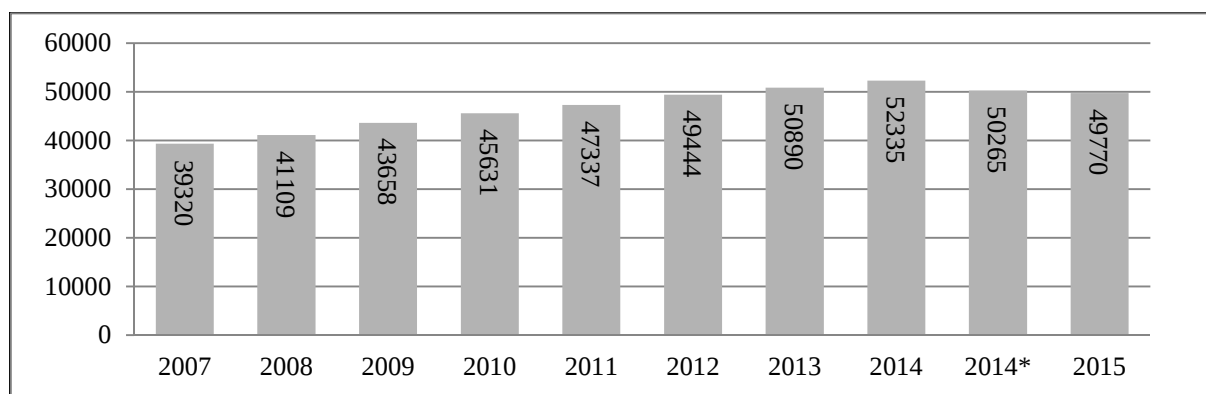

Figura 1. Evoluția numărului IMM-urilor, 2007-2015, unități

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Pe clase de mărimi, cotele IMM-urilor față de totalul numărului de IMM-uri din Republica Moldova au variat nesemnificativ, amplitudinea maximă pentru intervalul anilor 2007-2014 a fost de aproximativ 2% pentru toate clasele, iar pentru intervalul 2014-2015, interval în care nu au fost luate în calcul IMM-urile necomerciale, această amplitudine a fost nesemnificativă, oscilând până la maxima de 0,4%. Media pentru intervalul 2007-2014 înregistrată de întreprinderile de talie mijlocie s-a clasat în jurul cifrei de 3,5%, pentru întreprinderile mici a fost de circa 19,4% și respectiv pentru cele de talie micro a fost de aproximativ 77,1%. Iar din perspectiva IMM-urilor fără organizațiile necomerciale pentru anii 2014 și 2015 această cifră a fost în medie de 3,2% pentru întreprinderile mijlocii, 19,9% pentru întreprinderile mici și de 76,92% pentru întreprinderile micro.

În intervalul anilor 2007-2014, întreprinderile mijlocii au fost în medie de 1,61 mii de unități. Evoluția numărului acestora (figura 2) poate fi delimitată în două subintervale: perioada 2007-2011 în care numărul întreprinderilor mijlocii a fost în descreștere, de la 1,77 mii de întreprinderi în 2007 la 1,50 mii de întreprinderi în 2011 și intervalul 2011-2014 și, respectiv, 2014-2015 pentru întreprinderile mijlocii strict comerciale, unde numărul de întreprinderi a fost în creștere, de la 1,50 mii în anul 2011 la 1,62 mii de întreprinderi în 2014 și, respectiv, pentru întreprinderile mijlocii strict comerciale în intervalul 2014-2015 unde tendința s-a menținut aceeași.

Numărul întreprinderilor de talie mică a înregistrat o medie ascendentă, cu mici variații pe perioade scurte, astfel, dacă în anul 2007 activau 7,19 mii de întreprinderi mici, atunci în 2014, în cadrul economiei

autohtone, activau circa 10,10 mii de astfel de întreprinderi sau 9,97 mii de întreprinderi mici comerciale în 2015. Primul recul a fost înregistrat în 2009, când numărul întreprinderilor mici a fost de 8,26 mii față de 8,33 mii, care a fost înregistrat în 2008. Cea mai ridicată valoare a fost înregistrată în 2014 și, respectiv, în 2015 pentru întreprinderile strict comerciale.

Din totalul IMM-urilor cele mai numeroase au fost întreprinderile din categoria micro, în intervalul anilor 2007-2014, acestea au fost în medie 35,65 mii de unități, iar pentru IMM-urile comerciale, în intervalul 2014-2015, media a fost de 38,48 mii de unități. Începând cu anul 2007 numărul de IMM-uri a fost în continuă creștere până în 2014, astfel, dacă în 2007 în cadrul economiei Republicii Moldova activau 30,35 mii de întreprinderi micro, în 2014 numărul acestora era de 40,62 mii. În 2015 numărul întreprinderilor strict comerciale din categoria micro a fost de 38,18 mii de unități și a înregistrat o scădere față de anul anterior acestuia.

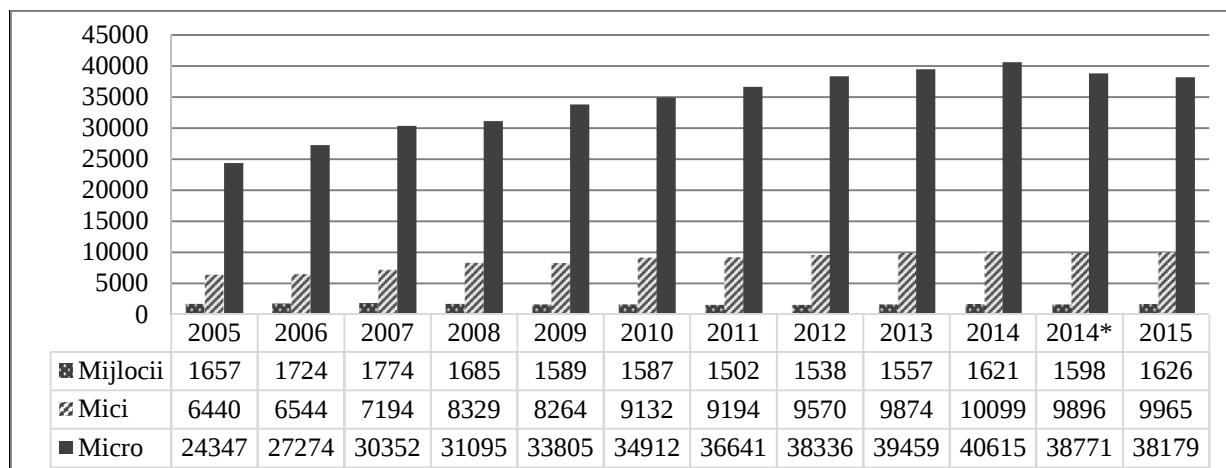

Figura 2. Cotele IMM-urilor pe clase de mărimi față de totalul de IMM-uri, 2007-2015, unități

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor BNS.

Numărul mediu de salariați. Tendința generală a numărului de salariați din cadrul IMM-urilor, pentru anii 2007-2014, a fost în scădere, cu mici variații pe perioade scurte de timp. Astfel, dacă la începutul perioadei, în 2007, în cadrul IMM-urilor munciau 343,5 mii de salariați, în 2014 numărul lor era de aproximativ 291,7 mii. După cum se poate observa din figura 3, excepție a fost anul 2012, când numărul de salariați din cadrul IMM-urilor a fost mai mare decât în 2011, cu o cifră de 300,2 mii în 2012 față de 294,1 mii în 2011. Această tendință a fost proprie și pentru salariații din cadrul IMM-urilor strict comerciale pentru intervalul 2014-2015, de la aproximativ 284,0 mii de salariați în 2014 la 281,4 mii în 2015.

Ponderea cea mai ridicată a fost înregistrată în anul 2007 și a constituit 59,8%, iar minima a fost înregistrată în 2014 cu 56,2%. În intervalul de timp cuprins între 2014 și 2015, ponderea salariaților din cadrul IMM-urilor comerciale față de totalul salariaților din cadrul întreprinderilor comerciale autohtone a fost în medie de 55,4% și a variat nesemnificativ cu tendință negativă.

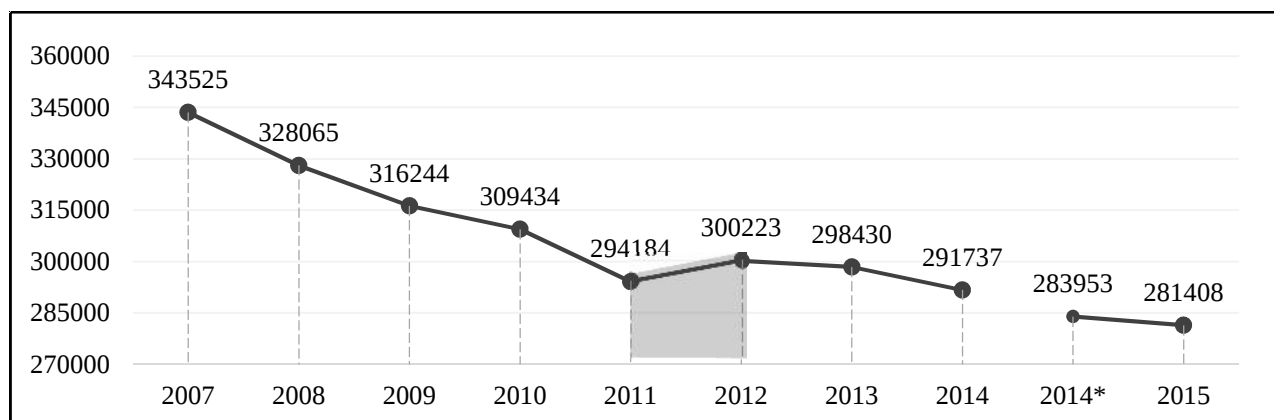

Figura 3. Evoluția numărului mediu de salariați din cadrul IMM-urilor, 2007-2015, persoane

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Pe clase de mărime, ponderea numărului mediu de salariați față de totalul salariaților din cadrul IMM-urilor (figura 4), în intervalul 2007-2014, pentru întreprinderile de talie mijlocie a fost de 33,7%, pentru întreprinderile de talie mică a fost de aproximativ 38,4% și, respectiv, pentru cele de talie micro a fost de circa 27,8%. Ponderea medie a numărului de salariați din cadrul IMM-urilor comerciale pe clase de mărime vis-a-vis de totalul salariaților din cadrul IMM-urilor comerciale în intervalul 2014-2015 a fost de 29,5% pentru întreprinderile mijlocii, 40,92% pentru cele mici și, respectiv, de 29,5% pentru cele micro.

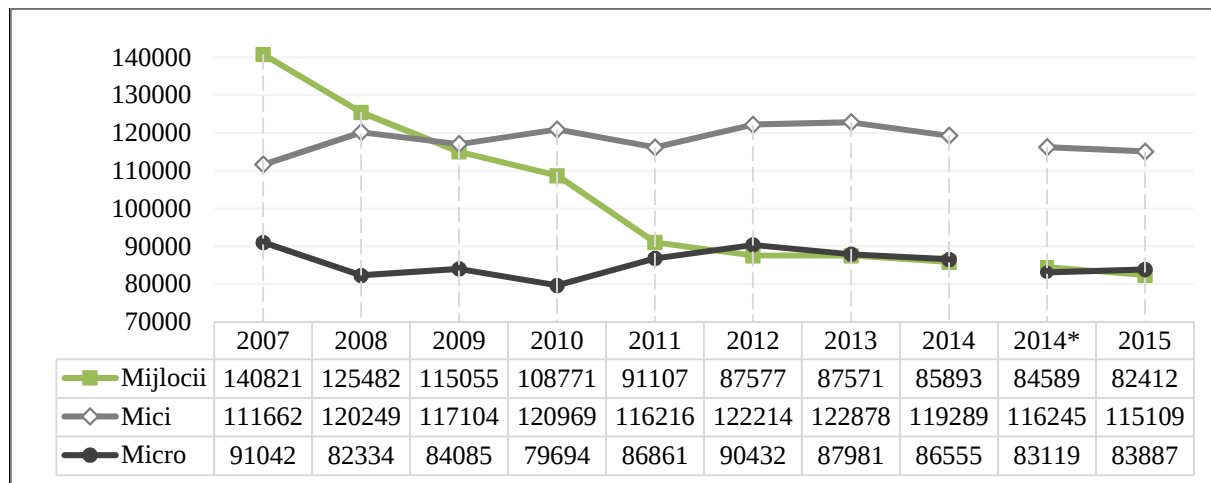

Figura 4. Dinamica numărului salariaților IMM-urilor pe clase de mărime, 2007-2015, persoane

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Astfel, se poate afirma, că cel mai mare număr de salariați a fost înregistrat în cadrul întreprinderilor mici, media pentru intervalul anilor 2007-2014 a fost de 118,8 mii de salariați. Comparativ cu celelalte clase de IMM-uri numărul de salariați, care activau în cadrul acestor întreprinderi în 2014, a fost mai mare decât numărul de salariați din cadrul aceluiași întreprinderi în 2007. Numărul maxim de salariați din cadrul întreprinderilor mici a atins maxima pentru tot intervalul în 2013 și a constituit circa 122,89 mii de salariați. Tendința numărului salariaților din cadrul întreprinderilor mici comerciale în intervalul 2014-2015 a fost în descreștere însă numărul acestora a rămas la fel de decalat de numărul de salariați din cadrul celorlalte două clase de IMM-uri comerciale, media fiind de 115,7 mii de salariați.

Numărul de salariați din cadrul întreprinderilor mijlocii pentru intervalul 2007-2014 a înregistrat o medie de 105,3 mii de salariați. Începând cu anul 2007 evoluția acestuia a fost în continuă scădere până la sfârșitul perioadei analizate. Astfel, dacă în 2007 în cadrul întreprinderilor mijlocii activau 140,8 mii de salariați, numărul acestora s-a diminuat la cifra de 85,9 mii de salariați spre anul 2014, cu aproximativ 54,9 mii de salariați mai puțin decât la începutul intervalului. Salariații din cadrul întreprinderilor mijlocii strict comerciale în intervalul 2014-2015 au înregistrat o medie de 83,5 mii de salariați, iar tendința a rămas aceeași ca și pentru primul interval.

Cifra salariaților din cadrul întreprinderilor de talie micro a înregistrat o medie de 86,1 mii de salariați pentru anii 2007-2014. Numărul maxim de salariați din cadrul întreprinderilor micro a fost înregistrat în 2007 și a constituit 91 mii de salariați, în timp ce minima a fost stabilită în 2010 și a constituit 79,7 mii de salariați. Prin urmare numărul de salariați ce activau în cadrul întreprinderilor micro în 2014 era mai mic față de numărul salariaților din cadrul aceluiași întreprinderi din 2007. În intervalul 2014-2015, numărul salariaților din cadrul întreprinderilor micro strict comerciale a înregistrat o ușoară creștere, de la 83,1 mii de salariați la 83,9 mii, media fiind de 83,5 mii de salariați.

Venituri din vânzări. Evoluția veniturilor din vânzări înregistrate de IMM pentru intervalul cuprins între anii 2007-2015 poate fi delimitată în două cadrane (figura 5), după cum urmează:

1. Intervalul cuprins între anii 2007-2009, unde evoluția veniturilor din vânzări înregistrate de către IMM-uri a fost în descreștere, minima fiind de 57,48 miliarde de lei, atinsă în 2009, cu un recul de -13,93% față de anul 2007;

2. Anii 2009-2014 au marcat o creștere continuă, maxima fiind atinsă la sfârșitul intervalului, în 2014 și constituind 83,65 miliarde de lei. Tendința IMM-urilor strict comerciale pentru anii 2014-2015 poate fi asociată, de asemenea, la acest cadran dat fiind comportamentul crescător al acesteia.

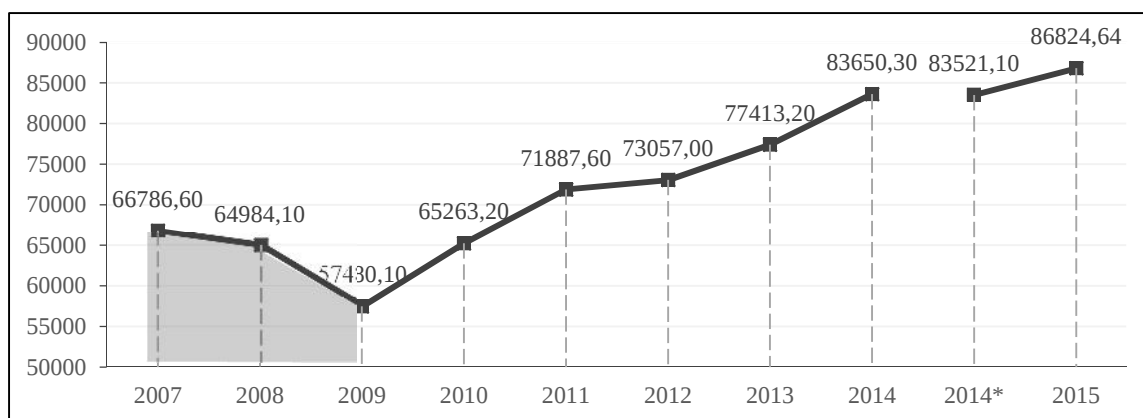

Figura 5. Evoluția venitului din vânzări ale IMM-urilor, 2007-2015, mil. lei

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

În raport cu totalul veniturilor la nivel de țară, veniturile din vânzări înregistrate de IMM-uri în intervalul de timp 2007-2014 constituie în medie circa 36,5%, aceasta variind pe o arie de aproximativ 13,2%. Extrema de vîrf a fost înregistrată la începutul intervalului, în anul 2007, atunci cota veniturilor din vânzări înregistrate de IMM-uri față de veniturile din vânzări înregistrate de întreprinderile autohtone a constituit aproximativ 45%, minima fiind de 31,8%, înregistrată la finele intervalului, în 2014. Ponderea IMM-urilor comerciale pentru intervalul de timp cuprins între 2014-2015 față de totalul întreprinderilor comerciale autohtone au continuat tendința descrescătoare de până în anul 2014, astfel, în 2015 ponderea veniturilor din vânzări înregistrate de IMM-urile comerciale în totalul veniturilor din vânzări înregistrate de IMM-uri la nivel de țară era de 30,8%.

După cum se poate observa din figura 6, dintre toate IMM-urile, cele mai mari venituri din vânzări au fost acumulate de către întreprinderile mici, media veniturilor din vânzări în intervalul de timp 2007-2014 înregistrate de acestea a constituit 36,09 mld. lei. În afară de anul 2009, evoluția veniturilor din vânzări înregistrate de întreprinderile mici a fost în continuă creștere, anul 2009 fiind unicul an în care cifra veniturilor din vânzări a fost mai mică decât anul pe care îl precedea, astfel, dacă în 2008 cifra veniturilor din vânzări a fost de 33,6 mld. lei, în 2009 acesta a scăzut la 29,1 mld. lei, după care, în 2010 a revenit la valoarea de 34 mld. lei. Prin urmare, în 2014 veniturile din vânzări înregistrate de întreprinderile mici au fost de 44,55 mld. lei. În intervalul 2014-2015 veniturile din vânzări ale întreprinderilor mici comerciale a fost în medie de 45,67 mld. lei.

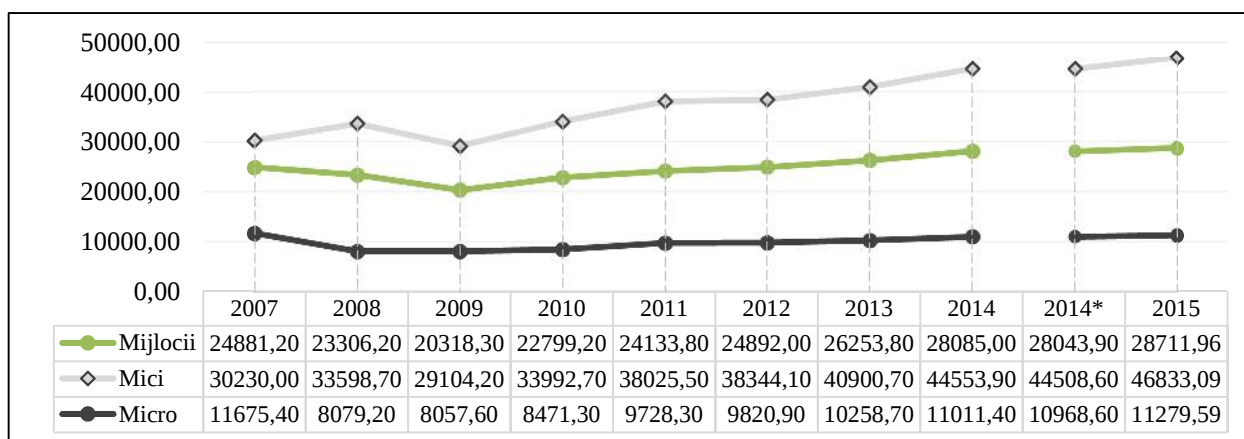

Figura 6. Evoluția veniturilor din vânzări ale IMM-urilor pe clase de mărime, 2007-2015, mil. lei

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Evoluția veniturilor din vânzări înregistrate de întreprinderile mijlocii pentru intervalul de timp 2007-2014 poate fi delimitată în două intervale: intervalul 2007-2009, în care veniturile din vânzări au fost în continuă descreștere, de la 24,88 mld. lei în 2007 la 20,32 mld. lei în 2009 și intervalul 2009-2014, care, contrar primului interval a fost marcat de o continuă creștere a veniturilor din vânzări: de la 20,32 mld. lei în 2009 la

28,09 în 2014 și, respectiv, 28,71 mld. lei pentru întreprinderile strict comerciale în 2015. Media veniturilor din vânzări înregistrate de către întreprinderile mijlocii pe intervalul 2007-2014 a fost de 24,33 mld. lei, iar pentru întreprinderile strict comerciale în intervalul 2014-2015 a fost de 28,38 mld. lei.

Întreprinderile micro au înregistrat o medie a veniturilor din vânzări în intervalul 2007-2014 de 9,64 mld. lei. Evoluția veniturilor din vânzări a înregistrat o scădere bruscă în intervalul 2007-2008: de la 11,68 mld. lei la 8,08 mld. lei, după care a urmat o creștere continuă până în 2014. Astfel, în 2014 veniturile din vânzări din cadrul întreprinderilor micro au constituit 11,01 mld. lei, în 2015, pentru întreprinderile strict comerciale această cifră era de 11,28 mld. lei.

Concluzii

Pe decursul anilor 2007-2015, în Republica Moldova, din zece întreprinderi ce activau în cadrul economiei naționale, în medie, mai mult de nouă făceau parte din categoria IMM-urilor, iar din zece IMM-uri, în medie, mai puțin de 0,5 făceau parte din categoria întreprinderilor mijlocii, două din categoria întreprinderilor de talie mică și aproximativ opt făceau parte din categoria întreprinderilor micro. Pentru toată perioada, evoluția numărului IMM-urilor a fost foarte aproape de evoluția numărului total de întreprinderi din Republica Moldova.

Evoluția numărului de salariați din cadrul IMM-urilor în intervalul 2007-2014 și 2014-2015 pentru IMM-urile comerciale a fost în scădere față de începutul intervalului. De altfel această tendință se poate urmări și la nivel global pentru toate întreprinderile autohtone, astfel, trendul ponderii numărului salariaților din cadrul IMM-urilor a variat pe o suprafață relativ mică față de totalul salariaților din Republica Moldova. Prin urmare, din zece salariați ce activează în cadrul întreprinderilor autohtone, în intervalul 2007-2015, în medie, aproximativ șase dintre aceștia activau în cadrul unui IMM, dintre care, în medie, trei din zece salariați ai IMM-urilor activau în cadrul unei întreprinderi mijlocii, patru în cadrul unei întreprinderi mici și trei în cadrul unei micro întreprinderi.

Veniturile din vânzări înregistrate de IMM-uri în intervalul 2007-2014 și 2014-2015 pentru IMM-urile comerciale, au fost în creștere după anul 2009. Ponderea medie a veniturilor din vânzări înregistrate de către IMM-uri în aceste intervale a fost de 36,5% și 31,3% față de totalul veniturilor din vânzări înregistrate de către întreprinderile din Republica Moldova. Din totalul IMM-urilor, în medie, trei părți ale veniturilor din vânzări au fost asigurate de către întreprinderile mijlocii, cinci de către întreprinderile mici și, respectiv, o parte de către întreprinderile micro.

Referințe bibliografice

1. Activitatea întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova în anul 2015. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2016. [Accesat 23 septembrie 2016]. Disponibil: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5258>.
2. ACULAI, Elena. Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale. Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale: raport științific. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2016. 435 p.
3. ACULAI, Elena et al. Tendințele de bază în dezvoltarea IMM-urilor în Republica Moldova: rezultatele obținute și resursele utilizate = Basic trends in the development of small and medium-sized enterprises in Moldova: achieved results and used resources. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2014, nr. 1, pp. 16-28. ISSN 1857-4130.
4. IAȚIȘIN, Tatiana. Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din Republica Moldova. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2016, ediția a VII-a, nr. 1, pp. 36-40. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.

Recomandat spre publicare: 13.02.2017

ANALIZA INDICATORILOR DE ACTIVITATE AI IMM-urilor DUPĂ FORME DE PROPRIETATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA¹

**Mihail CIOBANU², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Sectorul IMM joacă un rol foarte important în economia națională, reprezentând majoritatea întreprinderilor, jumătate din forța de muncă din țară și o treime din veniturile din vânzări din țară. Starea economică actuală a țării depinde, în mare măsură, de activitatea IMM-urilor. Dată fiind diversitatea formelor de proprietate ale acestora, apare necesitatea de a determina contribuția companiilor cu diferite forme de proprietate în sectorul IMM. Scopul cercetării este identificarea contribuției acestor IMM-uri și evoluției acesteia în dependență de formele de proprietate ale întreprinderilor în baza studierii indicatorilor lor de activitate. Metodele de cercetare utilizate includ: analiza datelor statistice, comparația, indici în lanț, grafice. Rezultatele obținute au arătat că întreprinderile private dețin întâietatea, practic, la toți indicatorii de activitate, fiind urmate de cele cu capital în totalitate sau parțial străin și capital total sau parțial public.

Cuvinte-cheie: IMM, formă de proprietate, Republica Moldova, venit din vânzări, salariat, profit, pierdere.

The SME sector plays a very important role in the national economy, accounting for most enterprises, half of the workforce in the country and a third of sales revenue of the country. So, the current economic state of the country depends largely on the activity of SMEs. Given the diversity of their ownership forms, there is a need to determine the contribution of companies with different forms of ownership in the SME sector. The purpose of the study is to identify the contribution of these SMEs and its evolution, depending on the types of ownership forms of enterprises based on studying their activity indicators. Research methods that were used include: analysis of statistical data, comparison, chain indices, graphs. The results showed that private enterprises have primacy, virtually, at all activity indicators, followed by those with wholly or partly foreign capital and with wholly or partly public capital.

Keywords: SME, ownership form, Republic of Moldova, turnover, employee, profit, loss.

JEL Classification: L11, L32, L33, M21.
CZU: 334.7.012.63/.64(478)

Introducere. Sectorul IMM-urilor are un rol important în economia națională, în special, deoarece cuprinde majoritatea companiilor din țară (97,2% în 2015), precum și din perspectiva ocupării forței de muncă (55,1% din numărul de salariați). De asemenea, el deține o pondere importantă a veniturilor din vânzări în total pe țară – 30,8%. Deci, situația economică actuală din țară este determinată într-o mare măsură de evoluția și de starea curentă a acestui sector. Ținând cont de diversitatea formelor de proprietate ale IMM-urilor, este necesar de studiat indicatorii de activitate pentru a identifica cum aceste companii au influențat evoluția sectorului IMM.

Indicatorii de activitate a întreprinderilor sectorului IMM-urilor. În Republica Moldova, în anul 2015, conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS) [1], [2], activau oficial 49770 de companii ce fac parte din sectorul întreprinderilor mici, mijlocii și micro (IMM). Dintre acestea, cea mai mare parte o dețin întreprinderile micro, constituind 76,7% și numărând 38179 de unități. Ele sunt urmate de companiile de mărime mică (9965 unități sau 20,0%), precum și de cele mijlocii (1626 companii sau 3,3%). În sectorul IMM lucrau 281408 salariați, dintre care cei mai mulți – în companiile mici (115109 persoane sau 40,9% din totalul pe sectorul IMM), urmate de cele micro (83887 de oameni sau 29,8%), iar cei mai puțini – în cele mijlocii (82412 salariați sau 29,3%). Sectorul IMM a acumulat în 2015 venituri din vânzări în valoare de 86824,7 milioane de lei, iar cea mai mare parte din ele a fost obținută de întreprinderile de mărime mică (46833,1 mil.

¹ **Notă.** Acest articol a fost realizat în cadrul etapei anului 2016 „Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale” din cadrul proiectului instituțional aplicativ: 15.817.06.05A „Armonizarea politicii de dezvoltare a IMM-urilor în Republica Moldova cu principiile „Small Business Act” pentru Europa” (2015-2018), Director de proiect – doctor habilitat în economie, conferențiar cercetător, Aculai Elena [4].

² © Mihail CIOBANU, ciobanu.mihail.s@gmail.com

lei sau 53,9% din totalul pe IMM), urmate fiind de cele mijlocii (28712,0 mil. lei sau 33,1%) și micro (11279,6 mil. lei sau 13,0%).

După forma de proprietate cele mai numeroase au fost întreprinderile private (89,9% sau 44754 unități), care dețineau cea mai mare parte a forței de muncă din sector (78,9% din salariații IMM-urilor sau 222064 persoane) și cea mai mare pondere a veniturilor din vânzări (85,6% ori 74343,9 mil. lei). Companiile străine au ocupat poziția secundă, cu o pondere de 4,7% (2357 întreprinderi) și deținând 5,6% din salariați (15730 persoane) și 5,8% din veniturile din vânzări (5049,7 mil. lei). Acestea au fost urmate de IMM-urile mixte (cu participarea capitalului străin) (parțial străine), reprezentând 3,4% din companii (1685 unități), constituind 3,7% din numărul total de salariați (10474 salariați) și 4,5% din veniturile din vânzări (3940,4 mil. lei). Următorul grup în clasament – companiile publice – reprezentau doar 1,8% dintre IMM-uri (889 unități), dar cuprindeau 10,9% (!) dintre angajați (30759 persoane), precum și 3,5% din veniturile din vânzări (3041,6 mil. lei). Ultimul loc îl ocupă IMM-urile mixte fără participarea străină (parțial publice) cu 0,2% din companiile din tot sectorul (85 întreprinderi), care constituiau 0,8% din forța de muncă (2381 persoane) și 0,5% din veniturile din vânzări (449,1 mil. lei).

În 2015 a fost înregistrat un rezultat financiar până la impozitare pozitiv în sectorul IMM (3037,6 mil. lei), datorat rezultatului pozitiv al întreprinderilor private (3500,2 mil. lei) și, în măsură mai mică, companiilor publice mijlocii și mici (166,4 mil. lei). În afară de acestea, întreprinderile din celelalte grupuri de proprietate, în total, au avut pierderi (parțial publice – -14,0 mil. lei, străine – -419,1 mil. lei, parțial străine – -188,1 mil. lei). La obținerea unui rezultat financiar pozitiv până la impozitare, în 2015, la nivel de întreprindere cel mai mult au contribuit companiile private mijlocii (~986 mii lei/companie), publice mijlocii (~847 mii lei/companie) și cele private mici (~242 mii lei/întreprindere), pe când companiile străine mijlocii au contribuit cel mai mult la reducerea acestuia (~ -1,831 mil. lei/companie). La nivel de salariat la acest rezultat total pozitiv au contribuit, în cea mai mare măsură, cei din companiile private mijlocii (~23 mii lei/salariat) și mici (~22 mii lei/salariat), iar cel mai mult la micșorarea acestuia au contribuit salariații din companii micro parțial publice (~ -57 mii lei/salariat), micro parțial străine (~ -54 mii lei/salariat) și mijlocii străine (~ -39 mii lei/salariat).

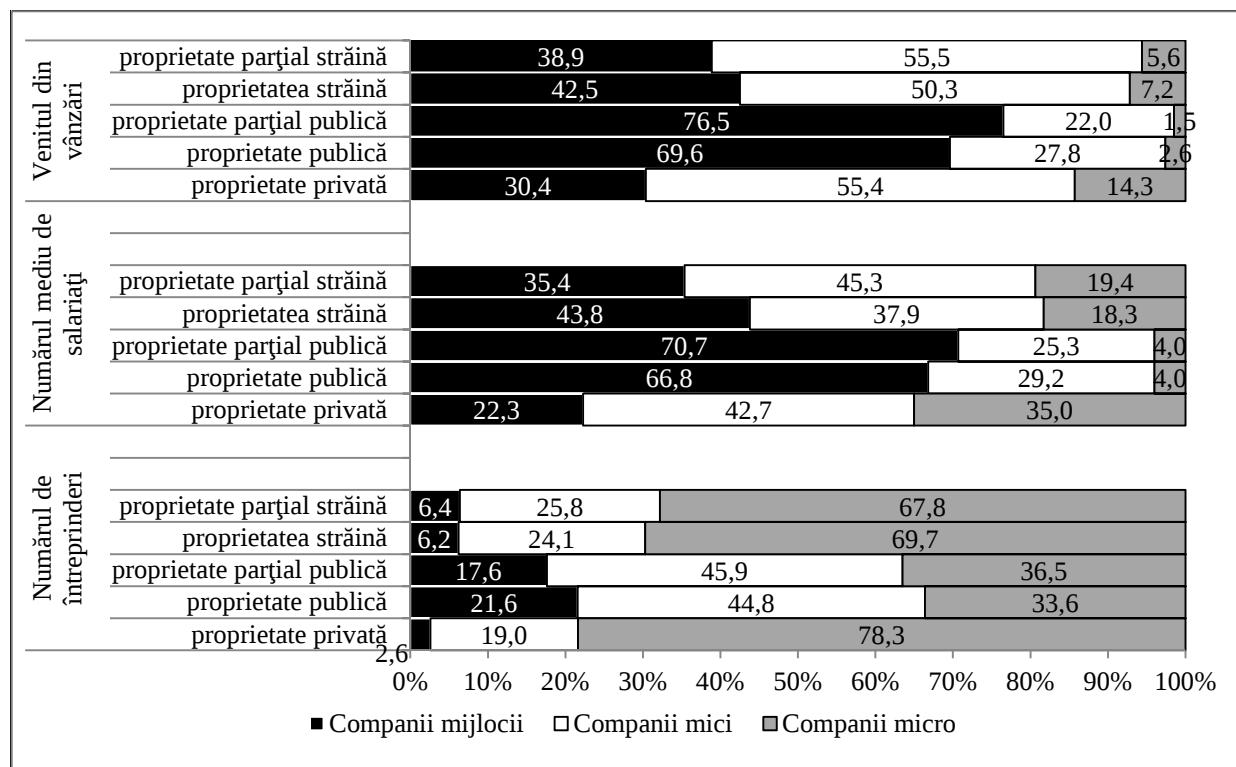

Figura 1. Structura numărului IMM-urilor, numărului mediu de salariați și a veniturilor din vânzări după forme de proprietate și clase de mărime, în 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

În figura 1 este prezentată structura numărului de IMM-uri, numărului mediu de salariați și a veniturilor din vânzări după forme de proprietate și clase de mărime pentru anul 2015. Conform acesteia,

companiile mijlocii, pe lângă faptul că reprezintă o parte mică în grupurile de proprietate respective, ele au o pondere mult mai mare de salariați și din veniturile din vânzări (care au o mărime relativă asemănătoare): companii publice și parțial publice – în jur de 20% din unități, circa 70% din salariați și tot atât din veniturile din vânzări; companii străine și parțial străine – aproximativ 6% din întreprinderi și în jur de 40% din salariați și din veniturile din vânzări; companii private – circa 3% din IMM-uri, ~20% din salariați și ~30% din veniturile din vânzări. Spre deosebire de companiile private, străine și parțial străine care însumează majoritatea salariaților și veniturilor din vânzările celor mijlocii și mici, în întreprinderile publice și parțial publice se remarcă o concentrare înaltă a salariaților și veniturilor din vânzări în cele mijlocii față de celelalte companii din aceste două grupuri de proprietate, adică față de cele mici și micro.

Spre deosebire de companiile publice și parțial publice mici, care au constituit fiecare câte circa 45% în cadrul formei lor respective de proprietate și au avut ponderi ale salariaților și ale veniturilor din vânzări de circa 2 ori mai mici (în jur de 25%), la întreprinderile străine, parțial străine și publice situația este inversă: ele, reprezentând aproximativ 20-25%, au posedat în jur de 40% din salariați și au obținut 50-55% din veniturile din vânzări (de ~2 ori mai mult).

În cazul companiilor micro la toate tipurile de proprietate se observă că la o pondere mare a întreprinderilor din grupul de proprietate respectiv a revenit o pondere mai mică a numărului mediu de salariați și alta, încă mai mică, a veniturilor din vânzări: întreprinderi publice și parțial publice – ~30% din numărul total din grupul de proprietate respectiv, cu câte 4% din salariați și în jur de 2% din veniturile din vânzări fiecare; companii străine și parțial străine – ~70% din întreprinderi, ~20% din salariați și în jur de 6% din veniturile din vânzări fiecare; companii private – ~80% din companii, 35% din salariați și ~14% din veniturile din vânzări.

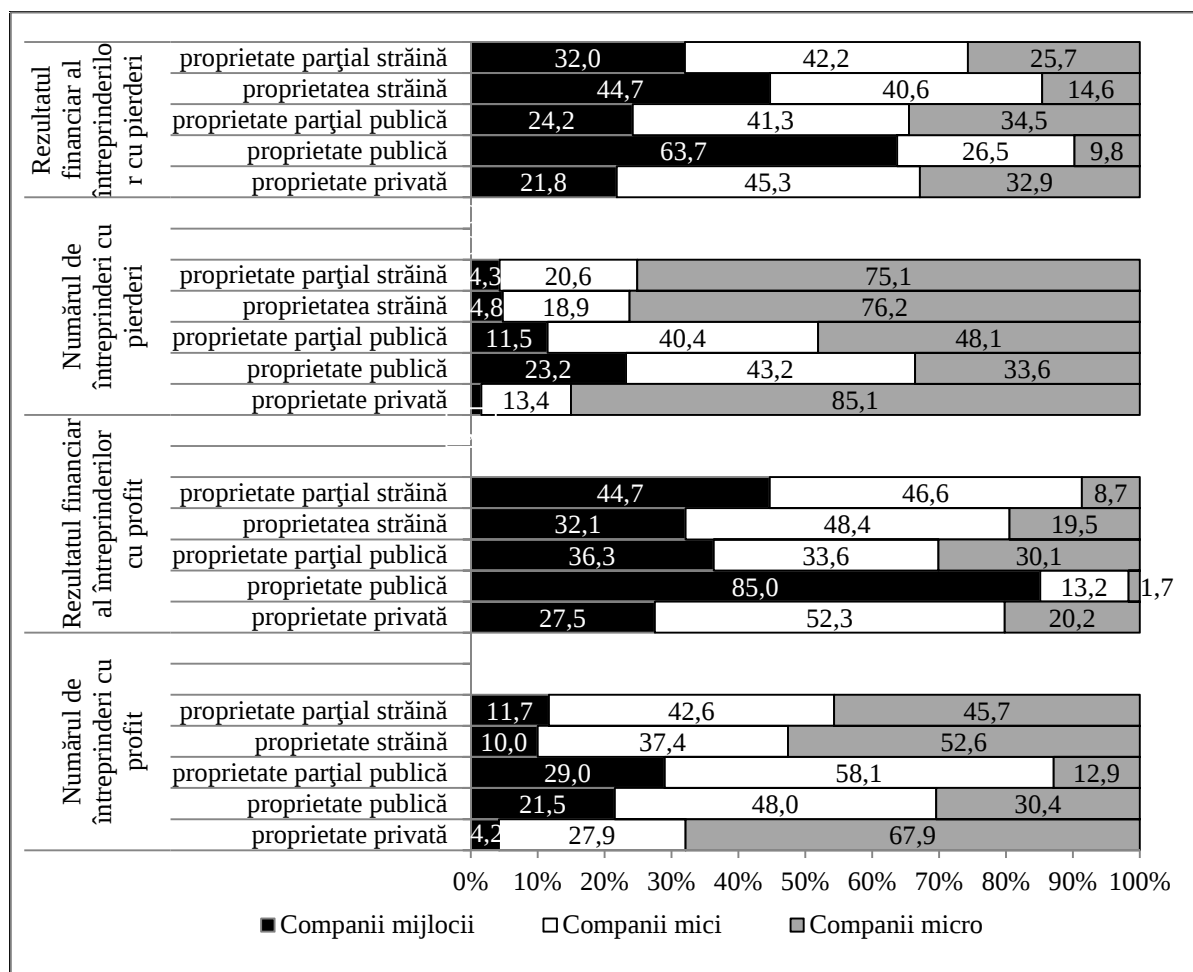

Figura 2. Structura companiilor cu profit și cu pierderi și a rezultatelor financiare ale companiilor respective după clase de mărime și grupe de proprietate în anul 2015

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

Conform figurii 2, printre întreprinderile care au obținut profit au fost mai numeroase cele de mărime mică și micro. Întreprinderile micro au predominat asupra celor mici în cazul celor private (de ~2,4 ori mai multe), străine (de ~1,4 ori) și parțial străine (de ~1,1 ori). Întreprinderile mici au prevalat față de cele micro în cazurile celor publice (de ~1,6 ori) și parțial publice (de ~4,5 ori).

Cele mai mari ponderi ale profiturilor le-au deținut companiile mici, urmate de cele mijlocii în cele private (de ~1,9 ori mai multe cele mici, decât cele mijlocii), străine (de ~1,5 ori) și parțial străine (de ~1,04 ori). Ponderea, în cazul companiilor parțial străine mijlocii și mici, este aproximativ aceeași (circa 45%). Ponderea profitului a fost mai mare în companiile mijlocii decât în cele mici la întreprinderile publice (de ~6,4 ori) și parțial publice (de ~1,08 ori). Ponderea profitului în întreprinderile parțial publice e aproape aceeași, indiferent de mărimea companiilor – câte circa 30%.

În cadrul IMM-urilor publice cu pierderi au prevalat cele mici și cele micro (de ~1,3 ori mai multe cele mici decât cele micro). În companiile cu celelalte tipuri de proprietate au predominat cele micro față de cele mici (de ~6,5 ori – la cele private, de ~3,5 ori – la cele parțial străine, de ~4 ori – la cele străine și de ~1,2 ori – la cele parțial publice).

Ponderi mari ale pierderilor în cadrul sectorului IMM au avut întreprinderile de diverse mărimi și forme de proprietate. Au fost mai numeroase companiile mici și micro în cadrul întreprinderilor private (de ~1,4 ori mai multe cele mici față de cele micro) și la cele parțial publice (de ~1,2 ori). Erau mai multe întreprinderile mijlocii și mici în cazul celor străine (de ~1,1 ori mai multe cele mijlocii față de cele mici) și celor publice (de ~2,4 ori). La întreprinderile parțial străine au predominat cele mici față de cele mijlocii (de ~1,3 ori). Prin urmare, în majoritatea grupurilor de proprietate nu există diferențe majore ale pierderilor între companiile de diferite dimensiuni.

Deci, în general, companiile micro au fost mai numeroase în cadrul celor cu pierderi, decât în cele cu profit, având atât ponderi în profit, cât și ponderi în pierderi mai mici. Spre deosebire de acestea, cele mijlocii și mici au fost reprezentate într-o mai mare măsură în rândul companiilor cu profit, deținând ponderi mai mari atât în profit, cât și în pierderi.

În anul 2014 față de anul 2006, numărul de IMM-uri s-a majorat de la 35542 la 52335 de unități, adică cu 16793 de întreprinderi sau cu 47,2%. Aceasta s-a datorat creșterii numărului întreprinderilor private (+15326 unități), străine (+1182 unități), parțial străine (+307 unități) și publice (+202 unități), majorare atenuată de scăderea numărului celor parțial publice (-224 unități). Totodată, numărul de salariați în sectorul IMM s-a redus de la 332720 la 291737 persoane, adică cu 40983 de salariați sau cu 12,3%, datorită companiilor private (-35251 salariați), parțial publice (-9046 persoane) și celor parțial străine (-4018 persoane), pe când în companiile din celelalte grupuri de proprietate numărul lor s-a majorat (publice – +1870 salariați; străine – +5462 persoane). Raportat la numărul de întreprinderi, numărul salariaților s-a redus la companiile din toate grupurile de proprietate (tabelul 1).

Veniturile din vânzări, în termeni reali (anul de bază – 2006), în ansamblu, s-au redus de la 54280,9 la 45055,6 milioane de lei, din cauza reducerii acestora în toate grupurile de companii (mai puțin la cele publice): private (-6421,0 mil. lei); publice (-0,5 mil. lei); parțial publice (-447,9 mil. lei); străine (-205,0 mil. lei); parțial străine (-2150,9 mil. lei). Raportate atât la numărul de companii, cât și la numărul de salariați din grupurile de proprietate respective, se observă creșteri doar la companiile parțial publice, iar la celelalte – scăderi.

Rezultatul financiar până la impozitare, în valoare reală, a rămas pozitiv doar în companiile private (a crescut de la 1690,5 la 1816,4 mil. lei), iar la celelalte companii el a devenit sau a rămas negativ: publice (de la -51,4 la -19,2 mil. lei); parțial publice (de la -46,2 la -31,0 mil. lei); străine (de la 8,0 la -49,8 mil. lei); parțial străine (de la 147,2 la -93,7 mil. lei).

Dacă rezultatul financiar se raportează la numărul de companii, se observă o micșorare a acestuia la companiile private, o reducere a pierderii la întreprinderile publice și o creștere a pierderii per companie la celelalte IMM-uri. Fiind raportat la numărul de salariați, se atestă aceleași schimbări, cu excepția companiilor private, la care are loc o creștere a profitului per salariat.

În anul 2014 față de 2006 a avut loc o creștere atât a companiilor cu profit (de la 14086 la 21102 unități), cât și a celor cu pierderi (de la 17003 la 26082 unități), care sunt mai numeroase decât cele cu profit la toate grupurile de proprietate (în anul 2014: private – 23092 companii vs 19408 companii; publice – 425 unități vs 410 unități; parțial publice – 61 unități vs 36 unități; străine – 1400 unități vs 706 unități; parțial străine – 1104 unități vs 542 unități). O creștere mai mare a numărului de companii cu pierderi decât a celor cu profit a avut loc la întreprinderile private (+8186 întreprinderi vs +6584 întreprinderi), publice (+119 unități vs +83 unități), străine (+702 unități vs +358 unități), parțial străine (+187 unități vs +94 unități), iar la cele parțial publice a avut loc o scădere (mai mare la cele cu pierderi decât la IMM-urile cu profit): – 115 companii vs – 103 companii.

Tabelul 1

**Indicatorii principali de activitate ai IMM-urilor
pe forme de proprietate pe anii 2006 și 2014**

Forma de proprietate	Indicator	2006=100	2014	Indicii creșterii, %	Variația absolută	2014 ^{1#} =100	2015	Indicii creșterii, %	Variația absolută
privată	NS/NI	8,3	4,9	59,0	-3,4	4,9	5,0	102,0	0,1
	VV*/NI	1412,1	817,7	57,9	-594,4	1584,3	1462,6	92,3	-121,7
	VV*/NS	169,4	167,5	98,9	-1,9	321,1	294,8	91,8	-26,3
	RFpI*/NI	53,0	38,5	(+)72,6	-14,5	74,7	68,9	(+)92,2	-5,8
	RFpI*/NS	6,4	7,9	(+)123,4	1,5	15,1	13,9	(+)92,1	-1,2
	RFIPro*/NIPPro	211,2	172,5	81,7	-38,7	322,1	309,6	96,1	-12,5
	RFIPie*/NIPie	-68,2	-66,3	97,2	1,9	-123,7	-128,3	103,7	-4,6
publică	NS/NI	41,7	34,2	82,0	-7,5	34,2	34,6	101,2	0,4
	VV*/NI	2149,6	1652,8	76,9	-496,8	3072,0	3012,3	98,1	-59,7
	VV*/NS	51,5	48,3	93,8	-3,2	89,7	87,1	97,1	-2,6
	RFpI*/NI	-76,4	-21,9	(-)28,7	54,4	-40,7	157,0	(+)385,5	197,8
	RFpI*/NS	-1,8	-0,6	(-)33,3	1,2	-1,2	4,5	(+)375,0	5,7
	RFIPro*/NIPPro	378,6	111,7	29,5	-266,9	207,1	595,1	287,3	388,0
	RFIPie*/NIPie	-572,5	-152,9	26,7	419,6	-283,8	-268,8	94,7	15,0
parțial publică	NS/NI	36,1	26,9	74,5	-9,2	26,9	28,0	104,1	1,1
	VV*/NI	2213,5	2678,6	121,0	465,1	4972,8	4651,8	93,5	-321,0
	VV*/NS	61,2	99,4	162,4	38,2	184,6	166,1	90,0	-18,5
	RFpI*/NI	-141,3	-301,0	(-)213,0	-159,7	-558,3	-144,7	(-)25,9	413,5
	RFpI*/NS	-3,9	-11,2	(-)287,2	-7,3	-20,7	-5,2	(-)25,1	15,5
	RFIPro*/NIPPro	189,2	211,1	111,6	21,9	391,7	319,4	81,5	-72,3
	RFIPie*/NIPie	-412,5	-632,8	153,4	-220,3	-1173,8	-426,9	36,4	746,9
străină	NS/NI	9,9	7,2	72,7	-2,7	7,2	6,7	93,1	-0,5
	VV*/NI	2451,5	1134,6	46,3	-1316,9	2121,2	1886,3	88,9	-234,9
	VV*/NS	247,8	156,5	63,2	-91,3	292,8	282,6	96,5	-10,2
	RFpI*/NI	6,8	-21,1	(-)310,2	-28,0	-39,5	-156,6	(-)395,9	-117,0
	RFpI*/NS	0,7	-2,9	(-)414,3	-3,6	-5,5	-23,5	(-)427,3	-18,0
	RFIPro*/NIPPro	477,3	395,6	82,9	-81,7	735,5	732,5	99,6	-3,0
	RFIPie*/NIPie	-226,5	-235,1	103,8	-8,6	-436,4	-675,1	154,7	-238,7
parțial străină	NS/NI	10,5	6,4	61,0	-4,1	6,4	6,2	96,9	-0,2
	VV*/NI	2841,8	1149,0	40,4	-1692,8	2133,2	2058,9	96,5	-74,3
	VV*/NS	271,6	179,1	65,9	-92,5	332,5	331,2	99,6	-1,3
	RFpI*/NI	99,5	-52,5	(-)52,7	-152,0	-97,4	-98,3	(-)100,9	-0,9
	RFpI*/NS	9,5	-8,2	(-)86,3	-17,7	-15,2	-15,8	(-)103,9	-0,6
	RFIPro*/NIPPro	663,6	303,1	45,7	-360,5	562,7	659,8	117,3	97,1
	RFIPie*/NIPie	-163,6	-233,8	142,9	-70,2	-434,0	-454,1	104,6	-20,1

Notă: NI – numărul de întreprinderi (unități); NS – numărul de salariați (persoane); VV – veniturile din vânzări (mii lei); RFpI – Rezultatul financiar până la impozitare (mii lei); NIPPro – Numărul de întreprinderi cu profit (unități); RFIPPro – Rezultatul financiar al companiilor cu profit (mii lei); NIPie – Numărul de întreprinderi cu pierderi (unități); RFIPie – Rezultatul financiar al companiilor cu pierderi (mii lei); (-) sau (+) – scăderea sau creșterea pierderii sau profitului. Indicatorii notați cu * sunt corecți cu rata inflației (ianuarie-decembrie 2006 – 14,10%, ianuarie 2006-decembrie 2014 – 85,66%, ianuarie-decembrie 2014 – 4,69%, ianuarie-decembrie 2015 – 13,58%) [3]

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS.

¹ **Notă:** Unde se menționează anii 2006 și 2014, datele respective includ organizațiile necomerciale, iar în cazul anilor 2014[#] și 2015 din indicatorii respectivi sunt excluse organizațiile necomerciale după noua metodologie a Biroului Național de Statistică din anul 2015.

Rezultatul financiar al companiilor cu profit, în ansamblu, în valoare reală, s-a majorat de la 3321,4 la 3845,0 milioane de lei datorită companiilor private (+640,1 mil. lei) și străine (+113,2 mil. lei), însă la reducerea acestei creșteri au contribuit companiile cu celelalte forme de proprietate: publice (-78,0 mil. lei), parțial publice (-18,7 mil. lei), parțial străine (-133,0 mil. lei). Situația privind rezultatul financiar al companiilor cu pierderi, în ansamblu, în valoare reală s-a înrăutățit de la -1573,0 la -2222,0 milioane de lei, la scăderea căruia au contribuit întreprinderile private (-514,3 mil. lei), străine (-171,0 mil. lei) și parțial străine (-108,1 mil. lei), iar la atenuarea acestei scăderi au contribuit IMM-urile publice (+110,2 mil. lei) și parțial publice (+34,0 mil. lei).

După cum se poate observa în tabelul 1, fiind raportate la numărul respectiv de companii cu pierderi sau profit, atât pierderea, cât și profitul au crescut doar în companiile parțial publice, în cele străine și parțial străine doar pierderea s-a majorat, iar profitul s-a redus, iar în celelalte companii s-au redus ambele (cel mai mult la cele publice).

În anul 2015, în comparație cu 2014[#], numărul de companii din sectorul IMM s-a redus nesemnificativ – cu 495 de unități sau cu 1% (de la 50265 la 49770 unități). La această scădere cel mai mult au contribuit companiile private (-409 unități) și cele parțial străine (-101 unități). Numărul mediu de salariați s-a redus cu 2545 de persoane sau cu 0,9%, cel mai mult micșorându-se în companiile străine (-1217 persoane), parțial străine (-983 salariați) și private (-778 oameni). Această scădere a fost atenuată de creșterea numărului de salariați în întreprinderile publice (+827 persoane). În același timp, în termeni reali (anul de bază – 2014[#]) veniturile din vânzări s-au micșorat la toate grupurile de companii, în cea mai mare măsură datorită scăderii veniturilor din vânzări în companiile private și cel mai puțin – la cele publice. Rezultatul financiar până la impozitare, în termeni reali, s-a redus cu 337,5 milioane de lei sau cu 11,2%. Această scădere s-a datorat micșorării rezultatului financiar până la impozitare în întreprinderile private și în cele străine, însă această reducere a fost atenuată de creșterea rezultatului financiar până la impozitare în companiile publice, parțial publice și parțial străine. Numărul întreprinderilor cu profit s-a majorat cu 148 de unități sau cu 0,7%. Această majorare a avut loc, în special, din contul companiilor private și a celor străine. Această creștere a fost diminuată, îndeosebi, de companiile parțial străine. Profitul, în termeni reali, al acestor IMM-uri s-a majorat într-o măsură mai mică (+20,1 milioane lei sau +0,3%). La acest lucru și-au adus contribuția IMM-urile publice, străine și parțial străine. Spre deosebire de numărul companiilor cu profit, numărul întreprinderilor ce au suferit pierderi s-a micșorat cu 167 de unități sau cu 0,6%, mai mult datorită celor private, străine și parțial străine. Rezultatul financiar al companiilor cu pierderi, în termeni reali, s-a micșorat, adică pierderea a crescut, cu 357,5 milioane de lei sau cu 8,7%. La reducerea pierderii au contribuit companiile publice și parțial publice.

Rezultate și concluzii. În cadrul sectorului IMM cele mai numeroase sunt întreprinderile private, urmate de companiile străine, parțial străine, publice și parțial publice. După numărul de salariați pe care îl au și după veniturile din vânzări obținute ele se situează în aceeași ordine (cu excepția companiilor publice, care, după numărul de salariați, se află imediat după companiile private). După mărimea întreprinderii cele mai numeroase au fost companiile micro, urmate de întreprinderile mici și mijlocii. Cei mai mulți salariați lucrează în companiile mici, după care urmează cele micro și mijlocii. Cele mai mari venituri din vânzări, în ansamblu, au obținut întreprinderile mici, apoi cele mijlocii și micro. Rezultatul financiar până la impozitare a fost pozitiv doar în companiile private, iar în 2015 – și în cele publice mijlocii și mici. Companiile micro, după numărul lor, dețin cele mai mari ponderi din sectorul IMM la toate formele de proprietate, deși după ponderile salariaților și ale veniturilor din vânzări ele sunt ultimele. Întreprinderile mijlocii ocupă cea mai mică pondere din sectorul IMM, însă ele au cea mai mare pondere a salariaților și a veniturilor din vânzări (în special, companiile publice și parțial publice). Companiile mici au avut o pondere relativ asemănătoare în sectorul IMM atât în ce privește numărul lor, cât și numărul de salariați și veniturile din vânzări. În cadrul companiilor cu pierderi cea mai mare pondere au avut-o companiile micro și mici la toate formele de proprietate, dar și cele mijlocii publice și parțial publice. Deși situația nu e radical alta în cazul celor cu profit, companiile mijlocii și mici au ponderi mai mari, dar tot cele micro prevalează, însă în măsură mai mică. În cazul structurii profitului/pierderii după mărimea și forma de proprietate a companiilor prevalează cele mijlocii (categoric în cazul celor publice) și cele mici – la toate formele de proprietate.

Perioada 2006-2014 este caracterizată de:

1. Creșterea numărului de IMM-uri (în special datorită celor private și străine);
2. Scăderea numărului de salariați (îndeosebi la cele private și parțial publice);
3. Reducerea, în ansamblu, în termeni reali, a veniturilor din vânzări (mai puțin la cele publice), însă, raportate la numărul de companii și la cel de salariați au avut loc creșteri la întreprinderile parțial publice;

4. Rezultat financiar pozitiv la companiile private și evoluția către un rezultat financiar negativ a celorlalte companii, iar raportat la numărul de companii are loc o micșorare a rezultatului financiar pozitiv la IMM-urile private, o scădere a pierderilor la cele publice și o majorare a pierderilor per companie – la celelalte întreprinderi, însă, dacă este raportat la numărul de salariați, la IMM-urile private crește profitul per salariat, iar în cazul celorlalte companii au loc aceleași schimbări;

5. Creșterea mai mare a numărului de companii cu pierderi în comparație cu majorarea numărului de întreprinderi cu profit;

6. Creșterea profitului companiilor cu profit, datorită celor private și străine și majorarea pierderilor companiilor cu pierderi, atenuată de scăderea lor în companiile publice și parțial publice, însă fiind raportate la numărul de companii cu pierderi ori profit, pierderilor s-a redus doar în cele private și mai mult – în cele publice, iar profitul a crescut doar în IMM-urile parțial publice.

Perioada 2014[#]-2015 este caracterizată de:

1. Reducerea nesemnificativă a numărului IMM-urilor (îndeosebi cele private și parțial străine);
2. Reducerea numărului de salariați (în special, la cele străine, parțial străine și private);
3. Reducerea, în termeni reali, a veniturilor din vânzări la toate companiile;
4. Micșorarea rezultatului financiar până la impozitare în întreprinderile private și în cele străine;
5. Creșterea, îndeosebi, a numărului de companii private și străine cu profit, și reducerea, în special, a numărului companiilor private, străine și parțial străine cu pierderi;
6. Majorarea profitului IMM-urile publice, străine și parțial străine cu profit și micșorarea pierderilor companiilor publice și parțial publice cu pierderi.

Referințe bibliografice

1. Activitatea agenților economici după mărime și forme de proprietate, 2006-2014. Banca de date statistice Moldova. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT__ANT030/ANT030300.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
2. Activitatea agenților economici după mărime și forme de proprietate, 2014-2015. Banca de date statistice Moldova. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT__ANT030/ANT030290.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
3. Calculatorul Indicelui Prețurilor de Consum. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. [Accesat 16 ianuarie 2016]. Disponibil: <http://statbank.statistica.md/pxweb/application/calculatoripc/>
4. ACULAI, Elena. Armonizarea politicii de dezvoltare a IMM-urilor în Republica Moldova cu principiile “Small Business Act” pentru Europa (2015-2018). Etapa anului 2016: Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberele: raport științific. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2016. 435 p.
5. ACULAI, Elena et al. Tendințele de bază în dezvoltarea IMM-urilor în Republica Moldova: rezultatele obținute și resursele utilizate = Basic trends in the development of small and medium-sized enterprises in Moldova: achieved results and used resources. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2014, nr. 1, pp. 16-28. ISSN 1857-4130.
6. MAIER, Lidia, BÎRCĂ, Iulita. Infrastructura de susținere a transferului tehnologic și rolul ei în dezvoltarea IMM-urilor inovative în Republica Moldova. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2014, ediția a IV-a, nr. 1, pp. 71-79. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.

Recomandat spre publicare: 20.02.2017

ANALIZA INDICATORILOR PRINCIPALI AI DEZVOLTĂRII IMM-urilor AGRICOLE

**Vladimir CUCIREVII¹, doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în articolul dat sunt analizați în dinamică: indicatorii care reflectă activitatea IMM-urilor în sectorul agricol; tendințele creșterii (descreșterii) numărului de întreprinderi, numărului de salariați în întreprinderile și IMM-urile din sectorul agricol în comparație cu întreprinderile și IMM-urile din toate sectoarele economiei; indicatorii care reflectă coraportul dintre veniturile din vânzări, rezultatul financiar al întreprinderilor din agricultură către acești indicatori în toate întreprinderile din sectorul economiei naționale. Datele analizei demonstrează că numărul întreprinderilor din agricultură, care au primit profit, este în creștere, iar ponderea IMM-urilor care au primit profit este o cifră impunătoare și se află în creștere. Dar, și dinamica întreprinderilor din agricultură, care au primit pierderi, este mereu în creștere. Numărul întreprinderilor mici, care au primit pierderi, s-a majorat de la 255 de unități, în 2007, până la 383 mii de unități, în anul 2015. Cel mai mare număr de întreprinderi care aduc pierderi sunt întreprinderile micro, numărul lor s-a majorat atât în valoare absolută, cât și ca pondere în totalul întreprinderilor din agricultură cu pierderi.

Cuvinte-cheie: venituri din vânzări, rezultat financiar, întreprinderi cu profit, întreprinderi cu pierderi.

In the given article, based on National Bureau of Statistics data, there are analyzed in dynamic: indicators that reflect the activities of SMEs in the agricultural sector; the trends of increasing (decreasing) number of enterprises, and the number of employees in enterprises and SMEs in the agricultural sector compared to enterprises and SMEs from all sectors of the economy have been analyzed; there are analyzed indicators reflecting the correlation between sales revenue, financial results of enterprises from agriculture to these indicators in all enterprises of the national economy. Data analysis shows that the number of enterprises in agriculture that have received profit is increasing and the share of SMEs that have received profit is an imposing figure and is growing. But the dynamics of enterprises in agriculture that have had losses is continuously growing. The number of small businesses that have had losses increased from 255 units, in 2007, to 383 000 units, in 2015. The largest numbers of businesses that bring losses are micro enterprises; their number has increased both in absolute terms and as share of total enterprises in agriculture with losses.

Keywords: sales revenue, financial result, profit enterprises, enterprises with losses.

**JEL Classification: Q1, Q12, Q22, Q23.
CZU: 334.7.012.64+631.115](478)**

Introducere. Procesele transformărilor structurale în economia Republicii Moldova au provocat apariția multiplelor întreprinderi pe baza proprietății private, care asigură atât procesul de producție, cât și prelucrarea și comercializarea produselor agricole.

Procesele demografice din Republica Moldova se răsfrâng negativ și la încadrarea forței de muncă în întreprinderile ocupate în sectorul agrar. Pilonul principal de dezvoltare și sursa de creștere economică este re tehnologizarea prin atragerea de investiții în întreprinderile care produc producție din sectoarele vegetal și animalier, monitorizarea din partea organelor oficiale ale statisticii a eficienței activității agenților economici după mărime și genuri de activitate.

Din lucrare se vede că deși numărul IMM-urilor din sectorul agrar este mereu în creștere și alcătuiește o pondere înaltă în totalul întreprinderilor, totuși o treime din vânzări le revine întreprinderilor mari, ponderea căroră în numărul întreprinderilor este mică, iar vânzările lor sunt destul de mari. Destul de mare este ponderea IMM-urilor cu pierderi în toate întreprinderile din agricultură cu pierderi, deși factorii care influențează sunt diferiți, mai des factorii naturali (seceta, înghețurile), embargourile dar și factorii subiectivi – managementul defectuos din partea proprietarilor întreprinderilor.

Crearea IMM-urilor în agricultură contribuie la dezvoltarea activității economice în acest sector. Impactul sectorului IMM asupra structurii economiei se caracterizează, în primul rând, prin numărul și ponderea IMM-urilor; structura sectorului, evoluția indicatorilor respectivi.

¹ © Vladimir CUCIREVII, vladimir.cucirevii@gmail.com

Conform clasificatorului activităților din economia Moldovei al BNS – CAEM, ediția a V-a, sectorul agrar include următoarele denumiri:

A00 Agricultură, silvicultură și pescuitul total:
inclusiv:

A01 Agricultură, vânătoarea și serviciile;

A02 Silvicultură și exploatarea forestieră;

A03 Pescuitul și acvacultura.

Conținutul de bază

Schimbări radicale în numărul IMM-urilor din agricultură pot interveni în orice moment, de aceea un monitoring permanent al mișcării numărului lor este de folos statului și grupurilor de economiști, specialiști în agricultură. Conform datelor BNS în anul 2015 activau 49,8 mii de unități, dintre care în agricultură, silvicultură și pescuit – 3,17 mii.

Pe parcursul ultimilor ani numărul IMM-urilor pe genuri de activitate de întreprinzător este în creștere. În silvicultură, exploatarea forestieră și servicii se observă în dinamică creșterea ponderii IMM-urilor în numărul întreprinderilor până la 88,4% în anul 2014 după metodologia veche și 96,3% în anul 2015 după metodologia nouă. În subramurile pescuitul și piscicultura toate întreprinderile sunt IMM-uri.

Tabelul 1

Dinamica numărului întreprinderilor agricole: agricultura, silvicultura și pescuitul, mii un.

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Numărul de întreprinderi, total	2,21	2,22	2,32	2,38	2,46	2,54	2,71	2,95	3,05	3,17
IMM total, inclusiv:	2,14	2,15	2,25	2,32	2,40	2,47	2,65	2,88	2,98	3,09
întreprinderi mijlocii	0,46	0,35	0,32	0,30	0,23	0,22	0,22	0,23	0,228	0,22
întreprinderi mici	0,62	0,69	0,75	0,80	0,85	0,86	0,91	0,95	0,97	1,05
întreprinderi micro	1,05	1,10	1,19	1,22	1,31	1,39	1,51	1,70	1,79	1,82

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Numărul persoanelor care activează în IMM-uri în anul 2015 a constituit 281,4 mii persoane, ponderea salariaților din IMM-uri în total constituie 55,1%.

În perioada anilor 2007-2014 se observă o diminuare a numărului de salariați în agricultură, silvicultură și pescuit de la 88,8 mii în anul 2007, până la 46,7 mii în anul 2014, în perioada a doua până la 47,0 mii în 2014* și 46,3 mii în anul 2015. Analogic, are loc în dinamică o descreștere a numărului de salariați în IMM-urile din agricultură de la 49,2 mii de persoane în anul 2007 până la 34,67 mii de persoane în anul 2014, în perioada a doua până la 35,18 mii în 2014* și 35,5 mii în anul 2015 (tabelul 2).

Tabelul 2

Dinamica numărului mediu de salariați în întreprinderile agricole: agricultura, silvicultura și pescuitul

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Numărul mediu de salariați, total, mii pers.	88,8	78,7	71,3	64,8	50,5	47,9	47,5	46,7	47,0	46,3
IMM total, mii pers. Inclusiv:	49,2	53,8	51,0	48,1	37,7	36,2	35,7	34,67	35,18	35,5
întreprinderile mijlocii	43,8	36,0	32,3	29,5	19,1	17,7	17,0	16,5	16,5	15,8
întreprinderile mici	11,6	14,6	15,6	15,5	15,1	14,9	14,8	14,1	14,3	15,5
întreprinderile micro	4,3	3,3	3,4	3,1	3,5	3,7	3,7	4,0	4,3	4,2
Pondere IMM-urilor în total salariați, %	55,4	68,4	71,5	74,2	74,6	75,5	75,1	74,2	74,8	76,7

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Pondere numărului de salariați ai IMM-urilor în silvicultură în raport cu totalul silviculturii este în creștere de la 47,2% până la 75,8% în anul 2014, în perioada a doua – 78% în 2014* și 83,7% în anul 2015,

deoarece numărul salariaților în silvicultură descrește, iar al salariaților din IMM-urile din silvicultură este în creștere.

Aprecierea generală a mărimii și evoluției **veniturilor din vânzări** are menirea de a examina dimensiunea lor absolută și relativă în comparație cu rezultatele anilor precedenți.

Sectorul agricol în comparație cu alte sectoare are o pondere mică a veniturilor din vânzări în venitul tuturor întreprinderilor – 2,8% în 2007, 4,2% în anul 2014, în perioada a doua de analiză – 4,1% în 2014* și 4,2% în anul 2015. Dinamica creșterii veniturilor din vânzări în agricultură are valori pozitive și este în permanentă creștere.

Ponderea veniturilor din vânzări a IMM-urilor în totalul veniturilor pe toate întreprinderile din agricultură este aproape constantă la nivel de 65,2-68,9% și de două ori mai mare decât ponderea IMM-urilor pe toate sectoarele. Cel mai mare volum de vânzări din IMM-uri au întreprinderile mijlocii, și întreprinderile mici (tabelul 3).

O parte considerabilă din volumul vânzărilor o au **întreprinderile mijlocii** din agricultură, în anul 2014 ponderea lor în vânzările din agricultură alcătuia – 26,5%, în anul 2014* – 26,5%, iar în anul 2015 – 25,3%. **Întreprinderile mici** din agricultură au realizat mărfuri și servicii față de total în agricultură în anul 2014 – 33,7%, în anul 2014* – 33,8%, iar în anul 2015 – 35,6%. **Întreprinderile micro** au vânzări în raport cu totalul vânzărilor în agricultură în anul 2014 – 5,3%, în anul 2014* – 5,4%, iar în anul 2015 – 5,2%.

Tabelul 3

**Dinamica veniturilor din vânzări ale
întreprinderilor agricole: agricultura, silvicultura și pescuitul**

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Volumul vânzărilor, total, mil. lei	4184,2	5639,3	4807,0	7020,4	8307,8	7257,6	8931,6	10721	10749	11835
IMM total, mil. lei, inclusiv:	2871,3	3680,2	3161,6	4588,9	5615,6	4930,3	6157,7	7040,8	7071,1	7836,6
întreprinderi mijlocii	1748,4	2147,6	1652,7	2237,8	2486,8	2283,2	2613,7	2850,2	2850,2	3000,0
întreprinderi mici	865,1	1288,7	1258,6	1997,6	2723,0	2262,5	3057,7	3617,9	3639,3	4219,0
întreprinderi micro	257,8	243,9	250,3	353,5	405,8	384,6	486,3	572,7	586,6	617,5
Ponderea IMM în total vânzări, %	68,6	65,2	65,7	65,4	67,5	67,9	68,9	65,6	65,8	66,2

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

O pondere înaltă în venitul din vânzări au IMM-urile din silvicultură indiferent de oscilațiile datelor pe ani la rând. Cota ramurii **pisciculturii** din vânzări în întreprinderile din agricultură a atins în anul 2014 cifra de 0,26%, în anul 2014* – 0,26%, iar în anul 2015 – 0,24%. Întreprinderile din ramura pisciculturii toate sunt IMM-uri.

Datele prezentate în tabelul 4, atestă evoluția instabilă a **rezultatelor financiare** în sectorul agriculturii, silviculturii și pescuitului în perioada anilor 2007-2014 și 2014*-2015. În particular, este o dinamică pozitivă a rezultatelor financiare din agricultură.

Dacă ponderea din vânzări a sectorului agricol în toate întreprinderile este mai mică, apoi acest sector generează profituri mai mari în total pe genuri de activitate. Ponderea profiturilor din agricultură în totalul profiturilor constituie: în anul 2007 – 4,6%, în 2008 – 5,2%, în 2010 – 8,2%, în anul 2011 – 9%, în 2014 – 24,9%, iar în perioada a doua 2014* – 25,0% și în anul 2015 – 3,7%.

Datele din tabelul 4 reflectă depășirea ponderii profitului obținut de IMM – în agricultură, față de IMM-urile din toate întreprinderile pe anii analizați: în 2007 – de 2,15 ori, în 2008 – de 2,25 ori, în 2010 – de 2,06 ori, în 2011 – de 2,02, în 2013 – de 1,70 ori, în 2014 nu este depășit din partea IMM-urilor, în anul 2014*, de asemenea, nu este depășit, iar în anul 2015 este foarte mic profitul până la impozitare în agricultură și raportul dat nu caracterizează tendințele anterioare.

În anul secetos 2012 volumul producției vegetale a fost 11958 milioane de lei ceea ce constituie 87,9% față de anul 2010 și 76,0% față de anul 2011 și, de aceea, sectorul agricol a obținut un profit scăzut de 101

milioane de lei ceea ce este de 13 ori mai mic față de anul precedent, iar IMM-urile din acest sector au obținut pierderi de 53,4 milioane de lei.

Tabelul 4

**Rezultatul financiar al întreprinderilor
din agricultură până la impozitare, profit (+), pierderi (-)**

Indicatorii	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Rezultatul financiar total, mil. lei	497,2	802,0	-191,1	1088,2	1311,3	101,0	470,8	914,6	913,3	128,0
IMM total, mil. lei Inclusiv:	380,4	635,5	-39,8	863,3	951,8	-53,4	389,7	687,9	686,4	328,6
întreprinderi mijlocii	216,7	388,9	-74,8	389,8	382,7	29,1	195,9	279	279,4	109,5
întreprinderi mici	129	215,4	32,3	396,6	498,7	-41,6	187	366,3	365,4	214,5
întreprinderi micro	34,7	32,2	2,7	77	70,4	-40,9	6,8	42,1	41,6	4,6
Pondere IMM în rezultatele financiare, %	76,5	79,2	-57,4	79,3	70,0	-52,8	82,7	75,2	75,7	256

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

În silvicultură ponderea IMM-urilor în rezultatele financiare ale silviculturii este destul de mare. În piscicultură, cu excepția anului 2007, când a fost obținut profit în valoare de 78 milioane de lei, în ceilalți ani sunt pierderi.

Analiza numărului de întreprinderi care au primit profit. Datele tabelului 5 demonstrează că numărul întreprinderilor din agricultură care au primit profit este în creștere, iar ponderea IMM-urilor care au primit profit este o cifră impunătoare și se află în creștere.

Numărul întreprinderilor din agricultură care au generat profituri către numărul total de întreprinderi din agricultură constituie în anul 2007 – 49,3%, în 2009 – 39,7%, în 2011 – 58,3%, în 2012 – 39%, în anul 2013 – 51,0%, în 2015 – 49,8%. Cum se vede diapazonul oscilațiilor întreprinderilor rentabile este destul de mare – între 39% și 58,3%, la rezultatele cărora au influențat și criza economico-financiară mondială din anul 2009 și seceta din 2012.

În silvicultură numărul de întreprinderi, care au generat profituri, în anul 2010 constituie – 58,3%, în 2011 – 53,8%, în 2012 – 77,8%. În anul 2015 silvicultura dispunea de 50% din numărul de întreprinderi, care au obținut profituri, pe când în întregime pe ramura agriculturii – 49,5%.

Tabelul 5

Dinamica numărului de întreprinderi din sectorul agrar care au primit profit

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Număr de întreprinderi total, mii un.	1,074	1,161	0,922	1,40	1,43	0,976	1,38	1,61	1,64	1,579
Numărul IMM, mii un.	1,025	1,123	0,805	1,35	1,37	0,937	1,34	1,56	1,59	1,54
Pondere IMM în total întreprinderi din agricultură, %	95,4	96,3	97,0	96,0	96,0	96,0	97,1	97,0	97,0	97,5

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Analiza rezultatelor financiare ale întreprinderilor cu profit. În perioada anilor 2007-2014 în toate întreprinderile mărimea medie a profitului pe o întreprindere, care a primit profit, a constituit 795,7 mii lei, iar în întreprinderile din sectorul agrar media profitului pe o întreprindere este de 843,04 mii lei sau cu 5,9% mai mare. În IMM-urile din toate sectoarele care au primit profit, media profitului pe o întreprindere constituie 411 mii lei, iar în IMM-urile din agricultură, care au primit profit, la o întreprindere îi revine în mediu 765 mii lei profit sau de 1,86 ori mai mult în raport cu IMM-urile din toate ramurile. Întreprinderile mici, în mediu, în perioada anilor 2007-2014, au primit 375,5 milioane de lei, ponderea lor în totalul întreprinderilor din agricultură, care au primit profit, constituie 34,6%, întreprinderile mijlocii, în mediu, au primit 327 milioane de lei cu o pondere de 30,4% din total și întreprinderile micro, consecutiv, în această perioadă, au primit 81,4 milioane de lei, profit cu o pondere de 7,5%.

Tabelul 6

Rezultatul financiar al întreprinderilor din sectorul agrar cu profit, mil. lei

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Rezultatul financiar, total, mil.lei	790,1	1034,9	531,9	1328,4	1650,1	726,4	1026,5	1484,7	1489,3	1178,4
IMM total, mil. lei, inclusiv:	603,6	799,5	412,8	1031,3	1165,2	437,5	739,2	1001,1	1005,7	896,0
întreprinderi mijlocii	318,0	455,7	166,1	497,9	440,0	195,0	297,9	383,4	383,4	285,0
întreprinderi mici	211,6	277,5	188,2	486,8	611,3	200,0	362,4	517,8	521,0	518,5
întreprinderi micro	74,0	66,3	58,5	106,6	113,9	42,5	78,9	99,9	101,3	92,5
Ponderea IMM în rezultatele financiare,%	76,4	77,3	77,6	77,6	70,6	60,2	72,0	67,4	67,5	76,0

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Analiza numărului de întreprinderi care au suferit pierderi. Sursele generatoare de pierderi în sectorul agricol sunt următoarele:

Prima sursă. Producătorii care exportă produse agricole în Rusia recunosc că embargourile impuse au efecte dureroase asupra mai multor ramuri ale sectorului agricol (vinificația, horticultura, legumicultura).

A doua sursă, care influențează la pierderile în întreprinderile din sectorul agricol, este seceta, în Republica Moldova odată în 3-4 ani, dar mai des bântuie seceta atunci când brusc scade producția vegetală și animalieră.

A treia sursă, care contribuie la generarea pierderilor, sunt înghețurile la sol primăvara sau toamna târziu, mai ales care au avut loc în luna aprilie 2016, când în rezultatul unui ciclon a înghețat roada de mere și prune a fermierilor și procesatorilor din nordul Moldovei.

A patra sursă, care este cauza obținerii pierderilor de către întreprinderi, este managementul defectuos, care ar putea fi una dintre cauzele situației create în întreprinderile din sectorul agrar și capitalizarea fondurilor minime a firmelor mici.

A cincea sursă este costul înalt al producției și prețurile mici de livrare, precum și achitățile întârziate pentru produsele agricole.

A șasea sursă sunt prejudiciile aduse de ploi cu piatră, vânturi puternice, furtuni, inundații. Pierderile declarate de firme îngreunează, totodată, finanțarea de către bănci, întrucât întreprinderile respective nu pot oferi garanții pentru bani împrumutați.

A șaptea sursă este impedimentul pentru firmele mici privind accesul redus la resursele „ieftine” de finanțare. Structurile de creditare aplică, de multe ori, o dobândă exagerată.

Sectorul din agricultură necesită investiții de lungă durată și monitorizare frecventă de piață. Firmele pot fi capitalizate prin fonduri europene.

Datele tabelului 7 demonstrează că numărul întreprinderilor din agricultură, care au suferit pierderi este în creștere, mai ales numărul IMM-urilor în anii 2012, 2013, 2014 este în creștere semnificativă. Numărul întreprinderilor din agricultură care au generat pierderi către numărul total de întreprinderi din agricultură constituie în anul 2007 – 47,8%, în 2008 – 41,4%, 2009 – 56%, 2010 – 36,2%, 2011 – 37,3%, 2012 – 56,0%, 2013 – 43,7%, 2014 – 40%, 2014* – 41,6%, în 2015 – 45,7%. Dinamica întreprinderilor din agricultură care au avut pierderi este mereu în creștere. În anul 2014 indicele creșterii în raport cu 2007 este de 1,20, în anul 2015 – 1,43. Ponderea IMM-urilor în agricultură în numărul întreprinderilor din agricultură care au primit pierderi a crescut în anul 2014 comparativ cu anul 2007 cu 2,3 p.p. de la 97,0% până la 99,3%, iar numărul lor – de la 980 unități până la 1180 unități, pe când în anul 2015 creșterea lor a fost de un punct procentual, iar numărul – de la 980 unități până la 1410 unități.

Numărul întreprinderilor mici care au obținut pierderi în valoare absolută s-a majorat de la 255 unități în 2007 până la 284 unități în anul 2014, până la 293 mii unități în 2014* și până la 383 mii unități în anul 2015. Cel mai mare număr de întreprinderi care aduc pierderi sunt întreprinderile micro. În perioada anilor 2007-2014 numărul lor a crescut cu 277 unități de la 565 unități până la 842 unități în 2014 sau cu 49%, în anul 2015 până 971 unități, iar ponderea lor în totalul întreprinderilor din agricultură cu pierderi s-a majorat cu 13,55 p.p. (de la 56,0% până la 70%) în anul 2014 și până la 70% în 2015.

În silvicultură situația este cu mult mai bună, numai două din cele 24 de întreprinderi care activează au obținut pierderi. Numărul întreprinderilor din piscicultură care au suferit pierderi constituie circa 57 de unități și toate sunt IMM-uri.

Tabelul 7

Dinamica numărului de întreprinderi din sectorul agrar care au suferit pierderi

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Numărul de întreprinderi total, mii un.	1,01	0,92	1,30	0,88	0,94	1,44	1,20	1,20	1,27	1,45
Numărul IMM, mii un.	0,98	0,90	1,25	0,86	0,92	1,42	1,18	1,18	1,25	1,41
Ponderea IMM în total întreprinderi, %	97,0	97,8	96,2	99,4	98,2	98,5	98,5	99,3	98,4	98,0

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Rezultatul financiar al întreprinderilor care au suferit pierderi. În sectorul agricol, întreprinderile agricole în dinamica indicatorilor analizați generează pierderi din ce în ce mai mari, mai ales în anul de criză 2009, și anul cu condiții nefavorabile în agricultură – 2012. În IMM-urile din agricultură, de asemenea, sunt generate pierderi, ponderea cărora în toate pierderile în întreprinderile din agricultură care au suferit pierderi sunt în diapazonul de 62,6-78,5%, sume mai mari decât ponderea IMM-urilor din toate sectoarele. Cele mai mari pierderi în IMM-urile din agricultură sunt fixate în anul 2009, an de criză financiară globală și în anul 2012, când a bătut seceta în țară.

Mai multe pierderi generează întreprinderile mici și mijlocii din agricultură. Suma pierderilor în silvicultură nu este atât de mare și, după anul 2010, ea descrește în fiecare an, atingând suma de 0,8 milioane de lei în anul 2014, iar în anul 2015 din nou a crescut până la 4,1 milioane de lei. Aceste pierderi le-au obținut IMM-urile.

În subramura pescuitului numărul întreprinderilor care suferă pierderi au constituit 63,6% în anul 2007 și 77,6% în anul 2015. Pierderile pe care le primesc întreprinderile din această ramură sunt moderate, cu excepția anului 2010, când ramura a primit 77,6 milioane de lei pierderi.

Tabelul 8

Rezultatul financiar al întreprinderilor din sectorul agrar cu pierderi (-)

Indicatori	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014*	2015
Rezultatul financiar, total, mil. lei	-292,9	-232,9	-723,0	-240,2	-338,8	-625,5	-555,6	-570,1	-576,0	-1050,0
IMM total, mil. lei Inclusiv:	-223,0	-162,9	-452,7	-168,0	-213,4	-491,0	-349,4	-313,4	-319,4	-567,5
întreprinderi mijlocii	-101,3	-66,8	-240,9	-48,2	-57,3	-165,9	-102,0	-104,0	-104,0	-175,5
întreprinderi mici	-82,5	-62,1	-155,9	-90,2	-112,6	-241,7	-176,3	-151,5	-155,6	-304,1
întreprinderi micro	-39,2	-34,0	-55,9	-29,6	-43,5	-83,4	-72,1	-57,9	-59,8	-87,9
Ponderea IMM în rezultatele financiare, %	76,2	70,2	62,6	70,0	63,0	78,5	63,0	54,9	55,4	54,0

Notă: 2014* – calculat după metodologia anului 2015, activitatea organizațiilor necomerciale nu a fost inclusă în calcule spre deosebire de anii precedenți.

Sursa: Calculele autorului în baza datelor BNS.

Concluzii

1. În perioada anilor 2007-2014 numărul IMM-urilor din agricultură este în creștere. Ritmurile medii anuale de creștere a acestor întreprinderi sunt moderate.

2. În această perioadă are loc o diminuare a numărului de salariați în toate întreprinderile, dar și în IMM-uri. Se observă o descreștere a numărului de salariați din agricultură, silvicultură și pescuit în comparație cu anul 2007 – cu 52,1%.

3. Dinamica creșterii veniturilor din vânzări în agricultură are valori pozitive și este în permanentă creștere.

4. Dinamica creșterii profiturilor în întreprinderile agricole este instabilă (sub influența diferitor factori naturali și legate de embargou), au loc oscilații mari a mărimii profiturilor, iar IMM-urile din agricultură

permanent generează profituri, cu excepția anului 2012 când a influențat seceta. În anul 2015 IMM-urile din sectorul agrar au obținut profituri în suma totală de 328 mii lei, pe când în total întreprinderile din agricultură – 128 mii lei, generatoare de pierderi au fost întreprinderile mari, care au avut 200 mii lei pierderi.

5. Dacă ponderea din vânzări a sectorului agricol în toate întreprinderile este mai mică, apoi acest sector generează profituri mai mari în total pe genuri de activitate. Datele statistice reflectă depășirea ponderii profitului obținut de IMM-uri în agricultură, în raport cu IMM-urile din toate întreprinderile pe anii analizați.

6. Numărul întreprinderilor din agricultură, care au primit profit, este în creștere, iar ponderea IMM-urilor, care au primit profit, este o cifră impunătoare și, de asemenea, se află în creștere. În anul 2015 silvicultura dispunea de 50% din numărul de întreprinderi, care au obținut profituri, pe când în întregime pe ramură agriculturii – 49,5%.

7. Ponderea IMM-urilor din agricultură în numărul întreprinderilor din agricultură care au primit pierderi este în creștere. Ponderea IMM-urilor cu pierderi în toate întreprinderile din agricultură cu pierderi se află în diapazonul 62,6-78,5%, sume mai mari decât ponderea IMM-urilor în întreprinderile din toate sectoarele care au suferit pierderi.

Mai multe pierderi generează întreprinderile mici și mijlocii din agricultură. Suma pierderilor în silvicultură descrește în fiecare an, atingând suma de 0,8 mil. lei în anul 2014, iar în anul 2015 au crescut până la 4,1 mil. lei. Aceste pierderi le-au avut IMM-urile.

Pierderile pe care le primesc întreprinderile din subramura pescuitului sunt moderate, cu excepția anului 2010, când ramura a avut 77,6 milioane de lei pierderi.

Referințe bibliografice

1. Activitatea agenților economici după mărime și forme de proprietate, 2006-2014. Banca de date Statistice Moldova. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT030/ANT030300.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774.
2. Activitatea agenților economici după mărime și forme de proprietate, 2014-2015. Banca de date Statistice Moldova. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT030/ANT030290.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
3. БАРАНОВ, Елена. Элементы методологии стратегического управления предприятиями аграрного сектора экономики Республики Молдова. In: Analele Institutului de Economie, Finanțe și Statistică. 2012, ediția a II-a, pp. 40-47. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.
4. SHAMIN, A. Baza metodologică pentru calcularea dimensiunilor optime ale organizațiilor agricole = Methodological basis for calculating the optimal sizes of agricultural organizations. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2014, nr. 1, pp. 46-49. ISSN 1857-4130.

Recomandat spre publicare: 23.01.2017

ANALIZA INDICATORILOR INVESTIȚIILOR BRUTE ALE SECTORULUI IMM-urilor ÎN ANII 2007-2015

**Svetlana IVANOV¹, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Actualitatea temei constă în importanța investițiilor pentru viitoarea dezvoltare a afacerilor. Scopul principal al acestui studiu este de a calcula și de a analiza investițiile brute în active materiale pe termen lung, realizate de sectorul IMM în Republica Moldova. În cadrul studiului au fost aplicate următoarele metode de prelucrare a datelor statistice: metodele de ajustare a datelor, gruparea, serii de timp, indici de lanț. Rezultatul analizei arată că, în ultimii doi ani analizați, a avut loc o scădere a volumului investițiilor brute în active materiale pe termen lung ale sectorului IMM.

Cuvinte-cheie: investiții brute, sectorul IMM, clase de mărime a întreprinderii, tipuri de activitate, forme de proprietate, Republica Moldova.

The actuality of article consists in the importance of investments for the future business development. The aim of this study is to calculate and analyze the gross investments in long term tangible assets realized by the SME sector in Republic of Moldova. In the study were used the following methods of processing statistical data: data adjustment methods, grouping, time series, chain indices. The result of analysis shows that in two last years analyzed has been a decrease in gross investment in long term tangible assets of the SME sector.

Keywords: gross investments, SME sector, enterprise size classes, type of activity, forms of property, Republic of Moldova.

JEL Classification: D92, E22.
CZU: 330.322.014.2+334.7.012.63/64](478)

Introducere. Investițiile în capitalul fix prezintă un indicator important, care determină dezvoltarea afacerilor întreprinzătorilor pe viitor. De aceea, o mare importanță pentru dezvoltarea pe termen lung și durabilă a sferei IMM-urilor constituie analiza investițiilor brute în active materiale pe termen lung. Rezultatele activității de producție și a celei economice și financiare a IMM-urilor, în mare parte, depind de proveniența fondurilor ce sunt investite în activele pe termen lung și activele curente, de cantitatea lor în domeniul producției și domeniul circulației, în numerar și în natură [1].

Scopul principal al articolului este de a calcula și de a analiza investițiile brute în active materiale pe termen lung, realizate de sectorul IMM în Republica Moldova pentru perioada anilor 2007-2015. Pentru efectuarea analizei investițiilor brute ale sectorului IMM au fost utilizate datele BNS al Republicii Moldova: Rezultatele anchetei structurale în întreprinderi pentru perioada anilor 2007-2015 [2].

În procesul cercetării a fost utilizată informația, metodologia și rezultatele din Raportul științific privind: „Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii libere”, anul 2016, realizat de INCE [3].

Caracteristica generală a investițiilor brute ale IMM-urilor. În anul 2015, în general pe economie, s-a redus volumul mijloacelor investite în capitalul fix: scăderea față de anul precedent a constituit 6,3 mld. lei sau 25,6%. În sectorul IMM, de asemenea, a avut loc o reducere a investițiilor brute – cu 2,2 mld. lei sau 15,0% față de anul 2014 (tabelul 1). Tendința de scădere a investițiilor brute ale sectorului IMM pentru prima dată a fost menționată în 2009. Începând cu anul 2011 până în 2013 se observă o creștere anuală a investițiilor, valoarea cărora a variat de la 8,6 mld. lei (2011) la 17,9 mld. lei (2013). Însă, în anii 2014-2015 s-a conturat o tendință de scădere a investițiilor brute. Volumul total al investițiilor sectorului IMM, în 2015, a constituit 12580,0 mil. lei.

Pondere sectorului IMM în volumul total al investițiilor brute ale economiei naționale, în anul 2015, a constituit 68,6%, fiind în creștere cu 8,4 p.p. față de anul precedent.

În anul 2015, volumul investițiilor a scăzut semnificativ în grupul de întreprinderi mijlocii ale sectorului IMM – cu 31,4% și în grupul de micro-întreprinderi – cu 7,0%. Totodată, a avut loc majorarea volumului investițiilor în grupul de întreprinderi mici – cu 4,3% comparativ cu anul precedent (tabelul 1).

¹ © Svetlana IVANOV, svetlana.ivanov.2@mail.ru

Tabelul 1

Principalii indicatori ce caracterizează contribuția IMM-urilor în realizarea investițiilor

Anii	Investiții brute în active materiale pe termen lung, mil. lei					Ponderea investițiilor IMM în suma totală, %
	Total pe economie	IMM				
		total	micro	mici	mijlocii	
2007	11104,2	7122,6	1868,2	2401,6	2852,8	64,1
2008	25500,0	7457,8	1616,7	2814,1	3027,0	60,6
2009	10508,1	6809,2	1017,1	3340,5	2451,6	64,8
2010	10787,6	6211,3	738,4	1986,0	3486,9	57,6
2011	13884,3	8560,8	1091,3	2912,7	4556,8	61,7
2012	24709,4	16176,7	3777,5	4818,0	7581,2	65,5
2013	29482,6	17938,0	3176,8	6159,3	8601,9	60,7
2014	24590,2	14795,8	2855,6	4858,1	7082,1	60,2
2015	18336,7	12580,0	2656,5	5065,9	4857,6	68,6

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Reducerea semnificativă a volumului investițiilor totale ale sectorului IMM, precum și a volumului investițiilor realizate de grupul întreprinderilor mici are un efect negativ asupra rezultatelor activității de producție și a celei economice și financiare a IMM-urilor.

Structura investițiilor, în funcție de tipul mijloacelor fixe, în care acestea au fost direcționate, s-a modificat neesențial. Cea mai mare parte a investițiilor din sectorul IMM-urilor este direcționată, în principal, în clădiri și construcții ingineresti speciale, echipament. Ponderea echipamentelor în investiții a crescut constant începând cu anul 2011 până în 2013: de la 30,3% în 2011, la 34,7% în 2013 (tabelul 2). În următorii ani are loc scăderea ponderii acestora până la 27,6% în 2015. În același timp, în 2015, ponderea investițiilor în sectorul IMM-urilor, direcționate în clădiri și construcții ingineresti, a crescut, constituind 47,1% și s-a apropiat de nivelul cel mai mare înregistrat al ponderii acestui indicator – 47,7% (2012).

Tabelul 2

Structura investițiilor brute în active materiale

Anii	Total		Clădiri și construcții ingineresti speciale		Echipament	
	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%
2009	6809,2	100,0	4746,9	45,2	2933,7	27,9
2010	6211,3	100,0	2479,1	39,9	1657,8	26,7
2011	8560,8	100,0	2930,9	34,2	2596,7	30,3
2012	16176,8	100,0	7716,9	47,7	5038,6	31,1
2013	17938,0	100,0	8059,0	44,9	6229,3	34,7
2014	14795,8	100,0	6468,5	43,7	4805,1	32,5
2015	12580,0	100,0	5927,5	47,1	3466,7	27,6

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Distribuția investițiilor de către IMM-uri pe clase de mărime. Analiza distribuției investițiilor în rândul IMM-urilor de diferite dimensiuni au arătat că în 2015 ponderea predominantă a investițiilor a fost realizată de întreprinderile de mărime mică (40,3% din totalul investițiilor IMM-urilor). La întreprinderile mijlocii au fost atrase și realizate 38,6%, la întreprinderile micro – 21,1% (tabelul 3).

Tabelul 3

Structura investițiilor brute ale IMM-urilor pe clase de mărime a întreprinderii, %

Indicatorii	Rata de creștere, %									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
IMM total, din care:										
Mijlocii	40,1	40,6	36,0	56,1	53,2	46,9	48,0	47,9	38,6	
Mici	33,7	37,7	49,1	32,0	34,0	29,8	34,3	32,8	40,3	
Micro	26,2	21,7	14,9	11,9	12,8	23,4	17,7	19,3	21,1	

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Dinamica investițiilor brute în active materiale pe termen lung la întreprinderile de diferite dimensiuni în anul 2015, comparativ cu 2014, a fost diversă. În termeni relativi, în 2015, clasa de întreprinderi mici a majorat semnificat ponderea investițiilor – cu 7,5 p.p., iar de microîntreprinderi – cu 1,8 p.p. comparativ cu anul precedent.

Distribuția întreprinderilor pe tipuri de activitate. Principalele direcții ale investițiilor sectorului IMM au fost: comerțul (23,4%), industria prelucrătoare (22,7%), tranzacțiile imobiliare (16,1%), construcțiile (11,5%), transportul și depozitarea; informațiile și comunicațiile (9,7%) (tabelul 4).

Începând cu luna ianuarie 2014 este implementată în practică versiunea nouă a Clasificatorului Activităților din Economia Moldovei (CAEM Rev.2), armonizat integral cu Nomenclatorul de activități Economice din Comunitatea Europeană (NACE Rev.2). De aceea, analiza structurii investițiilor brute ale IMM-urilor pe tipuri de activitate a fost efectuată pentru anii 2014-2015.

Totodată, s-a remarcat o creștere neesențială a ponderii investițiilor în capitalul fix în sectoare, ca: industria prelucrătoare (cu 2,8 p.p.), tranzacțiile imobiliare (cu 2,8 p.p.), comerțul (cu 0,2 p.p.), activitățile de cazare și alimentație publică (cu 3,7 p.p.), iar ponderea altor sectoare a scăzut. Volumul investițiilor brute în capitalul fix, comparativ cu anul 2014, a scăzut în construcții (cu 4,5 p.p.), transport și depozitare (cu 2,9 p.p.), activități profesionale, științifice și tehnice (cu 2,1 p.p.) (tabelul 4).

Tabelul 4

Structura investițiilor brute ale IMM-urilor pe tipuri de activitate, %

Tipul de activitate	2014	2015
Total pe sectoare IMM, din care:	100	100
Industria extractivă	1,3	1,0
Industria prelucrătoare	19,9	22,7
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	0,9	1,1
Distribuția apei; salubritate și gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	3,5	4,7
Construcții	16,0	11,5
Comerț	23,2	23,4
Transport și depozitare	10,4	7,5
Activități de cazare și alimentație publică	1,6	5,3
Informații și comunicații	2,4	2,2
Tranzacții imobiliare	13,3	16,1
Activități profesionale, științifice și tehnice	5,7	3,6
Activități de servicii de administrare și activități de suport	1,1	0,6
Alte activități de servicii	0,7	0,3

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Distribuția întreprinderilor pe forme de proprietate. Ponderea predominantă a investițiilor, ca și în anii precedenți, a fost realizată de întreprinderile cu proprietatea privată (63,1%) (tabelul 5). Totodată, în structura investițiilor brute ale IMM-urilor pe forme de proprietate s-au produs unele schimbări: în anul 2015 a scăzut comparativ cu 2014 ponderea investițiilor în sectorul privat – cu 9,3 p.p., precum și ponderea investițiilor în sectorul public – cu 1,4 p.p. În același timp, ponderea investițiilor afacerilor străine a crescut semnificativ cu 7,9 p.p. în comparație cu anul precedent. În afaceri, realizate integral sau parțial în baza capitalului străin, în totalitate în 2015, au fost atrase și realizate 28,6% de investiții. Ponderea investițiilor întreprinderilor mixte (RM + străină) a crescut de la 9,3% la 11,1%.

Tabelul 5

Structura investițiilor brute ale IMM-urilor pe forme de proprietate, %

Forme de proprietate	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total pe sectoare IMM, din care:	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Proprietatea publică	6,4	3,6	4,3	13,6	11,5	15,0	8,7	8,2	6,8
Proprietatea privată	66,2	65,5	63,2	63,6	70,9	62,9	66,7	72,4	63,1
Proprietatea mixtă (publică + privată) fără capital străin	0,3	0,3	0,9	1,0	0,5	0,9	2,6	0,5	1,5
Proprietate străină	14,3	8,5	12,2	11,7	8,2	11,7	13,7	9,6	17,5
Proprietatea întreprinderilor mixte (RM + străină)	12,7	22,1	19,5	10,2	8,9	9,5	8,3	9,3	11,1

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Volumul investițiilor brute, în medie pe 1 salariat în sectorul IMM pe parcursul perioadei analizate, se modifica semnificativ. În perioada anilor 2009-2010 acest indicator scădea ușor, dar constant. Începând cu anul 2011 a existat o tendință de creștere continuă a investițiilor. Însă, în 2015 investițiile brute, în medie pe 1 salariat în sectorul IMM, au scăzut cu 8,4 mii lei (sau 14,9%) și au constituit 48,1 mii lei (tabelul 6).

Tabelul 6

Principalii indicatori ce caracterizează utilizarea investițiilor brute în active materiale pe termen lung, realizate de IMM-uri

Anii	Investiții brute în medie pe 1 salariat, mii lei	Investiții brute în % față de cifra de afaceri
2007	22,2	7,4
2008	22,7	6,3
2009	20,9	7,0
2010	19,4	5,3
2011	27,5	6,0
2012	49,5	11,3
2013	54,6	11,1
2014	56,5	8,6
2015	48,1	6,5

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [2].

Investițiile brute, în % față de cifra de afaceri, indică o tendință instabilă în perioada anilor 2007-2015. Mărirea cea mai a acestui indicator s-a înregistrat în a.2012. În anul 2015 raportul dintre investițiile brute în capitalul fix și cifra de afaceri a acestora a constituit 6,5%, în timp ce în 2014 acest raport a fost mai mare – 8,6%.

Concluzii

Valoarea investițiilor brute în active materiale pe termen lung, realizate de sectorul IMM, în anul 2015, a constituit 12,6 mld. lei. Ponderea investițiilor sectorului IMM în volumul total al investițiilor brute în economia țării a constituit 68,6%, fiind în creștere cu 8,4 p.p. comparativ cu anul 2014. Reducerea investițiilor sectorului IMM în ansamblu a constituit 15,0%.

În 2015 volumul investițiilor a scăzut semnificativ în grupul de întreprinderi mijlocii ale sectorului IMM – cu 31,4% și în grupul de microîntreprinderi – cu 7,0%. Totodată, a avut loc majorarea volumului investițiilor în grupul de întreprinderi mici – cu 4,3% comparativ cu anul precedent.

În structura investițiilor predomină clădirile și construcțiile ingineresti speciale (47,1%). Ponderea echipamentelor în investiții a crescut constant începând cu anul 2011 (30,3%) până în 2013 (34,7%). În 2015 ponderea acestui indicator a constituit 27,6%.

Principalele direcții ale investițiilor sectorului IMM au fost: comerțul (23,4%), industria prelucrătoare (22,7%) și tranzacțiile imobiliare (16,1%). Cea mai mare creștere a ponderii investițiilor brute este remarcată în sectorul activități de cazare și alimentație publică (cu 3,7 p.p.). Ponderea investițiilor în sectorul de producție al IMM-urilor (industria prelucrătoare) s-a majorat cu 2,8 p.p. și a constituit mai puțin de 1/4 din totalul investițiilor.

Ponderea predominantă a investițiilor a fost realizată de întreprinderile cu proprietatea privată (63,1%). În anul 2015 a scăzut ponderea investițiilor în sectorul privat și în sectorul public – cu 9,3 p.p. și, respectiv, cu 1,4 p.p. comparativ cu 2014. Totodată, ponderea investițiilor afacerilor străine a crescut semnificativ – cu 7,9 p.p. în comparație cu anul precedent. În afaceri, realizate integral sau parțial în baza capitalului străin, în totalitate în 2015 au fost atrase și realizate 28,6% de investiții.

Astfel, analiza dinamicii investițiilor brute în active materiale pe termen lung ale sectorului IMM indică creșterea acestora la totalurile perioadei 2007-2013. În același timp, în anul 2015 se observă încetinirea indicatorilor de realizare și utilizare a investițiilor brute în active materiale pe termen lung ale sectorului IMM.

Referințe bibliografice

1. HRISTIUC, L., IVANOV, S. Analiza activelor sectorului întreprinderilor mici și mijlocii și utilizarea acestor active. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2016, ediția a VII-a, nr. 1, pp. 22-29. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.

2. Rezultatele anchetei structurale în întreprinderi. Biroul Național de Statistică. [Accesat 5 ianuarie 2017]. Disponibil: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2207>
3. ACULAI, Elena. Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale. Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale: raport științific. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2016. 435 p.
4. NITENCO, V. Dezvoltarea întreprinderilor agricole mari în sistemul producției agricole în Ucraina = Development of the largescale agricultural holdings in the system of agricultural production in Ukraine. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2013, nr. 4, pp. 22-24. ISSN 1857-4130.

Recomandat spre publicare: 31.03.2017

**EVALUAREA PRINCIPALILOR INDICATORI AI OCUPĂRII
FORȚEI DE MUNCĂ ÎN SFERA MICULUI ANTREPRENORAT
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

*Anatolii ROJCO¹, doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova
Zoia STREMENOVSCAIA², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova*

Actualitatea temei se datorează faptului că micii antreprenori joacă un rol important în dezvoltarea economică a Republicii Moldova. Între timp, situația privind ocuparea forței de muncă în sfera micului antreprenoriat în Republica Moldova nu a primit o evaluare științifică argumentată adecvată. Prin urmare, scopul studiului constă în efectuarea estimării numărului și structurii micilor antreprenori, ce reprezintă atât un interes științific, cât și practic. În studiu au fost utilizate următoarele metode: monografică, analogiilor, comparația, statistică ș.a. Ca rezultat al studiului s-a obținut o analiză a numărului și structurii micilor antreprenori după sex, locul de reședință, tipuri de activități economice și amplasarea locului de muncă.

Cuvinte-cheie: populație ocupată, micii antreprenori, lucrători pe cont propriu, patroni, rata sărăciei.

The relevance of the topic lies on the fact that small entrepreneurs play an important role in the economic development of the Republic of Moldova. Meanwhile, the situation with employment in the area of small entrepreneurship in the Republic of Moldova has not received an adequate scientifically-proved assessment. That's why, the objective of the article lies in appraisal process of the number and of small entrepreneurs' number structure that represents both scientific and practical interest. In the research were used the following methods: monographic, analogues, comparisons, statistics, etc. As a research result, there was received an analysis of the number and structure of small entrepreneurs by criteria of: sex, place of residence, type of economic activity and location of work place.

Keywords: employed population, small entrepreneurs, own account workers, patrons, poverty level.

**JEL Clasification: I3, R2.
CZU: 334.7.012.64+331.526](478)**

Introducere. Pentru a identifica micii antreprenori se utilizează clasificarea populației ocupate după statutul său profesional. Principalele criterii, care determină statutul ocupării, sunt considerate comportament față de mijloacele de producție și posibilitatea de a lua decizii manageriale. Spre deosebire de salariați, care, având un contract de muncă scris sau oral, primesc o remunerație, a cărei mărime nu întotdeauna este legată direct de rezultatele activității întreprinderii, iar la îndeplinirea obligațiilor de serviciu activează în conformitate cu instrucțiunile proprietarului sau a reprezentantului lui, micii antreprenori pe deplin răspund de organizarea producerii și rezultatele economice ale activității sale și în mod independent iau toate deciziile în activitatea de producere. Mărimea venitului câpătat este determinată direct prin rezultatele economice ale muncii lor.

În Republica Moldova, conform Clasificării Naționale referitoare la statutul profesional, armonizate cu ICSE-1993 **statutul profesional** se determină de poziția ocupată de persoană, în funcție de modul obținerii venitului în procesul realizării activității economice. În conformitate cu statutul profesional se deosebesc: salariați (angajați), patroni (angajatori), lucrători pe cont propriu, lucrători familiari neremunerați, membri ai cooperativelor [3, p.37-38].

Acest studiu este o continuare logică a articolului [4] în care sunt utilizate rezultatele studiului efectuat de autori în cadrul Proiectului aplicativ 15.817.06.05A „Armonizarea politicii de dezvoltare a IMM-urilor în Republica Moldova cu principiile ”Small Business Act” (2015-2018), Etapa a.2016 „Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea reglementării activității persoanelor cu profesii liberale”.

¹ © Anatolii ROJCO, rojco@mail.ru

² © Zoia STREMENOVSCAIA, zoia713@mail.ru

În studiul dat se acceptă convențional, că la **micii antreprenori, care activează în sectorul IMM**, se atribuie „lucrătorii pe cont propriu” și „patronii”. Principala sursă de date cu privire la micii antreprenori, ca parte a numărului total al populației ocupate, este o cercetare selectivă a gospodăriilor casnice pe problemele ocupării (așa numitul sondaj în baza anchetei forței de muncă).

Dinamica numărului micilor antreprenori. În anul 2015, numărul micilor antreprenori constituia 370,1 mii de persoane, ceea ce este cu 16,4 mii (sau cu 4,2%) mai puțin decât în 2007 (tabelul 1). În același timp, numărul lucrătorilor pe cont propriu, a fost de 362,8 mii de persoane (cu 3,3% mai puțin decât în anul 2007), numărul patronilor – 7,3 mii (cu 35,4% mai puțin decât în 2007). Reducerea numărului micilor antreprenori avea loc cu ritmuri mai mari, decât reducerea populației ocupate totale, numărul cărora a scăzut numai cu 3,5%. În structura numărului micilor antreprenori ponderea patronilor s-a micșorat cu 5,3 p.p. (de 3,8 ori). Dacă în anul 2007, raportul dintre numărul lucrătorilor pe cont propriu și a patronilor a constituit 97,1% : 2,9%, atunci în 2015 – 98,0% : 2,0%.

Pe fonul reducerii numărului total al micilor antreprenori, dinamica în **profil „urban-rural”** a fost inegală. Dacă în mediul rural numărul micilor antreprenori s-a micșorat cu 6,8%, atunci în orașe – s-a majorat cu 7,2%. În mediul urban această majorare a fost inerentă numai lucrătorilor pe cont propriu. Numărul lor a crescut cu 15,9%, în timp ce numărul patronilor a scăzut cu 51,7%, adică, în jumătate. În mediul rural, a avut loc o scădere a numărului lucrătorilor pe cont propriu cu 7,1% și o creștere simultană a numărului patronilor cu 31,8%.

În **aspect gender** a avut loc o reducere semnificativă a numărului micilor antreprenori-femei (cu 14,7%), în timp ce numărul micilor antreprenori-bărbați s-a majorat cu 3,8%. Majorarea numărului micilor antreprenori-bărbați a avut loc pe fonul creșterii numărului lucrătorilor pe cont propriu (cu 5,3%) și a unei reduceri semnificative a numărului patronilor (cu 40,0%). În ceea ce privește micii antreprenori-femei, reducerea numărului lor s-a condiționat atât unei scăderi a numărului lucrătoarelor pe cont propriu (cu 14,3%), cât și unei reduceri semnificative a numărului patronilor (cu 27,9%).

Tabelul 1

Dinamica numărului micilor antreprenori

Indicatorii	Populația ocupată, mii pers.								a. 2015 în % față de a.2007			
	a.2007				a.2015				total populația ocupată	din care mici antreprenori		
	total	din care mici antreprenori			total	din care mici antreprenori				total	inclusiv	
		total	inclusiv			total	inclusiv				lucrători pe cont propriu	patroni
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni				
Total	1247,2	386,5	375,2	11,3	1203,6	370,1	362,8	7,3	96,5	95,8	96,7	64,6
Sex												
Bărbați	621,5	217,9	210,9	7,0	599,7	226,2	222,0	4,2	96,5	103,8	105,3	60,0
Femei	625,7	168,6	164,3	4,3	603,9	143,8	140,8	3,1	96,5	85,3	85,7	72,1
Mediu												
Urban	548,6	70,8	61,7	9,1	555,3	75,9	71,5	4,4	101,2	107,2	115,9	48,3
Rural	698,6	315,7	313,5	2,2	648,3	294,2	291,3	2,9	92,8	93,2	92,9	131,8

Sursa: Calculat conform [1, p.48-49; 2, p.35-36].

Repartizarea numărului micilor antreprenori. Ritmurile mai mari de reducere a numărului micilor antreprenori au determinat o scădere a ponderii lor în numărul total al populației ocupate. Dacă în anul 2007 ponderea micilor antreprenori în numărul populației ocupate a constituit 31,0%, atunci în 2015 – 30,7% (tabelul 2). Totodată ponderea micilor antreprenori în totalul populației ocupate în mediul rural în 2007 a constituit 45,2%, iar în 2015 – 45,4% (adică s-a majorat cu 0,2 p.p.). În mediul urban ponderea micilor

antreprenori s-a majorat cu 0,8 p.p. Astfel, din totalul numărului populației ocupate în localitățile urbane, fiecare a șaptea persoană este mic antreprenor, în timp ce în mediul rural – practic fiecare a doua.

Tabelul 2

Repartizarea numărului micilor antreprenori, în % față de „total”

Indicatorii	a.2007				a.2015			
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori			Total populația ocupată	din care mici antreprenori		
		total	inclusiv			total	inclusiv	
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	100,0	31,0	30,1	0,9	100,0	30,7	30,1	0,6
Sex								
Bărbați	100,0	35,0	33,9	1,1	100,0	37,7	37,0	0,7
Femei	100,0	26,9	26,3	0,6	100,0	23,8	23,3	0,5
Mediu								
Urban	100,0	12,9	11,2	1,7	100,0	13,7	12,9	0,8
Rural	100,0	45,2	44,9	0,3	100,0	45,4	44,9	0,5

Sursa: Calculat conform [1, p.48-49; 2, p.35-36].

În Republica Moldova, în aspect de gen, ponderea micilor antreprenori-bărbați în numărul bărbaților ocupați (37,7%) este mai mare decât ponderea micilor antreprenori-femei în numărul femeilor ocupate (23,8%). Astfel, pentru anii 2007-2015 ponderea micilor antreprenori-femei s-a redus cu 3,1 p.p., în timp ce ponderea micilor antreprenori-bărbați a crescut cu 2,7 p.p.

În Republica Moldova, ponderea mai mare a micilor antreprenori-bărbați decât cea a micilor antreprenori-femeilor oferă motiv pentru a afirma, că pentru forța de muncă bărbătească antreprenoriatul mic este o sferă de aplicare a muncii mai importantă decât pentru femei.

Structura numărului micilor antreprenori. Numărul covârșitor al micilor antreprenori (79,5%) este concentrat în mediul rural (tabelul 3). Destul de semnificativă este prevalența sătenilor în rândul lucrătorilor pe cont propriu – 80,3%. Totodată, comparativ cu anul 2007, a scăzut diferențierea structurală în profilul „urban-rural”. În special, comparativ cu anul 2007, în 2015 ponderea sătenilor în structura micilor antreprenori (79,5%) s-a redus cu 2,2 p.p. și cu aceeași mărime a crescut ponderea orașenilor.

În structura de gen a micilor antreprenori predomină bărbații – 61,1%, în timp ce femeile reprezintă 38,9%. În același timp, în anii 2007-2015 în structura micilor antreprenori ponderea bărbaților a crescut cu 4,7 p.p. (și, corespunzător, ponderea femeilor s-a redus cu 7,0 p.p.). În profilul categoriilor micilor antreprenori, bărbații constituie 61,2% din toți lucrătorii pe cont propriu, în timp ce femeile – 38,8%. Printre patroni, la fel, predomină bărbații – 57,5%, iar femeile formează 42,5%.

Tabelul 3

Structura numărului micilor antreprenori, %

Indicatorii	a.2007				a.2015			
	Total populația ocupată	din care mici antreprenori			Total populația ocupată	din care mici antreprenori		
		total	inclusiv			total	inclusiv	
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Sex	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bărbați	49,8	56,4	56,2	61,0	49,8	61,1	61,2	57,5
Femei	50,2	43,6	43,8	38,1	50,2	38,9	38,8	42,5
Mediu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Urban	44,0	18,3	16,4	80,5	46,1	20,5	19,7	60,3
Rural	56,0	81,7	83,6	19,5	53,9	79,5	80,3	39,7

Sursa: Calculat conform [1, p.48-49; 2, p.35-36].

Activitatea economică a micilor antreprenori. Dinamica numărului micilor antreprenori pe tipuri de activități economice are un caracter neuniform. Cu toate acestea, din cauza lipsei de veridicitate a datelor privind numărul patronilor în funcție de tipul activității lor economice analiza se efectuează doar cu referire la lucrătorii pe cont propriu. În perioada anilor 2007-2015, pe fondul reducerii numărului total al lucrătorilor pe cont propriu, numărul lor în agricultură, economia vânatului și piscicultură s-a redus cu 5,9% (tabelul 4). Cea mai mare reducere a numărului lucrătorilor pe cont propriu a avut loc în comerțul cu ridicata și cu amănuntul – 22,5%. Pentru anumite tipuri de activități economice este caracteristică majorarea numărului lucrătorilor pe cont propriu: în alte activități – cu 52,4%, în construcții – 29,0%, transporturi și comunicații – 22,2%.

Tabelul 4

Activitatea economică a micilor antreprenori

Tipuri de activități economice	Populația ocupată, mii pers.								a.2015 în % față de a.2007			
	a.2007				a.2015				Total populația ocupată	din care mici antreprenori		
	total	din care mici antreprenori			total	din care mici antreprenori				total	inclusiv	
		total	lucrători pe cont propriu	patroni		total	lucrători pe cont propriu	patronii			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	1247,2	386,5	375,2	11,3	1203,6	370,1	362,8	7,3	96,5	95,8	96,7	64,6
Agricultura, economia vânatului, piscicultura	408,5	...	290,6	0,0	381,9	...	273,5	0,0	93,5	...	94,1	...
Industrie	158,1	...	5,0	0,0	148,3	...	4,4	0,0	93,8	...	88,0	...
Construcții	75,7	...	29,0	0,0	65,4	37,4	37,4	-	86,4	...	129,0	...
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; Hoteluri și restaurante	197,9	44,9	37,4	7,5	189,6	34,1	29,0	5,1	95,8	75,9	77,5	68,0
Transporturi și comunicații	68,7	...	6,3	0,0	76,3	...	7,7	0,0	111,1	...	122,2	...
Administrație publică; Învățământ; Sănătate și asistență socială	250,5	...	0,6	0,0	235,8	...	0,0	0,0	94,1	...	-	...
Alte activități	87,8	...	6,3	0,0	106,4	...	9,6	0,0	121,2	...	152,4	...

Sursa: Calculat conform [1, p.59-60; 2, p.44-45].

În Republica Moldova, activitatea economică a lucrătorilor pe cont propriu este predeterminată de acțiunea mai multor factori. În primul rând, prin faptul, că în economia țării un rol important (inclusiv după ponderea populației ocupate) aparține sectorului agricol. În al doilea rând, la răspândirea fenomenului activității pe cont propriu contribuie într-o măsură semnificativă existența așa numitor sectoare cu o valoare adăugată scăzută, care nu necesită investiții capitale inițiale mari și o forță de muncă înalt calificată. La aceste sectoare, fără îndoială, se referă sectorul agricol.

Prin aceasta este condiționat faptul, că cea mai mare pondere a lucrătorilor pe cont propriu în numărul lor total este caracteristic pentru sectorul agricol, economia vânatului și piscicultură. Dacă în total pe economia țării, ponderea acestora în numărul total al populației constituie 30,1%, atunci în sectorul agricol – 71,6% (tabelul 5). Al doilea loc după ponderea lucrătorilor pe cont propriu în numărul total al populației ocupate îl dețin construcțiile – 57,2%, al treilea – comerțul cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante – 15,3%. Menționăm, că în sfera agrară și comerț are loc o micșorare a ponderii celor care lucrează pe cont propriu în

aspect temporal. Comparativ cu anul 2007, în 2015 ponderea lor în numărul total al populației în agricultură, economia vânatului și piscicultură a scăzut cu 6,0 p.p., iar în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante – cu 3,6 p.p.

Tabelul 5

**Repartizarea numărului micilor antreprenori
pe tipuri de activități economice, în % față de „total”**

Tipuri de activități economice	a.2007				a.2015			
	total	din care mici antreprenori			total	din care mici ntreprenori		
		total	inclusiv			total	inclusiv	
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	100,0	32,4	30,1	2,3	100,0	30,7	30,1	0,6
Agricultura, economia vânatului și piscicultura	100,0	...	71,1	0,0	100,0	...	71,6	...
Industrie	100,0	...	3,2	0,0	100,0	...	3,0	...
Construcții	100,0	...	38,3	0,0	100,0	...	57,2	-
Comerț cu ridicata și cu amănuntul, Hoteluri și restaurante	100,0	22,7	18,9	3,8	100,0	18,0	15,3	2,7
Transporturi și comunicații	100,0	...	9,2	0,0	100,0	...	10,1	...
Administrație publică; Învățământ; Sănătate și asistență socială	100,0	...	0,2	-	100,0	...	...	...
Alte activități	100,0	...	7,2	0,0	100,0	...	9,0	...

Sursa: Calculat conform [1, p.59-60; 2, p.44-45].

Dinamica pozitivă în distribuirea celor care lucrează pe cont propriu după tipul de activitate economică este caracteristică domeniului „transport și comunicații”. Din numărul total de persoane ocupate în acest sector lucrătorii pe cont propriu au constituit 10,1%, majorându-se față de anul 2007 cu 0,9 p.p.

Particularitățile structurii populației ocupate (prima poziție pe care o ocupă agricultura, economia vânatului și piscicultura) și specificul repartizării lucrătorilor pe cont propriu pe tipuri de activitate economică (lucrătorii pe cont propriu constituie majoritatea persoanelor ocupate în agricultură, economia vânatului și piscicultură), au condiționat și structura lucrătorilor pe cont propriu. În anul 2015, 75,4% sau 3/4 din lucrătorii pe cont propriu, au fost concentrate în agricultură, economia vânatului și piscicultură (tabelul 6). Menționăm, că comparativ cu anul 2007, ponderea lucrătorilor agricoli pe cont propriu în numărul total al lucrătorilor pe cont propriu s-a redus cu 2,1 p.p.

Tabelul 6

Structura numărului micilor antreprenori după tipul activității economice, %

Tipuri de activități economice	a.2007				a.2015			
	total populația ocupată	din care mici antreprenori			total populația ocupată	din care mici antreprenori		
		total	inclusiv			total	inclusiv	
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Agricultura, economia vânatului și piscicultura	32,8	78,5	77,5	92,1	31,7	...	75,4	...
Industrie	12,7	1,3	1,3	0,7	12,3	...	1,2	...
Construcții	6,1	7,2	7,7	0,3	5,4	10,1	10,3	-
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante	15,9	9,7	10,0	6,6	15,8	9,2	8,0	70,0
Transporturi și comunicații	5,5	1,6	1,7	0,0	6,3	...	2,1	...
Administrație publică; nvățământ; sănătate și asistența socială	20,1	0,1	0,2	-	19,6	...	...	...
Alte activități	7,0	1,6	1,7	0,3	8,8	...	2,6	...

Sursa: Calculat conform [1, p.59-60; 2, p.44-45].

În numărul total al lucrătorilor pe cont propriu 10,3%, deci fiecare al zecelea lucrător, efectuează o activitate economică în construcții. În structura lucrătorilor pe cont propriu s-a micșorat ponderea persoanelor, care își desfășoară activitatea economică în sectorul serviciilor. Pe parcursul anilor 2007-2015 în structura lucrătorilor pe cont propriu a diminuat ponderea persoanelor, care desfășoară activitatea economică în domeniul „comerț cu ridicata și cu amănuntul; hoteluri și restaurante” (de la 10,0% până la 8,0%).

Amplasarea locului de muncă al micilor antreprenori. Specificul micilor antreprenori ai Republicii Moldova se reflectă și asupra amplasării locului său de muncă. Prin urmare, pe fonul reducerii numărului micilor antreprenori, are loc și o reducere a numărului lor la majoritatea locurilor de muncă. Din cauza lipsei de fiabilitate a datelor privind numărul patronilor analiza se efectuează numai referitor la numărul lucrătorilor pe cont propriu. Cea mai mare reducere a numărului lucrătorilor pe cont propriu a avut loc numai privind persoanele, care nu au un loc de muncă fix. Comparativ cu anul 2007 în 2015 numărul lor s-a redus cu 35,9% (tabelul 7). Reducerea a atins și numărul lucrătorilor pe cont propriu, locurile de muncă ale cărora se aflau la locuința proprie, ferme sau terenuri agricole, în piețe în aer liber sau taraba în stradă. În același timp, semnificativ a crescut numărul lucrătorilor pe cont propriu, locul de muncă al cărora este locuința clientului/patronului (cu 57,0 %) și întreprindere, uzină, fabrică etc. (cu 3,2%).

Tabelul 7

Amplasarea locului de muncă al micilor antreprenori

Amplasarea locului de muncă	Populația ocupată, mii pers.								a.2015 în % față de a. 2007			
	a.2007				a.2015				Total populația ocupată	din care mici antreprenori		
	total	din care mici antreprenori			total	din care mici antreprenori				total	inclusiv	
		total	lucrători pe cont propriu	patroni		total	lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	1247,2	386,5	375,2	11,3	1203,6	370,1	362,8	7,3	96,5	95,8	96,7	64,6
Locuința proprie	9,8	...	8,1	0,0	7,0	...	5,8	0,0	71,4	...	71,6	...
Locuința clientului/ patronului	37,4	...	24,9	0,0	45,4	39,1	39,1	-	121,4	...	157,0	-
Întreprindere, uzină, fabrică etc.	786,4	19,5	9,4	10,1	673,4	16,0	9,7	6,3	85,6	82,0	103,2	62,4
Ferma și teren agricol	344,3	...	285,5	0,0	367,1	...	273,8	0,0	106,6	...	95,9	...
Șantierul de construcții	11,0	...	4,4	0,0	9,7	...	0,0	-	88,2	...	...	-
Piața în aer liber sau taraba în stradă	41,5	...	28,4	0,0	29,9	...	23,4	0,0	72,0	...	82,4	...
Fără un loc fix	16,8	14,5	14,5	-	70,6	9,3	9,3	-	420,2	64,1	64,1	-

Sursa: Calculat conform [1, p.155-156; 2, p.119-120].

Repartizarea numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă. Cei care lucrează pe cont propriu ocupă un loc dominant printre populația ocupată, locul de muncă al căruia este locuința clientului/patronului. Din numărul total de ocupați, locul de muncă al cărora este locuința clientului/patronului, 86,1% constituie lucrătorii pe cont propriu (tabelul 8), în plus ponderea acestora în anul 2015 s-a majorat cu 20,5 p.p. comparativ cu 2007. Într-o măsură mai mare (cu 9,9 p.p.) a crescut ponderea lucrătorilor pe cont propriu, locurile de muncă ale cărora sunt piețe în aer liber sau taraba în stradă: de la 68,4% – în 2007 până la 78,3% – în 2015. Rămâne a fi înaltă ponderea lucrătorilor pe cont propriu, în rândul ocupațiilor, locul de muncă al cărora este locuința proprie (82,9%) și ferma sau terenul agricol (74,6%), deși comparativ cu anul 2007 a avut loc reducerea: ponderea lucrătorilor pe cont propriu, locul de muncă al cărora este locuința proprie, s-a

redus cu 0,6 p.p., iar ponderea lucrătorilor pe cont propriu, locul de muncă a cărora este ferma sau terenul agricol – cu 8,3 p.p. În perioada anilor 2007-2015 de 6,5 ori s-a redus ponderea lucrătorilor pe cont propriu fără un loc fix. În același timp, lucrătorii pe cont propriu lipsesc pe șantierele de construcție, iar ponderea lor în întreprinderi, uzine, fabrici etc., constituie doar 1,4%.

Tabelul 8

**Repartizarea numărului micilor antreprenori după amplasarea
locului de muncă, în % față de „total”**

Amplasarea locului de muncă	a.2007				a.2015			
	total populația ocupata	din care mici antreprenori			total populația ocupata	din care mici antreprenori		
		total	inclusiv			total	inclusiv	
			lucrători pe cont propriu	patroni			lucrători pe cont propriu	patroni
Total	100,0	31,0	30,1	0,9	100,0	30,7	30,1	0,6
Locuința proprie	100,0	...	83,5	...	100,0	82,9	82,9	-
Locuința clientului/patronului	100,0	...	66,6	...	100,0	86,1	86,1	-
Întreprindere, uzină, fabrică, etc.	100,0	2,5	1,2	1,3	100,0	2,4	1,4	1,0
Ferma și teren agricol	100,0	...	82,9	...	100,0	...	74,6	...
Șantierul de construcții	100,0	...	40,0	...	100,0	...	...	-
Piața în aer liber sau taraba în stradă	100,0	...	68,4	...	100,0	...	78,3	...
Fără un loc fix	100,0	86,3	86,3	-	100,0	13,2	13,2	-

Sursa: Calculat conform [1, p.155-156; 2, p.119-120].

Structura numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă. În numărul total al lucrătorilor pe cont propriu predomină persoanele ale căror locuri de muncă sunt ferma sau terenul agricol (75,5%) – tabelul 9. Cea mai mică pondere în structura lucrătorilor pe cont propriu o ocupă persoanele ale căror locuri de muncă sunt propriile locuințe (1,6%). Pe șantierele de construcții nu există nici un loc de muncă, ocupat de cei, care lucrează pe cont propriu.

Tabelul 9

Structura numărului micilor antreprenori după amplasarea locului de muncă, %

Locul de muncă	a.2007		a.2015	
	Mici antreprenori			
	lucrători pe cont propriu	patroni	lucrători pe cont propriu	patroni
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
Locuința proprie	2,2	...	1,6	...
Locuința clientului/patronului	6,6	...	10,8	-
Întreprindere, uzină, fabrică, etc.	2,5	89,4	2,7	86,3
Ferma și teren agricol	76,1	...	75,5	...
Șantierul de construcții	1,2	...	-	-
Piața în aer liber sau taraba în stradă	7,6	...	6,4	...
Fără un loc fix	3,9	-	2,6	-

Sursa: Calculat conform [1, p.155-156; 2, p.119-120].

Menționăm, că o astfel de tendință în structura lucrătorilor pe cont propriu după amplasarea locului de muncă este aproximativ aceeași, atât în anul 2007 cât și în 2015. Totuși, au loc unele schimbări structurale. Astfel, în comparație cu anul 2007 a scăzut ponderea fermei și a terenului agricol (cu 0,6 p.p.), pieței în aer liber sau a tarabei din stradă (cu 1,2 p.p.), a locuinței proprii (cu 0,6 p.p.). Totodată, în structura lucrătorilor pe cont propriu după amplasarea locului de muncă a crescut ponderea locuinței clientului/patronului de la 6,6% la 10,8% (adică de 1,6 ori) și ponderea întreprinderii, uzinei, fabricii etc. – de la 2,5% până la 2,7% (de 1,1 ori).

Rata sărăciei micilor antreprenori. În anul 2015, rata sărăciei a membrilor gospodăriilor casnice, capii cărora sunt lucrătorii pe cont propriu în sectorul agricol, a constituit 21,2%, deci fiecare al cincilea membru al acestor gospodării casnice este om sărac (tabelul 10). Sărăcia în astfel de gospodării casnice este de 2,2 ori mai mare decât mărimea medie pe toate gospodăriile casnice. Vulnerabilitatea gospodăriilor casnice, conduse de lucrătorul pe cont propriu în sectorul agricol, este chiar mai mare decât cea a gospodăriilor casnice, ai căror capi sunt pensionarii (rata sărăciei în acestea este de 2,1 ori mai mare decât în gospodării casnice-pensionari). Numai în gospodăriile casnice, capii cărora sunt salariații în sectorul agricol, situația este mai rea: în anul 2015 rata sărăciei în acestea a atins 27,7%, ceea ce este de 1,3 ori mai mult, decât în gospodăriile casnice cu capii auto-ocupați (cauza – mărimea cea mai mică a salariului în agricultură dintre tipurile activității economice). Totuși această tendință nu a fost întotdeauna astfel: în anul 2011 sărăcia în gospodăriile casnice conduse de lucrătorii pe cont propriu în sectorul agricol a fost mai mare, decât în gospodăriile casnice, în fruntea cărora se afla un salariat în sectorul agricol (atunci rata sărăciei a fost de 33,6%, ceea ce este de 1,04 ori mai mult decât în gospodăriile casnice conduse de salariați în sectorul agricol).

Tabelul 10

Rata sărăciei în dependență de statutul socio-economic al capilor GC, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Salariați în sectorul agricol	42,8	48,1	44,9	32,4	37,1	31,3	25,5	27,1
Salariați în sectorul non-agricol	14,4	12,3	10,1	7,6	6,9	5,9	6,8	4,7
Lucrători pe cont propriu în sectorul agricol	36,9	47,0	36,5	33,6	27,8	21,7	19,8	21,2
Pensionari	37,3	35,6	28,1	22,3	22,6	14,7	14,6	10,1
Total	26,4	26,3	21,9	17,5	16,6	12,7	11,4	9,6

Sursa: Biroul Național de Statistică, calculat conform datelor CBGC.

Concluzii. În definiția micilor antreprenori, acceptată în articolul dat, se încadrează 2 categorii de persoane: *lucrătorii pe cont propriu și patronii*. În totalitate acestea includ cea mai mare parte din populația care lucrează: țărani, lucrători pe terenurile de pe lângă casă; „celnoki”, mici comercianți; avocați privați, repetitori; alți antreprenori.

Evaluarea numărului și evoluției micilor antreprenori arată următoarele:

- în anii 2007-2015 a avut loc o reducere a numărului micilor antreprenori. În același timp, ritmul de reducere a numărului micilor antreprenori a depășit scăderea numărului populației ocupate în ansamblu;
- deosebit de importantă a fost reducerea numărului patronilor: numărul lor s-a redus cu mai mult de 1/3;
- în mediul rural numărul micilor antreprenori a scăzut, în timp ce în orașe – a crescut;
- numărul micilor antreprenori-femei a scăzut, în timp ce numărul micilor antreprenori-bărbați a crescut.

Repartizarea micilor antreprenori atestă că:

- ponderea micilor antreprenori în numărul populației sătești ocupate este semnificativ mai mare, decât printre populația urbană ocupată;
- pentru forța de muncă a bărbaților micul antreprenoriat este o sferă mult mai importantă de aplicare a muncii decât pentru femei.

Structura micilor antreprenori reflectă următoarele:

- majoritatea covârșitoare a micilor antreprenori sunt concentrați în localitățile rurale;
- în structura de gen a micilor antreprenori prevalează bărbații.

Activitatea economică a micilor antreprenori își găsește reflectare în următoarele:

- 3/4 din lucrătorii pe cont propriu sunt concentrați în sfera agriculturii, economiei vânatului și pisciculturii;
- fiecare al doisprezecelea lucrător pe cont propriu își desfășoară activitatea economică în domeniul serviciilor (comerțul cu ridicata și cu amănuntul, hoteluri și restaurante), iar fiecare al zecelea – în construcții;
- în structura numărului celor care lucrează pe cont propriu este extrem de scăzută ponderea persoanelor ocupate în sfera transporturilor și comunicațiilor (2,1%), în industrie (1,2%), iar în sistemele: administrația publică, învățământ, sănătate și asistența socială ei lipsesc complet.

Amplasarea locului de muncă a micilor antreprenori se caracterizează prin următoarele:

➤ pe fondul scăderii numărului celor care lucrează pe cont propriu, la majoritatea locurilor de muncă a crescut semnificativ numărul lucrătorilor pe cont propriu, locul de muncă al cărora este locuința clientului/patronului;

➤ în structura numărului total al lucrătorilor pe cont propriu prevalează persoane, locul de muncă al cărora este ferma sau terenul agricol, iar cea mai mică pondere o ocupă persoanele, locul de muncă al cărora este locuința proprie.

Rata sărăciei micilor antreprenori:

➤ în 2015 rata sărăciei membrilor gospodăriei casnice, capii cărora sunt lucrători pe cont propriu în sectorul agricol a constituit 21,2%, deci fiecare al cincilea membru al gospodăriei casnice este o persoană săracă. Sărăcia în astfel de gospodării casnice este de 2,2 ori mai mare decât mărimea medie a tuturor gospodăriilor casnice. Vulnerabilitatea gospodăriilor casnice conduse de lucrătorul pe cont propriu în sectorul agricol este chiar mai mare decât în gospodăriile casnice, în fruntea cărora se află pensionarii.

➤ riscul înalt de sărăcie în rândul celor care lucrează pe cont propriu arată rentabilitatea joasă a acestui tip de activitate a populației Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICA. Forța de Muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj în anul 2008 = Labour force in the Republic of Moldova: Employment and Unemployment, 2008. Chișinău: Statistica, 2008. 317 p.
2. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICA. Forța de Muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj în anul 2016 = Labour Force in the Republic of Moldova: employment and unemployment, 2016. Chișinău, 2015. 164 p.
3. ACULAI, Elena. Perfecționarea politicii de susținere a IMM-urilor în Republica Moldova: îmbunătățirea condițiilor pentru dezvoltarea întreprinderilor familiale” (2015-2018): raport științific. Institutul Național de Cercetări Științifice. Chișinău, 2015. 252 p.
4. SHARFELDIN, M.I.M. Synthesis of economic environment and classification levels of development.. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2016, nr. 3, pp. 69-75. ISSN 1857-4130.
5. РОЖКО, А., СТРЕМЕНОВСКАЯ, З. Оценка численности и основных характеристик самозанятого населения Республики Молдова. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2015, ediția a VI-a, nr. 2, pp. 86-94. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.

Recomandat spre publicare: 20.04.2017

ECONOMIE

PREȚUL DE PIAȚĂ AL TERENURILOR AGRICOLE SUB PRESIUNEA CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE

**Tudor BAJURA¹, doctor habilitat, profesor,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova
Svetlana GANDACOVA², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Piața funciară a Republicii Moldova, fiind un fragment de importanță majoră al mecanismului general de gospodărire de piață, este puternic dependentă de starea generală a economiei naționale. Criza economică și financiară a anilor 2008-2009, furtul masiv al banilor direct de la sistemul bancar (anii 2012-2014) au provocat atât micșorarea veniturilor nete ale agricultorilor autohtoni, cât și creștere dramatică a procentelor privind creditarea businessului, drept consecință fiind descreșterea nu mai puțin radicală a prețului de piață al terenurilor agricole în Republica Moldova. Actualitatea temei abordate este stipulată prin faptul că, fiind două fragmente relativ și absolut noi ale mecanismului general de gospodărire de piață, atât piața funciară, cât și cea a forței de muncă în perioada anilor de criză (de la 2009 încoace) au manifestat lipsă deplină a stabilității. Pe piața funciară sunt identificate atât micșorări radicale ale numărului tranzacțiilor de vânzare-cumpărare (evident, ale suprafețelor tranzacționate), cât și ale prețului de piață a terenurilor agricole. Pe piața forței de muncă au fost evidențiate micșorări la fel de radicale ale numărului lucrătorilor cu potențial de angajare, în primul rând – femeilor. Scopul lucrării îl constituie identificarea, în baza analizei detaliate a tendințelor de dezvoltare a pieței funciare, a criteriilor dimensiunilor și prețurilor de piață ale terenurilor agricole în condițiile crizei economico-financiare actuale. Metodele aplicate sunt formarea rândurilor dinamice, metodele de comparație, de analiză și sinteză, de evaluare a prețului de piață în baza fluxurilor bănești etc.

Cuvinte-cheie: preț de piață, piață funciară, criză economică, cerere și ofertă, forță de muncă, valoare adăugată, structura semănăturilor, lucrători angajați, sectorul corporativ de producție.

The land market of the Republic of Moldova, being a fragment of the major importance of the general mechanism of the market economy, is strongly dependent of the general state of the national economy. The economic and financial crisis of the years 2008-2009, the massive theft of money directly from the banking system (years 2012-2014) have caused both the decrease of the net income of farmers and dramatic increase of the rates on the lending money, the consequence being the no less radical decrease of market price of agricultural land in the Republic of Moldova. The actuality of the subject is stipulated by the fact that both the land and the labor force markets during the crisis years (from 2009 onwards) showed a complete lack of stability. The land market identifies both radical decreases in the number of sale-purchase transactions (of course, in the traded area) and the market price of agricultural land. On the labor market, there were pointed out equally radical decreases in the number of workers with employment potential, primarily women. The aim of the paper is to identify, on the basis of detailed analysis of trends in the development of the land market, the criteria regarding to dimensions of market itself and market prices of agricultural land in the conditions of current economic and financial crisis in special. The methods applied are the formation of dynamic rows, methods of comparison, analysis and synthesis, assessment of market price based on cash flows, etc.

Keywords: the market price, land market, economic crisis, supply and demand, labor force, value added, structure of the crops, employees, the corporate sector of production.

JEL Classification: Q10, Q15, Q19, Q24.
CZU: 631.164.25(478)

Introducere. Algoritmul clasic de evaluare al prețului de piață a terenurilor agricole îl constituie corelația simplă dintre venitul net (profitul curat), potențial existent ca rezultatul utilizării raționale a lotului respectiv de teren agricol și „prețul banilor”, reflectat ca procentul mediu anual de deservire a creditelor bancare. Altfel fie numit, prețul de piață al lotului de teren agricol este direct proporțional mărimii venitului net, obținut de la acest lot, și procentului bancar, stabilit ca rată a creditării agenților economici, pentru interval egal de timp (de obicei – anul).

¹ © Tudor BAJURA, bajuraiefs@rambler.ru

² © Svetlana GANDACOVA, msggandacov@mail.ru

Material și metoda. În Republica Moldova, ca și în alte țări ale lumii, algoritmul evidențiat mai sus nu este respectat în mod absolut. Explicația este simplă. Alături de corelația dintre veniturile nete și „prețul banilor” există încă un șir de factori, care influențează pozitiv sau negativ mărimea prețului de piață al terenurilor agricole, de exemplu – corelația dintre cerere și ofertă. Doar este bine cunoscut, că însăși piața funciară constituie un sistem multifactorial al relațiilor dintre vânzători, cumpărători și intermediari, deci, este un sistem inert, în care influența fiecărui factor se manifestă, în primul rând, ca tendință și nu cauza principală a schimbărilor, cu atât mai mult – schimbărilor imediate.

Cu toate că este rezultatul interacțiunii unui șir întreg de variabile, prețul de piață al terenurilor agricole nu trebuie să fie perceput ca o enigmă, ascunsă după „șapte uși”. Bazându-se pe metodele moderne de evaluare și prognozare a prețurilor, este posibil de planificat mărimea prețurilor de piață ale terenurilor agricole pentru o perspectivă apropiată (cel puțin pentru următorii 2-3 ani) cu mărimea medie a greșelii la nivel de 3-5%.

Ne întoarcem, însă, către analiza retrospectivă a situației de pe piața funciară autohtonă, care, pentru perioada inițială de funcționare a acestei piețe (anii 2000-2015), este reflectată în tabelul 1 (prețuri curente).

Tabelul 1

Indicatorii principali de funcționare a pieței funciare în Republica Moldova

Anii	Suprafața terenurilor agricole, vândute-cumpărate în anul respectiv, ha	Numărul de tranzacții, un	Prețul de piață, lei/ha	Suprafața lotului în calcul la o tranzacție de vânzare-cumpărare, ha	Suma totală a tranzacțiilor de vânzare-cumpărare, mii lei/anual
2000	7338	9753	3687	0,75	27055,2
2005	21825	47382	4778	0,46	104279,9
2010	19021	69072	16502	0,28	313884,5
2011	19930	71035	13444	0,28	267938,9
2012	10159	52138	13719	0,19	139371,3
2013	12906	37710	16785	0,34	216627,2
2014	15653	23282	19876	0,67	311119,0
2015	18380	30805	17757	0,60	326373,7

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor [1] și Agenției Relații Funciare și Cadastru.

Imaginea grafică a principalilor indicatori privind funcționarea pieței funciare este reflectată în figura 1 (anexa1).

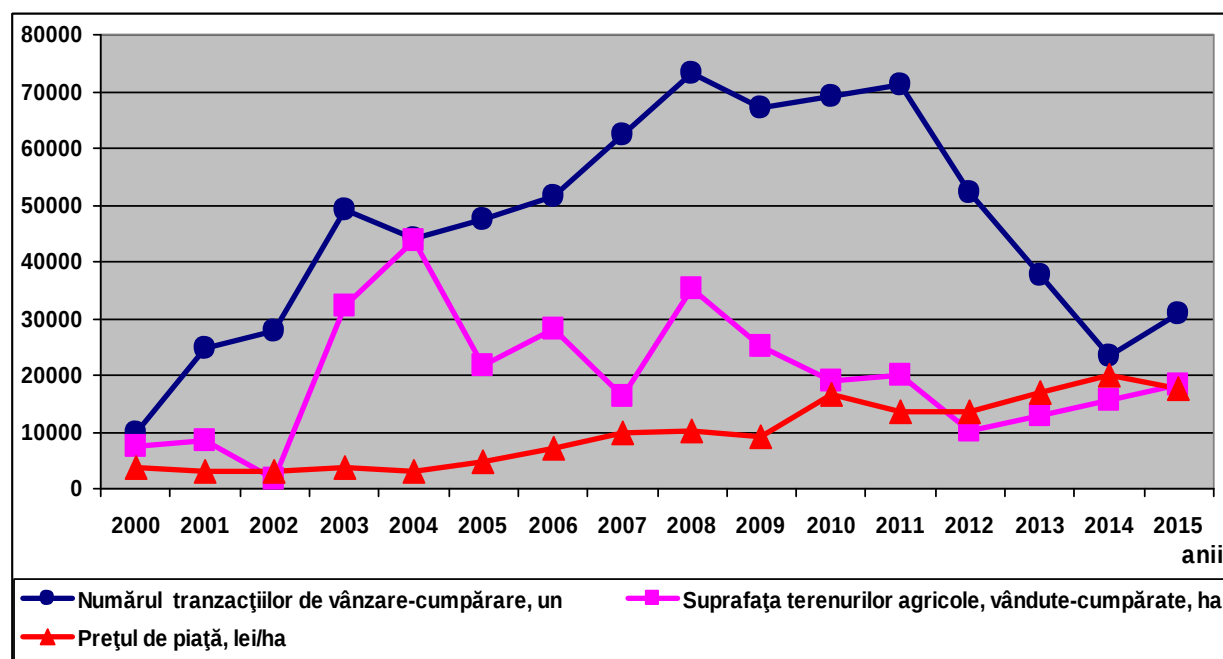

Figura 1. Dinamica și tendințele dezvoltării pieței funciare autohtone

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor [1] și Agenției Relații Funciare și Cadastru.

Analizând situația actuală a veniturilor și cheltuielilor în agricultură, menționăm că conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova scăderea dramatică a veniturilor bănești de la activitatea agricolă sub influența crizei economico-financiare actuale s-a răsfârțat, în primul rând, asupra gospodăriilor casnice auxiliare. De exemplu, venitul brut de la activitatea agricolă a constituit în anul 2015 abia 15560 lei/ha sau 74,7% față de anul precedent. Având în vedere faptul că cheltuielile materiale și plata serviciilor achitate în anul 2015, practic, au rămas la același nivel ca și în anul precedent, putem constata că veniturile bănești nete ale producătorilor mici s-au micșorat și mai esențial, constituind 5954 lei/ha în anul 2015 față de 11022 lei/ha în anul 2014, ceea ce înseamnă o reducere circa de 2 ori [2].

De menționat, că pentru gospodăriile casnice auxiliare este specifică situația că mai mult de 2/3 din încasările obținute le constituie banii din vânzarea produselor animaliere. La rândul său, vânzarea produselor vegetale contribuie numai cu 25,9 la sută privind încasările din vânzarea producției și/sau serviciilor agricole.

O mare parte a terenurilor agricole, conform situației la 01.01.2015 – 884,0 mii ha sau 39,5 la sută, în Republica Moldova se prelucrează în cadrul sectorului corporativ, reprezentat de către întreprinderile și organizațiile agricole, ponderea căroră, în anul 2014, a constituit 39,6 la sută în structura producției agricole brute (12209 lei/ha).

Luând în considerație faptul că în cadrul acestor întreprinderi pe larg se utilizează munca lucrătorilor angajați, în primul rând – mecanizatorilor, corelația dintre veniturile nete și cheltuieli în sectorul corporativ este mai mică în comparație cu sectorul individual de producție. Al doilea factor de influență negativă asupra veniturilor nete în agricultura corporativă îl constituie lipsa, aproape totală, a producției animaliere și ponderea relativ mică a volumelor de producție a culturilor intensive, inclusiv: legumelor, cartofului, pomușoarelor etc. Drept consecință, majoritatea covârșitoare a datoriilor sectorului agrar (în total – 11,66 mld. lei conform situației la 01.01.2015) este acumulată pe conturile întreprinderilor agricole, din care cauză ultimii nu sunt în stare de:

- a lua credite, inclusiv credite bancare pentru procurarea terenurilor agricole;
- a efectua alte modalități de investiții, a intensifica procesul de producție, a implementa tehnologii noi, a diversifica producția agricolă etc.

Evident, toate fenomenele susmenționate și încă un șir întreg de alte evenimente analogice influențează negativ asupra pieței funciare autohtone. Se are în vedere, în primul rând, mărimea relativ și absolut scăzută a prețului de piață al terenurilor agricole, care ani la rând rămân sub orice nivel de critică. Vânzătorii (proprietarii), după cum a fost menționat mai sus, din cauza veniturilor nete, la fel absolut și relativ scăzute, sunt în stare permanentă de lipsă de bani, iar cumpărătorii potențiali, tot din această cauză, nu au acces la credite investiționale.

Dacă situația aceasta va deveni una de lungă durată, piața funciară autohtonă poate să se transforme într-o piață deflaționistă, adică într-un fragment al mecanismului general de gospodărie de piață în care prețurile rămân stagnante sau chiar sunt în descreștere. Drept exemplu poate servi piața autohtonă a apartamentelor și a altor obiecte rezidențiale, care se află în stare de deflație începând cu anul 2009.

Nivelul înalt al probabilității acestui scenariu nedorit poate fi confirmat și prin analiza corelației dintre cei doi factori principali de activitate agricolă – terenuri și forța de muncă.

Este de subliniat, că odată cu finalizarea procesului de privatizare în masă a terenurilor agricole (vara anului 2000) toți lucrătorii din sectorul agrar s-au divizat în două grupe mari – proprietarii terenurilor agricole și lucrători angajați. Chiar dacă este destul de convențională, această divizare înseamnă apariția în spațiul rural a unui contingent de lucrători angajați, care pot fi ocupați în câmpul muncii fie prin invitația de către managerii întreprinderilor agricole mari, fie de către proprietarii (fermierii) întreprinderilor agricole mici. Dacă nici o parte din întreprinzătorii agricoli nu manifestă intenții de angajare a persoanelor terțe în câmpul muncii, atunci acestea din urmă rămân șomeri.

Cu părere de rău, statistica oficială nu duce evidența șomerilor pe fragmente (urban-rural) aparte, din care cauză este greu de apreciat ponderea agricultorilor în numărul total al șomerilor. La rândul lor, atât indemnizațiile de șomaj, cât și plata muncii, ambele fiind aproape simbolice și destul de volatile, în sectorul agrar are loc exodul masiv al forței de muncă, în primul rând, a oamenilor tineri din spațiul rural.

Datele statistice mai detaliate privind modul și dinamismul mișcării forței de muncă în spațiul rural, în perioada anilor post reformare, sunt reflectate în tabelul 2 (figura 2, anexa 2).

Tabelul 2

Piața forței de muncă în spațiul rural

Anii	Numărul populației rurale, total, mii pers.	În % față de populația totală a țării	Populația ocupată în agricultură, silvicultură și pescuit, mii pers.	inclusiv lucrători angajați în agricultură, silvicultură și pescuit, mii pers.	din care: femei, mii pers.
2000	2129,9	58,5	765,0	184,9	82,9
2005	2124,4	59,0	537,0	113,4	47,6
2010	2087,0	58,6	315,0	55,8	19,7
2011	2078,7	58,4	323,0	59,6	20,2
2012	2073,8	58,3	303,0	55,6	18,7
2013	2067,3	58,1	338,0	52,3	16,8
2014	2054,6	57,8	361,0	51,8	15,7
2015	2047,9	57,6	382,0	49,2	14,9

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2016.

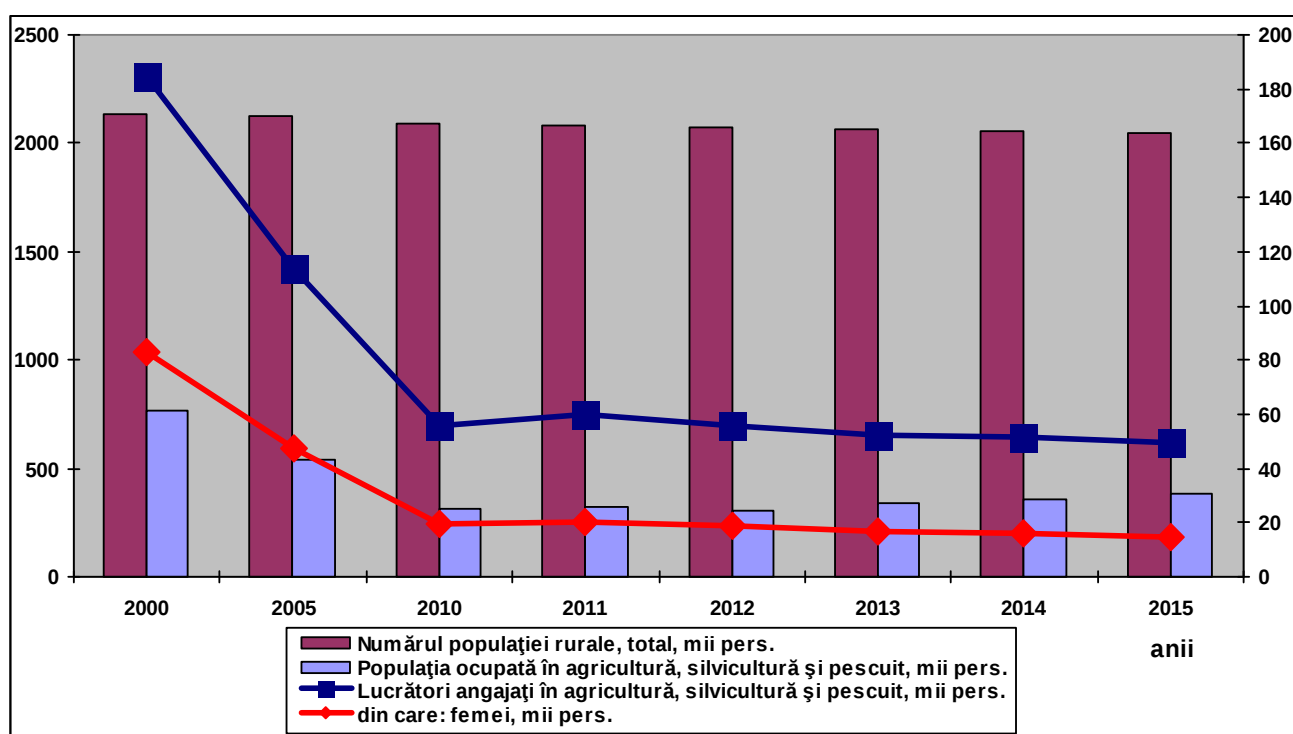

Figura 2. Piața forței de muncă în spațiul rural

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2016.

Din informația sus-reflectată putem concluziona că cele mai accelerate ritmuri de micșorare a numărului persoanelor, ocupate în sectorul agrar, le manifestă lucrătorii angajați, în primul rând, femeile angajate.

Dacă în ultimii 16 ani (anii 2000-2015), pentru care dispunem de informația respectivă, numărul persoanelor ocupate în sectorul agrar (agricultura, silvicultura și pescuitul) s-a micșorat de 2,00 de ori (de la 765,0 până la 382 mii pers.), atunci numărul persoanelor angajate în acest sector s-a redus de 3,76 de ori (de la 184,9 mii pers. până la 49,2 mii pers. sau cu 135,7 mii pers. mai puțin). Tot în această perioadă numărul femeilor angajate în agricultură s-a redus de 5,56 de ori (de la 82,9 până la 14,9 mii pers. sau cu 68,0 mii pers. mai puțin).

Anume din această cauză a fost simplificată la maximum structura producției agricole în sectorul corporativ, mai mult de 80 la sută din care (după suprafețele însămânțate) ocupă culturile cerealiere, floarea-soarelui și, la caz, soia și rapița. De subliniat încă odată – sectorul corporativ de producție agricolă, în prezent, este orientat spre culturile agricole cu consumul minim al forței de muncă. Se formează un cerc vicios: dintr-o parte – lipsa locurilor de muncă în spațiul rural, din altă parte – întreprinderile agricole, tot mai

accentuat, se specializează în acele domenii de producție agricolă, în care se consumă cel mai mic volum al forței de muncă.

Consecințele formării acestui cerc vicios sunt bine cunoscute – sectorul agricol, în primul rând, partea lui corporativă, produce tot mai mult și mai mult produse cu valoarea adăugată scăzută, precum: grâul, orzul, porumbul, floarea-soarelui etc. Produsele cu valoarea adăugată înaltă – legume, fructe, pomușoare, tot spectru de producția animalieră – invers, se produc tot mai puțin. De aici și rezultatele finale relativ și absolut scăzute atât ale activității agricole la general, cât și în ceea ce privește prețul de piață al terenurilor agricole în particular.

Concluzii și generalizări

Piața terenurilor agricole în Republica Moldova constituie un fragment important al mecanismului general de gospodărire de piață.

După componența sa naturală, terenurile agricole ale Republicii Moldova (cernoziomuri) reprezintă cele mai bogate soluri din lume. Bonitatea medie a cernoziomurilor moldovenești constituie 63 de baluri. Relativ prielnice sunt precipitațiile atmosferice (554,0 mm anual) și durata de strălucire a soarelui – 2334,5 ore anual. Cu toate acestea, în studiu se constată nivelul relativ și absolut scăzut al prețului de piață al terenurilor agricole. Cauza principală o constituie veniturile nete la fel scăzute ale agricultorilor, precum și procentul înalt al creditării fie a sectorului agrar în particular, fie a economiei naționale în general. Ambii factori, în prezent, formează o bază adevărată a subaprecierii terenurilor agricole autohtone. Al treilea după număr, dar nu și după importanță, este factorul corelației dintre cerere și ofertă. Luând în considerație faptul îmbătrânirii populației rurale în ritmuri mult mai accelerate comparativ cu zonele urbane, tot mai mare parte a locuitorilor satelor înaintază spre vânzare loturile sale de terenuri agricole, provocând și mai accentuată devalorizarea lor, datorită faptului că în calcul pentru un cumpărător pe fiecare piață locală se va găsi cel puțin 5-6 vânzători, ba chiar și mai mult.

Anexa 1

Anii	Numărul de tranzacții de vânzare-cumpărare, un	Suprafața terenurilor agricole, vândute-cumpărate, ha	Prețul de piață, lei/ha	Suma totală a tranzacțiilor, mii lei/anual	Suprafața medie a unui lot de teren, ha	Ponderea tranzacțiilor de vânzare-cumpărare în produsul brut al agriculturii, %
2000	9753	7338	3687	27055,2	0,75	0,33
2001	24625	8539	2958	25258,4	0,35	0,29
2002	27759	1616	3138	5071,0	0,06	0,05
2003	49165	32323	3693	119368,8	0,66	1,15
2004	44134	43878	3216	141111,6	0,99	1,19
2005	47382	21825	4778	104279,9	0,46	0,87
2006	51483	28096	6965	195688,6	0,55	1,43
2007	62487	16303	9962	162410,5	0,26	1,27
2008	73193	35146	10155	356907,6	0,48	2,16
2009	67109	25214	9259	233456,4	0,38	1,76
2010	69072	19021	16502	313884,5	0,28	1,58
2011	71035	19930	13444	267938,9	0,28	1,18
2012	52138	10159	13719	139371,3	0,19	0,70
2013	37710	12906	16785	216627,2	0,34	0,91
2014	23282	15653	19876	311119,0	0,67	1,14
2015	30805	18380	17757	326373,7	0,60	1,20
Total (în mediu)	Total n=741132	Total S=316327 ha	In mediu 9313 lei/ha	2945922,6 mii lei	In mediu 0,43 ha	x

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2016.

Anexa 2

Anii	Numărul populației rurale, total, mii pers.	In % față de populația totală a țării	Populația ocupată în agricultură, silvicultură și pescuit, mii pers.	inclusiv lucrători angajați în agricultură, silvicultură și pescuit, mii pers.	din care: femei, mii pers.
2000	2129,9	58,5	765,0	184,9	82,9
2001	2148,7	59,1	764,0	165,7	71,8
2002	2142,6	59,1	747,0	157,7	67,7
2003	2134,2	59,0	583,0	137,4	59,4
2004	2129,9	59,0	533,0	126,7	54,0
2005	2124,4	59,0	537,0	113,4	47,6
2006	2120,1	59,1	422,0	92,3	37,4
2007	2103,1	58,7	409,0	78,9	31,5
2008	2096,6	58,7	389,0	70,0	26,8
2009	2091,4	58,6	334,0	63,9	23,9
2010	2087,0	58,6	315,0	55,8	19,7
2011	2078,7	58,4	323,0	59,6	20,2
2012	2073,8	58,3	303,0	55,6	18,7
2013	2067,3	58,1	338,0	52,3	16,8
2014	2054,6	57,8	361,0	51,8	15,7
2015	2047,9	57,6	382,0	49,2	14,9

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor Anuarului Statistic al Republicii Moldova, 2016.

Referințe bibliografice

1. CATAN, Petru, POPESCU, Silvia. Eficientizarea funcționării pieței funciare în Republica Moldova. Chișinău, 2011. 240 p. ISBN 978-9975-4176-3-1.
2. Activitatea agricolă a micilor producători agricoli în Republica Moldova în anul 2015 = Сельскохозяйственная деятельность мелких сельхозпроизводителей в Республике Молдова в 2015 году. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2016. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Activitatea_agricola/Activitatea_agricola_2016.pdf
3. Cadastrul funciar al Republicii Moldova. Agenția Relații Funciare și Cadastru a Republicii Moldova. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: <http://date.gov.md/ckan/dataset/4770-cadastrul-funciar-al-republicii-moldova>
4. BAJURA, T., BOTNARENCO, I., MOROZ, V. Îndrumător pentru proprietarii cotelor de pământ și ai loturilor de pe lângă casă. Chișinău: Editura ARC, 1997. 107 p.
5. Anuarul Statistic al Republicii Moldova = Статистический ежегодник Республики Молдова = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova 2016. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2016. 688 p. ISBN 978-9975-53-418-5.
6. BOTNARENCO, I. The value of lands – a reflection of the economy. In: GEOMAT-2013: scientific conference with international participation, 14-16 noiembrie 2013. Iași, 2013, pp. 23-32.
7. BAJURA, T., GANDACOVA, S. Piața funciară a Republicii Moldova ca obiectul investițiilor autohtone și a celor străine. In: Analele Institutului de Economie, Finanțe și Statistică. 2013, ediția a III-a. pp. 36-39. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.
8. BAJURA, T., POPESCU, S. Piața funciară autohtonă: starea actuală și perspectivele dezvoltării. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2010, nr. 3, pp. 37-42. ISSN 1857-4130.

Recomandat spre publicare: 22.11.2016

**POLITICI SOCIALE,
DEMOGRAFIE**

ABORDĂRILE METODOLOGICE DE MĂSURARE ȘI ANALIZĂ A ȘOMAJULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Anatolii ROJCO¹, doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova
Svetlana IVANOV², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova*

Actualitatea temei este determinată de gravitatea problemei șomajului și necesitatea evaluării diferitor aspecte ale șomajului în Republica Moldova. Scopul studiului constă în evaluarea abordărilor pentru măsurarea gradului și nivelului șomajului și efectuarea analizei diferitor indicatori care caracterizează șomajul în Republica Moldova. În cadrul cercetării au fost utilizate următoarele metode: analogică, comparativă, monografică și statistică. Rezultatul studiului constă în determinarea abordărilor metodologice pentru măsurarea șomajului și analiza aspectelor șomajului, elaborat prin metodologia BIM.

Cuvinte-cheie: rata șomajului, abordări metodologice pentru măsurarea șomajului, șomajul total și înregistrat, șomerii conform metodologiei BIM, șomeri înregistrați.

The relevance of the topic is conditioned by the gravity of the unemployment problem and the need to make an assessment of the various aspects of unemployment in Republic of Moldova. The aim of this study is to evaluate approaches for measuring the degree and the level of unemployment and the analysis of various indicators describing unemployment in Republic of Moldova. Use the following methods: analogy, comparing, monographic, statistical. The result of the study was to determine the methodological approaches to the measurement of unemployment and analysis aspects of unemployment defined by ILO methodology.

Keywords: unemployment rate, the methodological approaches to the measurement of unemployment, unemployed according to the ILO methodology, general and registered unemployment, the registered unemployed.

**JEL Classification: J64.
CZU: 331.56(478)**

Introducere. Problema de măsurare și analiză a șomajului este foarte relevantă în Republica Moldova. În literatura de specialitate autohtonă această problemă și-a găsit reflectare doar în examinarea anumitor aspecte, în special, analiza șomajului în rândul tinerilor [1, pp.171-176]. Practica arată că utilizarea diferitelor principii metodologice de măsurare a șomajului poate duce la rezultate contradictorii. Prin urmare, există o necesitate obiectivă a delimitării clare între aceste principii și definirea domeniului de aplicare a acestora.

Expertii Organizației Internaționale a Muncii evidențiază patru abordări alternative de măsurare a dimensiunilor și ratei de șomaj, întâlnite în practicile statistice din diferite țări: (1) după rezultatele recensămintelor populației sau sondaje aleatoare regulate ale forței de muncă; (2) pe baza estimărilor oficiale, calculate de către organele statisticii de stat prin combinarea datelor din diverse surse disponibile; (3) după înregistrarea în serviciile de utilizare a forței de muncă; 4) după numărul de persoane care beneficiază de prestații de asigurări de șomaj [2, pp. 429-430].

În multe țări, publicațiile oficiale conțin toate cele patru tipuri de evaluare. Aceste abordări reflectă diferite aspecte ale funcționării pieței forței de muncă și până la o anumită măsură se completează reciproc. Însă, de bază pot fi considerate două moduri de măsurare a șomajului – primul în care statutul de șomer se determină conform anchetei prin sondaj al forței de muncă, reieșind din criteriile Biroului Internațional al Muncii (în conformitate cu practicile anterioare, în astfel de cazuri vom folosi „metodologia BIM”) și al doilea, în care persoana este recunoscută ca șomer prin decizia organelor serviciului de stat pentru utilizarea forței de muncă. Respectiv, se calculează doi indicatori complementari reciproc – **șomaj total și șomaj înregistrat**.

¹ © Anatolii ROJCO, rojco@mail.ru

² © Svetlana IVANOV, svetlana.ivanov.2@mail.ru

În comparații interstatale, preferință se oferă indicatorului *șomaj total*, ce se bazează pe rezultatele cercetării forței de muncă. El se calculează după o metodologie unică și într-o măsură mai mare este liber de influența denaturată a practicilor administrative de evidență a șomerilor.

Estimările șomajului total se formează în conformitate cu principiile metodologice elaborate de BIM. Aceste principii sunt utilizate cu mici modificări în majoritatea țărilor lumii. În anchetele prin sondaj privind ocuparea forței de muncă a populației, efectuate de Biroul Național de Statistică, șomeri sunt considerate persoanele cu vârsta de 15 ani și peste, care în perioada de referință satisfăceau concomitent trei criterii:

- nu aveau loc de muncă (activitate remunerată);
- se aflau în căutarea locului de muncă – apelau la serviciul de stat sau comercial pentru ocuparea forței de muncă, utilizau sau plasau anunțuri de presă, apelau direct la administrarea întreprinderii sau angajator, utilizau contacte personale etc. sau întreprindeau măsuri de organizare a propriei afaceri;
- erau dispuși să înceapă lucrul într-o anumită perioadă de timp.

În ceea ce privește *șomajul înregistrat*, baza de măsurare a lui constituie informația administrativă cu privire la clienții serviciilor publice de ocupare. Indicatorii șomajului înregistrat dispun de avantajul că se bazează pe o observare statistică exhaustivă continuă și se disting printr-un grad ridicat de operativitate (sunt calculați lunar). Aceștia îndeplinesc o funcție instrumentală importantă, asigurând o bază informațională pentru formarea politicii de stat pe piața forței de muncă și deschizând noi oportunități pentru evaluarea anvergurii și gradului de eficiență a acesteia.

Principiile de bază de înregistrare a șomerilor în Republica Moldova sunt stabilite prin Legea nr. 102 din 13 martie 2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă (cu modificările și completările ulterioare) [3]. Potrivit acestei legi, oficial, sunt recunoscuți șomeri cetățeni apti de muncă, care nu au loc de muncă și câștiguri, sunt înregistrați la agenția pentru ocuparea forței de muncă în scopul de a găsi un loc de muncă potrivit, caută un loc de muncă și sunt disponibili să înceapă lucrul. Deși în această definiție se menționează criteriile de lipsă a locului de muncă, căutarea lui și disponibilitatea de a începe lucrul, estimarea metodologică a șomajului înregistrat diferă de estimarea șomajului total. Nu oricine, care poate fi clasificat ca șomer în conformitate cu definiția standard a BIM, are dreptul de a primi statutul oficial de șomer.

Experiența altor țări arată că rezultatele analizei șomajului total și cel înregistrat au unele diferențe [4]. Aceleași diferențe sunt tipice și pentru Republica Moldova. Prin urmare, pentru a obține rezultate consistente, în acest articol se utilizează indicatorul *șomajul total*, și anume șomajul determinat prin metodologia BIM.

Principalilor indicatori ai șomajului este caracteristică dinamica inegală. Pentru perioada anilor 2010-2014 *numărul șomerilor (după metodologia BIM)* s-a redus de la 92,0 mii persoane până la 47,5 mii persoane, adică cu 44,5 mii persoane (sau cu 48,4%), figura 1. Rata șomajului total (ponderea numărului șomerilor în numărul populației economic active) a scăzut de la 7,4%, în anul 2010, până la 3,9%, în anul 2014, adică aproape cu 3,5 p.p. (de 1,9 ori). Cu toate acestea, în anul 2015 a avut loc o creștere a numărului șomerilor până la 62,1 mii persoane, adică cu 14,6 mii persoane sau cu 30,7%. Rata șomajului total a crescut până la 4,9%, adică cu 1,0 p.p. (sau de 1,3 ori).

După *mediul de reședință* a șomerilor (oraș/sat), tendința de scădere a avut loc până în anul 2014. Cu toate acestea, spre deosebire de mediul urban, unde numărul de șomeri a scăzut în mod constant de la an la an, în mediul rural pe fondul tendinței de scădere a numărului de șomeri în anul 2013 a avut loc o creștere a numărului de șomeri atât în orașe, cât și în sate. Comparativ cu 2014, numărul șomerilor orășeni a crescut cu 8,9 mii persoane (sau cu 30,3%), iar rata șomajului total în mediul urban – cu 1,2 p.p. (de 1,2 ori). Numărul șomerilor săteni a crescut cu 5,7 mii persoane (sau cu 31,5%), rata șomajului total în mediul rural a crescut de la 2,7% la 3,5%, adică cu 0,8 p.p. (de 1,3 ori). Astfel, în anul 2015 rata șomajului total în mediul rural a crescut cu ritmuri mai mari decât în mediul urban.

În general, în perioada anilor 2010-2015 numărul de șomeri orășeni a scăzut de la 57,4 mii persoane la 38,3 mii persoane, adică cu 19,1 mii persoane sau cu 33,3%. Rata șomajului total din mediul urban a scăzut de la 9,6% la 6,4%, adică cu 3,2 p.p. sau de 1,5 ori. Numărul șomerilor săteni a scăzut la 34,6 mii persoane până la 23,8 mii persoane, adică cu 10,8 mii persoane (sau cu 31,2%). Rata șomajului total în mediul rural a scăzut de la 5,45% la 3,5%, adică cu 1,9 p.p. sau de 1,54 ori.

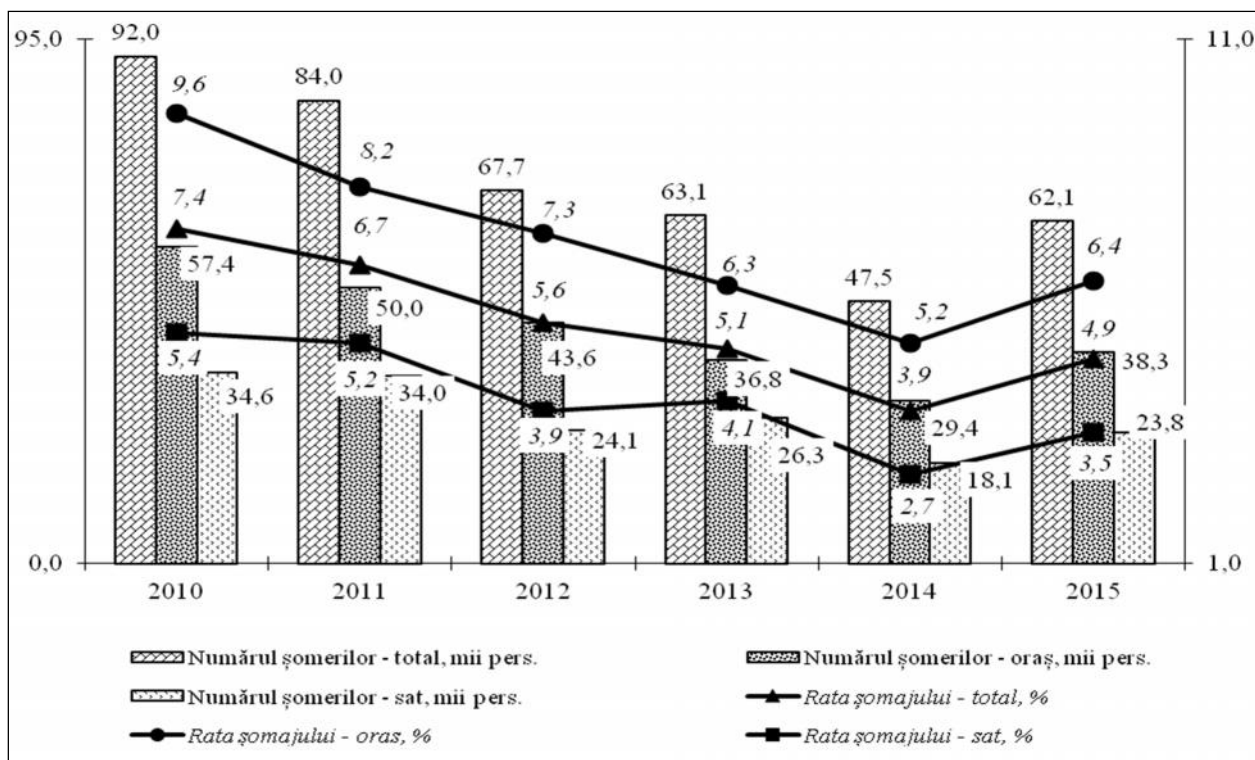

Figura 1. Numărul șomerilor (BIM) și rata șomajului total

Sursa: Calculat conform datelor [5].

Datele din figura 1 indică că, de-a lungul perioadei analizate, rata șomajului rural a fost mai mică decât în mediul urban. Cauzele nivelului mai scăzut al șomajului în mediul rural comparativ cu mediul urban, se explică prin următoarele:

În primul rând, rolul de amortizare l-a jucat scurgerea intensă în inactivitate economică. Numărul de lucrători migranți din mediul rural, care au plecat la muncă în străinătate, este de 2,2 ori mai mare decât numărul locuitorilor mediului urban. În plus, printre cei care nu doresc să lucreze din cauza că se pregătesc pentru revenirea la locul de muncă în străinătate, populația rurală este de 10% mai multă decât cea urbană. În al doilea rând, în caz de pierdere a locului de muncă formal, locuitorilor din mediul rural le este mult mai ușor decât celor din mediul urban de a trece la producția de bunuri și servicii în gospodăriile casnice. În al treilea rând, prețul forței de muncă din mediul rural a fost la un punct extrem de scăzut, ceea ce într-o anumită măsură a stabilizat cererea forței de muncă, ce permitea evitarea scăderii bruște a ocupării forței de muncă (salariile în sectorul agricol sunt cele mai scăzute în economia Republicii Moldova [5]). În cele din urmă, în producția agricolă este realizată o anumită urnire de la utilizarea unor tehnologii capital-intensive la utilizarea celor de muncă intensivă. Toate acestea împiedică potențialul de sporire a șomajului rural.

În numărul total de șomeri prevalează șomerii urbani. Ponderea acestora în totalul șomerilor a variat de la 58,3%, în anul 2013, până la 64,4%, în 2012, tabelul 1. În consecință, ponderea locuitorilor din mediul rural în numărul total de șomeri s-a schimbat de la 35,6%, în anul 2012, până la 41,7%, în 2013. În anul 2015, raportul „orășeni-sățeni” în totalul populației a fost de 61,7%: 38,3%. Astfel, din 10 șomeri: 6 persoane – orășeni și 4 – săteni.

Tabelul 1

Structura șomajului total, %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Șomeri - total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
inclusiv:						
- orășeni	62,4	59,5	64,4	58,3	61,9	61,7
- săteni	37,6	40,5	35,6	41,7	38,1	38,3
- bărbați	62,3	59,0	62,7	60,2	60,8	63,3
- femei	37,7	41,0	37,3	39,8	39,2	36,6

Sursa: Calculat conform datelor [5].

Pe piața forței de muncă din Republica Moldova, riscul de a nimeri în rândurile „persoanelor inutile”, ca regulă, este mai mare pentru acele grupe care pretutindeni sunt considerate a fi cele mai vulnerabile. Una dintre cele mai vulnerabile grupe sunt femeile, șomajul cărora, în majoritatea țărilor, depășește șomajul în rândul bărbaților. Însă, situația din Republica Moldova este extrem de contrară. Numărul de șomeri femei este mult mai mic decât numărul șomerilor bărbați. Ponderea femeilor în numărul total de șomeri în diferiți ani a fost de 37-41%, iar a bărbaților, respectiv, de 59-63%, tabelul 1.

În perioada anilor 2010-2014 a avut loc o scădere constantă de la an la an atât a numărului șomerilor bărbați, cât și a șomerilor femei. Dar, în anul 2015 situația s-a schimbat – numărul șomerilor bărbați a crescut de la 28,9 mii persoane la 39,3 mii persoane, adică cu 36,0%, figura 2. În aceeași perioadă, numărul de șomeri femei a crescut de la 18,6 mii persoane până la 22,7 mii persoane, adică cu 22,0%. Tendința de creștere este tipică pentru rata șomajului în rândul bărbaților și femeilor. Totodată, în anul 2010 rata șomajului la bărbați a fost de 1,6 ori mai mare decât la femei, iar în anul 2015 această depășire a fost de 1,7 ori.

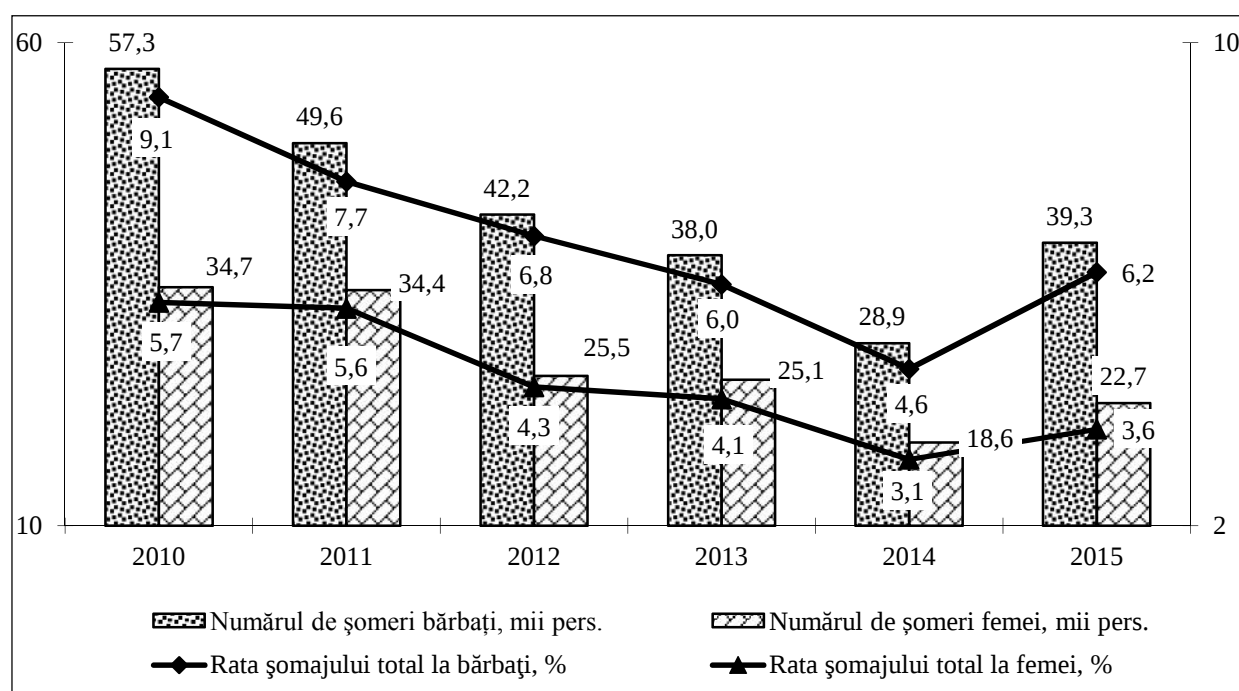

Figura 2. Numărul de șomeri și rata șomajului în profilul „oraș-sat”

Sursa: Calculat conform datelor [5].

Modificarea ratei șomajului *pe grupe de vârstă* arată că nivelul maxim se atinge în cea mai tânără grupă de vârstă 15-24 ani – 12,8%, ceea ce este de 2,6 ori mai mult decât media pe țară, iar apoi scade monoton pe măsura înaintării în vârstă a șomerilor, tabelul 2.

Tabelul 2

Structura și rata șomajului pe grupe de vârstă, a.2015, %

	Total	Oraș	Sat	Bărbați	Femei
Ponderea în numărul total de șomeri					
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv pe grupe de vârstă:</i>					
15-24 ani	22,2	19,6	26,4	20,1	25,9
25-54 ani	69,9	73,1	64,8	71,0	68,0
55+ ani	7,9	7,3	8,8	8,9	6,1
Rata șomajului					
Total	4,9	6,4	3,5	6,2	3,6
<i>inclusiv pe grupe de vârstă:</i>					
15-24 ani	12,8	16,6	10,1	12,4	13,5
25-54 ani	4,7	6,2	3,3	6,2	3,2
55+ ani	2,4	3,3	1,7	3,1	1,6

Sursa: Calculat conform datelor [5].

Rata șomajului în rândul tinerilor (15-24 ani) în orașe (16,6%) este mai mare decât în mediul rural (10,1%). Însă, în ceea ce privește rata medie a șomajului situația cu șomajul în rândul tinerilor în mediul rural este mai rea decât în mediul urban: rata șomajului în rândul tinerilor în oraș depășește valoarea medie de 2,6 ori, în timp ce în mediul rural această depășire constituie 2,9 ori. Caracteristic, în cazul în care rata șomajului feminin este mai mică decât la bărbați, atunci la femeile tinere, dimpotrivă, rata șomajului (13,5%) este mai mare decât la bărbații tineri (12,4%).

În ceea ce privește persoanele în vârstă activă, rata șomajului în rândul acestui grup era aproape identic cu nivelul mediu pe țară. Însă, anume ei au format principalul masiv al șomajului: aceștia au reprezentat aproximativ 3/4 din toți șomerii.

Unul din principalii factori care determină poziția lucrătorului pe piața forței de muncă este *nivelul de instruire*. Stocul de capital uman acumulat este cu atât mai mare, cu cât mai mic este riscul de a nimeri în rândurile „persoanelor inutile”. Însă, această legitate poate fi urmărită destul de clar numai pe piața forței de muncă urbană, tabelul 3. Astfel, în anul 2015, rata șomajului total în rândul persoanelor cu studii superioare a fost cu 0,1 puncte procentuale mai mică decât media pe țară. În schimb, printre cei cu studii gimnaziale ea a fost de 1,7 ori mai mare decât media pe țară, iar printre cei cu studii primare sau fără – de 0,6 ori mai mare.

Tabelul 3

Structura și rata șomajului după nivelul de instruire, a.2015, %

	Total	Oraș	Sat	Bărbați	Femei
Ponderea în numărul total de șomeri					
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv după nivelul de instruire:</i>					
- superior	24,0	33,2	9,3	21,4	28,6
- mediu de specialitate	11,8	13,0	9,7	10,2	14,5
- secundar profesional	21,8	16,4	30,4	26,7	13,5
- liceal, mediu general	16,4	17,8	14,3	15,8	17,6
- gimnazial	25,5	19,6	35,0	25,4	25,6
- primar sau fără	0,5	...	1,3	0,5	0,5
Rata șomajului					
Total	4,9	6,4	3,5	6,2	3,6
<i>inclusiv după nivelul de instruire:</i>					
- superior	4,8	5,4	3,0	6,2	3,8
- mediu de specialitate	4,1	5,1	2,9	5,9	3,0
- secundar profesional	4,8	5,7	4,2	5,7	3,1
- liceal, mediu general	4,1	6,6	2,3	5,3	3,0
- gimnazial	6,6	15,5	4,3	7,8	5,2
- primar sau fără	4,3	-	4,7	4,7	3,7

Sursa: Calculat conform datelor [5, 6].

În ceea ce privește învățământul universitar, acesta nu oferă nici un beneficiu pentru bărbații și femeile din mediul rural. Rata șomajului în rândul bărbaților cu studii superioare din mediul rural (6,2%) este aceeași, ca și media la bărbați din mediul rural, dar la femei (3,8%) – mai mare, decât media la femei din mediul rural. Faptul dat sugerează că pe piața forței de muncă din Republica Moldova este un exces semnificativ de ofertă de forță de muncă, având studii superioare, asupra cererii la ea. Ca urmare, în structura șomerilor ponderea persoanelor cu studii superioare, este cea mai mare atât în ansamblu pe țară (24,0%), cât și în orașe (33,2%) și la femei (28,6%). Astfel, fiecare al patrulea șomer în țară – persoană cu studii superioare, iar în orașe și în rândul femeilor – aproape fiecare a treia persoană.

Compararea Republicii Moldova cu țările UE și CSI arată diferite tendințe în dinamica ratei șomajului. Dacă, în Republica Moldova, ca și în alte țări CSI, rata șomajului, în ultimii ani, a scăzut în mod consecvent, atunci în media pentru cele 28 de țări UE, dinamica acestui indicator a fost multidirecțională. Pe parcursul anilor 2010-2014, rata șomajului creștea din an în an (de la 9,7% la 10,2%) și doar în a.2015 a scăzut până la 9,4%. Astfel, în media pe țările UE fiecare a zecea persoană economic activă este șomer.

Printre cele 28 de țări UE există o diferențiere semnificativă după rata șomajului. În cea mai gravă situație se află Grecia, cu o rată a șomajului de 24,9% (de 2,6 ori mai mare decât valoarea medie); Spania, unde rata șomajului este de 22,1% (de 2,4 ori mai mare decât valoarea medie pe UE) și Croația – rata șomajului de 16,3% (de 1,7 ori mai mare decât valoarea medie) (tabelul 4). Astfel, în Grecia și Spania, fiecare a patra persoană economic activă este șomer, iar în Croația fiecare a șasea persoană. În România, rata șomajului este

de 6,8% (ceea ce este cu 1/3 mai puțin decât valoarea medie pe UE), în timp ce în Letonia rata șomajului este peste valoarea medie. În Bulgaria și Lituania, rata șomajului este sub valoare medie pe UE. În cea mai bună situație se află Austria, unde rata șomajului este de 5,7%.

În țările CSI, rata șomajului este semnificativ mai mică decât în țările UE. Dar și aici, ca și în țările UE, de asemenea are loc o diferențiere după acest indicator. Situația cea mai dificilă este în Armenia, Ucraina și Kirgîzstan, unde rata șomajului a depășit valoarea medie pe CSI. În Armenia, rata șomajului a constituit 18,5% (de 2,9 ori mai mare decât valoarea medie), în Ucraina – 9,1% (de 1,4 ori mai mare decât valoarea medie pe CSI), în Kirgîzstan – 7,6% (de 1,2 ori mai mare decât valoarea medie). *În Republica Moldova este cea mai mică rată a șomajului (4,9%) atât printre țările UE, cât și țările CSI.*

În medie pe țările UE rata șomajului este mai mare în rândul femeilor (9,5%) decât la bărbați (9,3%). Excepție sunt fostele țări socialiste, unde rata șomajului este mai mică la femei decât la bărbați (tabelul 4). Motivul acestei tendințe este nivelul tradițional ridicat de participare a femeilor la forța de muncă, care de zeci de ani a fost menținută în fostele economii planificate. În multe țări ale lumii marea majoritate a femeilor, fie nu intră pe piața forței de muncă, ocupându-se de menaj, fie fac în activitatea de muncă întreruperi îndelungate, dedicându-le nașterii și îngrijirii copiilor. Ca urmare, experiența de lucru acumulată este inferioară celei la bărbați, ceea ce slăbește inevitabil capacitatea acestora de a concura în condiții egale pentru locurile de muncă disponibile. Spre deosebire de aceasta, în economiile planificate politica statului a fost orientată spre mobilizare maximală a potențialului muncitoresc a forței de muncă de sex feminin: salariul mic făcea modelul familiei cu un singur întreținător de familie neatractiv economic sau imposibil; întreruperi pentru nașterea copiilor deseori nu durau mult; după nivelul de instruire, femeile întreceau bărbații, ce le orienta suplimentar pentru o carieră profesională etc. Ca rezultat, femeile au acumulat o experiență de muncă, puțin inferioară după durata experienței bărbaților. În opinia noastră, anume acest fapt a contribuit la consolidarea pozițiilor lor pe piața forței de muncă, permițând limitarea șomajului în rândul femeilor.

Tabelul 4

Rata șomajului în țările UE și CSI, a.2015, %

	Total	Sexe		Grupe de vârstă	
		Bărbați	Femei	Până la 25 ani	Peste 25 ani
UE (28 de țări)	9,4	9,3	9,5	20,4	8,3¹
<i>din care:</i>					
Grecia	24,9	21,7	28,8	49,8	23,4
Spania	22,1	20,8	23,6	48,3	20,2
Croația	16,3	15,7	17,0	43,0	13,8
...					
Letonia	9,9	11,1	8,6	16,3	9,3
Lituania	9,1	10,1	8,2	16,3	8,4
...					
Bulgaria	9,1	9,8	8,4	21,6	8,4
România	6,8	7,5	5,8	21,7	5,6
...					
Estonia	6,2	6,2	6,1	13,1	5,6
Austria	5,7	6,1	5,3	10,6	5,0
Țările CSI	6,3	6,3²	2,6²	15,4	...
<i>din care:</i>					
Armenia	18,5	17,6	19,5	32,5	14,9 ³
Ucraina	9,1	10,1	8,1	22,4	7,8
Kirgîzstan	7,6	6,5	9,0	15,0	5,8
Rusia	5,6	5,8	5,3	16,0	4,6
Kazahstan	5,0	4,3	5,7	4,1	5,4 ²
Azerbaidjan	5,0	4,1	5,9	13,4	3,8
Republica Moldova	4,9	6,2	3,6	12,8	...

Notă: ¹ 25-74 ani; ² a.2013; ³ a.2014

Sursa: Calculat conform datelor [7, 8, 9, 10].

Acest fapt se referă la unele dintre țările CSI (Republica Moldova, Rusia, Ucraina). *În Moldova, cea mai mică printre țările CSI și în UE, rata șomajului pentru femei este de 2,6%. În alte țări CSI (Kirgîzstan, Kazahstan, Azerbaidjan, Armenia), rata șomajului în rândul femeilor este mai mare decât la bărbați. Deosebit de mare este rata șomajului în rândul femeilor din Armenia – 19,5% (adică, în această țară este șomer fiecare*

a cincea femeie economic activă). În țările UE, cel mai înalt nivel al ratei șomajului feminin este în Grecia (28,8%), Spania (23,6%) și Croația (17,0%).

Rata șomajului în rândul tinerilor este, ca regulă, mai mare decât în rândul altor grupe de vârstă. În media pe țările UE, acest exces constituie 2,2 ori. Deosebit de important este nivelul șomajului în rândul tinerilor din Grecia și Spania, unde mai mult de jumătate din persoane în vârstă sub 25 de ani sunt șomeri. În țările CSI rata șomajului tinerilor este de 2,4 ori mai mare decât valoarea medie pe CSI. O rată mai ridicată a șomajului în rândul tinerilor este tipică pentru toate țările CSI (cu excepția Kazahstanului).

În Republica Moldova, rata șomajului în rândul tinerilor este de 12,8%, ceea ce este de 2,6 ori mai mult decât media pe țară.

Concluzii. Rezultatele studiului:

1. La măsurarea și analiza șomajului sunt utilizați indicatorii *șomajul total* (conform metodologiei BIM) și *șomajul înregistrat*. Dacă primul indicator se utilizează pentru analiza șomajului, atunci al doilea – pentru elaborarea măsurilor de reducere a sărăciei.
2. În Republica Moldova, în perioada anilor 2010-2014 a existat o tendință de reducere a numărului de șomeri (conform metodologiei BIM), precum și reducerea ratei șomajului total. Cu toate acestea, în anul 2015 a avut loc o creștere a acestor indicatori.
3. În numărul total al șomerilor predomină șomerii urbani, șomeri bărbați și persoane în vârstă activă. Cea mai înaltă rată a șomajului total este caracteristică pentru populația din mediul urban, bărbați și tineri.
4. Compararea Republicii Moldova cu țările UE indică spre tendințele disparate ale dinamicii șomajului. În Republica Moldova s-a înregistrat cea mai scăzută rată a șomajului atât printre țările UE, cât și printre țările CSI.

În urma analizei efectuate se propun unele **recomandări** privind reducerea șomajului:

- stimularea activității întreprinderilor, care creează noi locuri de muncă – oferirea avantajelor fiscale pentru întreprinderi, care mențin și creează locuri de muncă viabile economic;
- promovarea auto-ocupării șomerilor;
- perfecționarea sistemului de orientare profesională și formarea profesională a tinerilor.

Referințe bibliografice

1. SAVELIEVA, G., TOMCEAC, A. Aspectul social al situației tinerilor pe piața forței de muncă în Republica Moldova. In: Analele institutului de Economie, Finanțe și Statistică. 2011, pp. 171-176. ISBN 978-9975-4176-4-8.
2. Yearbook of Labour Statistics 2000. 59th issue. International Labour Organization. Geneva, 2000. 1300 p. ISBN 9 220 11371 6.
3. Legea Republicii Moldova privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă (cu modificările și completările ulterioare): nr. 102 din 13.03.2003. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003, nr. 70-72. [Accesat 2 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312729&lang=1>
4. КАПЕЛЮШНИКОВ, Р.И. Общая и регистрируемая безработица: в чем причины разрыва? Москва: ГУ ВШЭ, 2002. 48 с. [Accesat 2 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://demoscope.ru/weekly/2004/0149/analit02.php>
5. Banca de date statistice a Moldovei. [Accesat 24 octombrie 2016]. Disponibil: <http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/?rxid=52870c18-923c-45b6-9d6c-95413178c4bf>
6. Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj = Labour force in the Republic of Moldova: employment and unemployment 2016. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2016. 164 p. [Accesat 24 octombrie 2016]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/AFM_2016_rom.pdf
7. Eurostat Database. [Accesat 24 octombrie 2016] Disponibil: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
8. International Labour Organization. [Accesat 24 octombrie 2016]. Disponibil: http://www.ilo.org/ilostat/faces/wcnav_defaultSelection?_afzLoop=12239991265726&_afzWindowMode=0&_afzWindowId=52981#!%40%40%3F_afzWindowId%3D52981%26_afzLoop%3D12239991265726%26_afzWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D68huwi23p_4
9. О занятости населения в независимых государствах региона в 2015 году (май 2016 года). [Accesat 24 octombrie 2016]. Disponibil: <http://vkr.ru/docs/47/652.html>
10. Економічна активність населення України: статистичний збірник. [Accesat 24.10.2016]. Disponibil: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>
11. SHARFELDIN, M.I.M. Synthesis of economic environment and classification levels of development. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2016, nr. 3, pp. 69-75. ISSN 1857-4130.

Recomandat spre publicare: 08.12.2016

**БЕЗРАБОТИЦА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА:
АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ**

Галина САВЕЛЬЕВА¹, кандидат экономических наук,
конференциар исследователь,
Национальный Институт Экономических Исследований, Молдова
Светлана ЗАХАРОВ², научный сотрудник,
Национальный Институт Экономических Исследований, Молдова

În acest articol autorii au încercat să cerceteze una dintre principalele probleme socio-economice din Republica Moldova – șomajul. A fost efectuată analiza tendințelor de dezvoltare a șomajului, inclusiv sub aspectul sexului, locului de reședință, nivelului de educație și tipurilor șomajului existent. În articol sunt analizate cauzele șomajului și metodele posibile de a evalua șomaj. Obiectivul principal al studiului este de a determina cauzele și tipurile de șomaj, care vor fi utilizate pentru a elabora propuneri de dezvoltare a unor politici socio-economice pentru a asigura ocuparea mai completă a forței de muncă. Metode utilizate: analiza, sinteza, monografii, comparația și monitorizarea. Rezultate: au fost identificate problemele existente ce vizează șomajul, elaborate concluzii și propuneri privind îmbunătățirea situației în domeniu. Articolul va fi util pentru autoritățile publice, studenți și cercetători care se ocupă cu științele economice, precum și specialiștii care elaborează politicile sociale.

Cuvinte-cheie: șomaj, tensiunea pieței muncii, șomaj structural, frictional și ciclic, șomaj înregistrat, rata șomajului calculată conform metodologiei BIM.

The authors have tried to examine one of the important socio-economic problems in the Republic of Moldova – unemployment. The analysis of tendencies of unemployment, including gender, area, level of education and its types is presented. The causes of unemployment and possible methods to assess unemployment have discussed. Determination the causes and types of unemployment, which will be used to form proposals for elaboration of socio-economic policies to provision the full employment of the working age population. Methods: analysis, synthesis, monographs, comparisons and monitoring. Results: existing problems associated with unemployment have been identified, conclusions and suggestions for improving this situation have been elaborated. The given article will be useful for public authorities, students and researchers of economic sciences, as well as for socio-economic policy-makers.

Keywords: unemployment, labour market tensions, structural, frictional and cyclical unemployment types, registered unemployment, unemployment rate, calculated according to ILO methodology.

В данной статье авторами попытались исследовать одну из главных социально-экономических проблем в Республике Молдова – безработицу. Представлен анализ тенденций развития безработицы, в том числе в гендерном аспекте, месту проживания, уровню образования и ее типов. В статье рассматриваются причины безработицы и возможные методы по оценке безработицы. Основная цель исследования состоит в определении причин и типов безработицы, которые будут использованы для разработки предложений по разработке социально-экономических политик по обеспечению наиболее полной занятости трудоспособного населения. Методы исследования: анализ, синтез, монографий, сравнений, мониторинг. В результате определены существующие проблемы, связанные с безработицей, разработаны выводы и предложения по улучшению данной ситуации. Статья будет полезной для публичных органов, студентов и исследователей которые занимаются экономическими, а также для специалистов, которые разрабатывают социально-экономические политики.

Ключевые слова: безработица, напряженность рынка труда, структурная, фрикционная и циклическая типы безработицы, регистрируемая безработица, безработица, рассчитанная по методологии MOT.

JEL Classification: H55, J18, J19, P46.
CZU: 331.56(478)

¹ © Galina SAVELIEVA, savelievagalina@rambler.ru

² © Svetlana ZAHAROV, zaharov.svetlana@gmail.com

Введение. Рынок труда развивается согласно закону спроса и предложения, где в качестве товара выступает особый специфический товар – рабочая сила. Именно данное обстоятельство обуславливает возможность формирования спроса и предложения, поддержание их равновесия, а также решение проблемы безработицы. Безработица представляет собой феномен присущий рыночному хозяйству и является тем резервом, который дает возможность как обеспечить гибкость производства, так и регулировать изменения спроса. Будучи сложной проблемой, затрагивающей важные и чувствительные стороны жизни населения, проблема безработицы находится в центре внимания при осуществлении политики государственного регулирования.

Анализируя рынок труда, можно выделить *первичный* или рынок высококвалифицированной рабочей силы и *вторичный* или рынок низко-квалифицированной рабочей силы (рабочие подсобного и обслуживающего персонала, которые не требуют сложной подготовки и затрат на обучение). Естественно, что в условиях развития инновационной экономики и перехода на новые технологические принципы, спрос на рабочую силу низкой квалификации уменьшается и, как следствие, часть ее становится невостребованной, так как не отвечает новым требованиям развития экономики (так называемая технологическая безработица).

Как правило, рассматривая безработицу, можно выделить 3 основные причины ее порождающие: потеря работы или вынужденный уход (увольнение), добровольный уход с работы и первичный выход на рынок труда. Изменения, происходящие в связи с инновационным развитием экономики, в результате глобализации мировой экономики, усиления интеграционных процессов и процесса становления трансформационной экономики являются причиной неравномерного распределения рабочей силы по регионам, районам (избыток в одних и недостаток в других), снижения уровня занятости, роста социальной напряженности, роста безработицы, в том числе тенденций ее формирования, типов и структуры.

Следствием структурных изменений в экономике является *структурная безработица* – несоответствие структуры качества рабочей силы и структуры рабочих мест, то есть уровень квалификации и профессия не соответствует современным требованиям и отраслевой структуре экономики и, как результат, безработным сложно найти работу. К структурным безработным также относятся выпускники учебных заведений, профессия которых не является востребованной на рынке труда (либо исчезновение профессий) и которые впервые появились на рынке труда. Следовательно, данный тип безработицы является более дорогостоящим и продолжительным, так как требует специальных затрат на переквалификацию, обучение и специальную подготовку безработной рабочей силы.

Наиболее распространенным типом является *фрикционная безработица*, которая связана с поиском работы. Но в данном случае в качестве безработной является рабочая сила с определенным уровнем образования, квалифицированные специалисты, что определяет ее особенность (уволненные с работы по приказу администрации либо по собственному желанию, сезонные рабочие, нашедшие, но еще не приступившие к работе, впервые появившиеся на рынке труда специалисты с востребованным уровнем квалификации и профессиональной подготовкой). Данный тип безработицы не является неизбежным, а связан с естественным процессом движения рабочей силы (стремление найти работу соответствующую потребностям, предпочтениям экономического, социального, психологического характера т.д.).

Циклическая безработица является важной макроэкономической проблемой, связанной с экономическим циклом (снижение безработицы в фазе подъема и увеличение в фазе депрессии), так как по сути связана с макроэкономической нестабильностью и неполной занятостью рабочей силы, в основном, в результате недостатка рабочих мест. Снижение данного типа безработицы можно обеспечить только при обеспечении стабильного экономического роста, инвестировании государственных программ по экономическому развитию.

Полученные результаты. Анализ регистрируемой безработицы в Республике Молдова показал, что для национального рынка труда основным типом являются безработные без профессий, в том числе выпускники гимназий, лицеев и общеобразовательных школ: в 2015 г. их удельный вес увеличился по сравнению с предыдущим 2014 г. (59,9%) на 0,6 п.п. и составил 60,5% (доля безработных с профессиональной подготовкой в 2015 г. составляла 39,9%, а в 2014 г. – 40,1%). Доля впервые ищущих работу в 2014-2015 годах составляла 46,4% в общей численности регистрируемых безработных. Если анализировать мотивы безработицы, то для Республики Молдова характерна фрикционная безработица, доля которой составляет 57%. Основной удельный вес приходится на

работников, уволенных по различным причинам или 59% в общем количестве безработных за 2015 г. (в 2014г. – 56,3%). Следовательно, даже из приведенных данных очевидна основная проблема трудоустройства безработных, это обучение и профессиональная подготовка, то есть акцент государственной политики в области должен принадлежать активным политикам, что не всегда возможно в связи с ограничением финансовых средств.

Вместе с тем, несмотря на трансформационные процессы, влияние мирового финансово-экономического кризиса и локального экономического кризиса, политической нестабильности внутри страны, введение ограничений на экспорт продукции со стороны России, отразившиеся на развитии экономики Республики Молдова, характерной явилась тенденция снижения уровня безработицы (рис. 1).

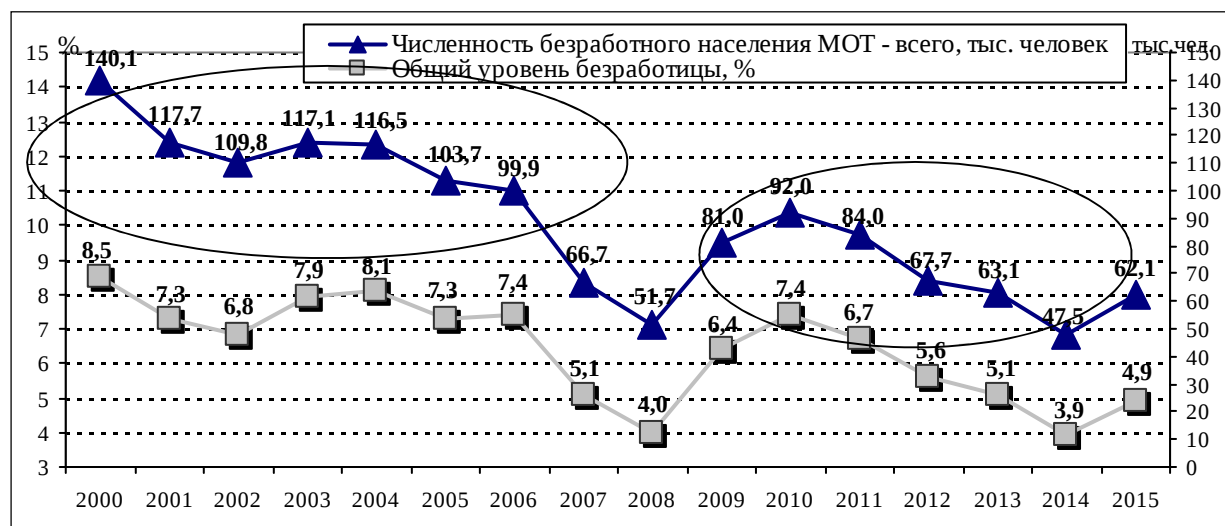

Рисунок 1. Динамика общей численности безработных и уровня безработицы (по методологии MOT), 2000-2015, тыс. чел.

Источник: Разработан на основе данных НБМ РМ, www.statistica.md

Уровень безработицы неоднороден по возрастной структуре (рис. 2), что связано с наличием/отсутствием опыта работы, профессионального мастерства и навыков. Самый высокий уровень безработицы традиционно имеет молодёжная возрастная группа 15-24 лет – 12,8% в 2015 г., то есть это начальный этап трудовой деятельности для большинства молодежи, когда имеет место как неопределённость в выборе места работы, так и недостаток информационной осведомленности о наличии рабочих мест на рынке труда. Как правило, уровень безработицы молодёжной возрастной группы превосходит вдвое общий уровень безработицы по стране [1, 2, 3, с.50, 57].

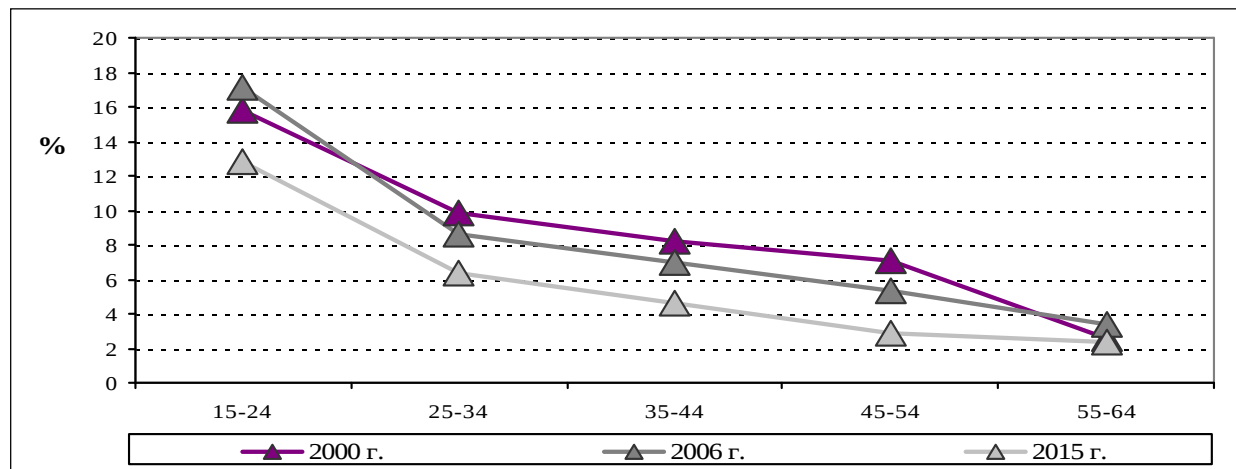

Рисунок 2. Уровень безработицы по возрастным группам, 2000, 2006, 2015 гг., %

Источник: Разработан на основе данных НБС РМ, www.statistica.md

Уровень безработицы возрастной группы 55-64, включающий лиц пред- и пенсионного возраста не снижался (за исключением 2014 г.) и в то же время является одним из самых низких (ниже среднего на 2,5 п.п. в 2015 г.) [4], особенно для женщин (рис. 3).

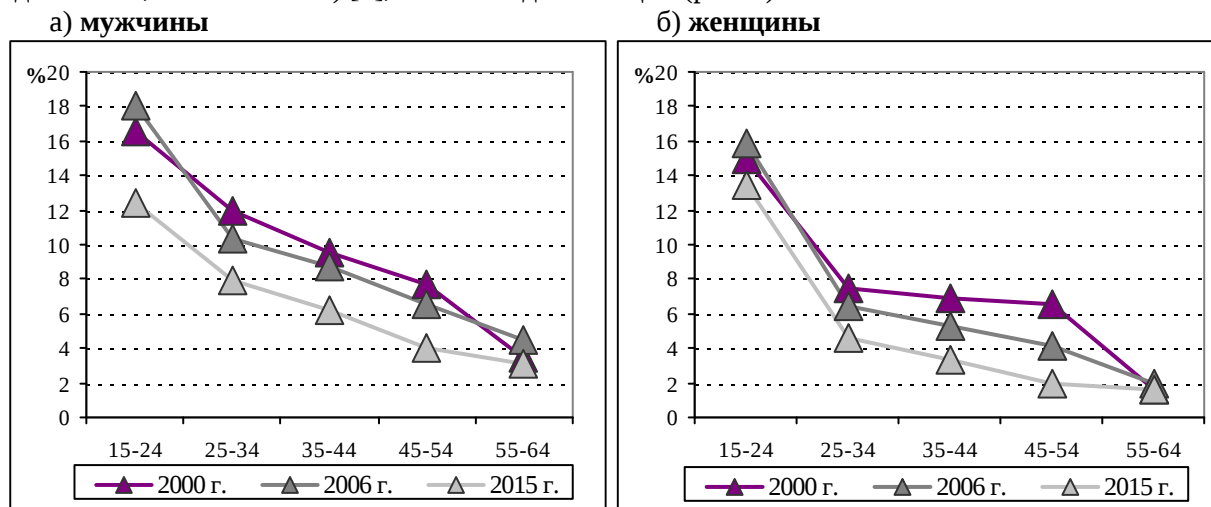

Рисунок 3. Уровень безработицы по основным возрастным группам, мужчины/женщины, 2000, 2006, 2015 гг., %

Источник: Разработан на основе данных НБС РМ, www.statistica.md

Выход на пенсию в данном случае является наиболее приемлемым в сравнении со статусом «безработного», находящегося в длительной безработице (рис. 4. б).

Безработица является большим риском для мужчин, чем для женщин, уровень безработицы среди мужчин превышает уровень безработицы среди женщин (рис. 3). Более низкие риски безработицы для женщин предопределяются рядом культурных и экономических факторов, в силу которых женщины легче, чем мужчины, адаптируются и соглашаются на низкооплачиваемую работу и, как следствие, имеют более низкий уровень безработицы практически по всем возрастным группам. Дифференциация занятости и безработицы по гендерному признаку в возрастной группе 25-34 лет связана с рождением и уходом за детьми, в результате у мужчин более высокий уровень занятости данной возрастной группы и, как следствие, женщины уступают мужчинам по наличию квалификации, мастерства, что снижает их конкурентоспособность на рынке труда.

Уровни безработицы в городской и в сельской местности в 2015 г. не имеют сколь-нибудь значимых различий вследствие постоянной внутренней миграции сельского населения в город. Среди возрастных групп наибольший уровень безработицы в группах 15-24 лет и 25-34 года, особенно, в городской местности (рис. 4).

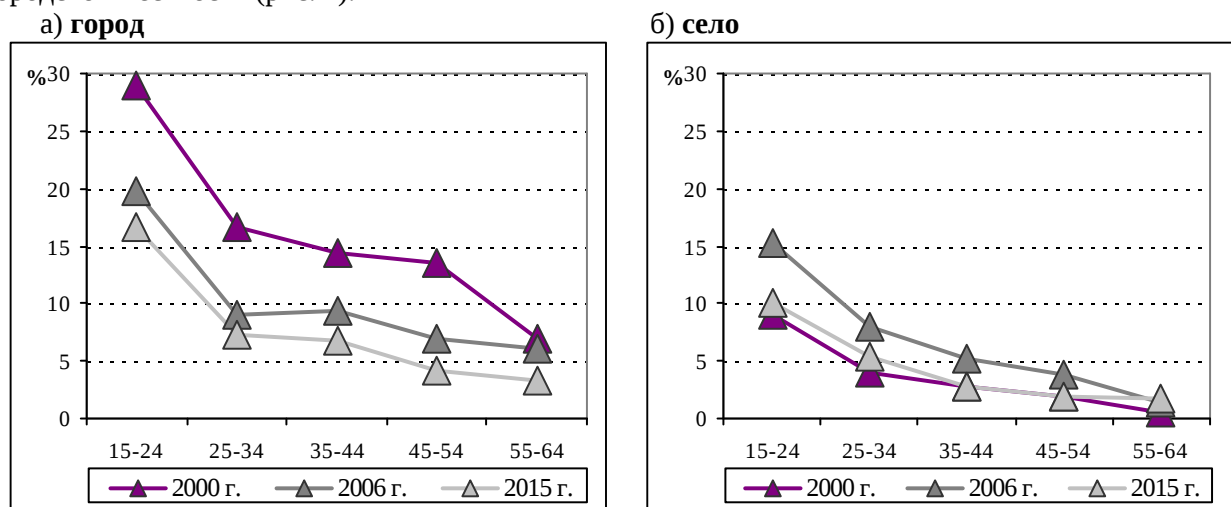

Рисунок 4. Уровень безработицы по возрастным группам, город/село, 2000, 2006, 2015 гг., %

Источник: Разработан на основе данных НБС РМ, www.statistica.md

Средняя продолжительность безработицы уменьшилась с 15,2 месяцев в 2000 г. до 9,5 месяцев в 2010 г., до 8,4 месяца в 2014 г. и 8,1 месяца в 2015 г. (рис. 5), что является позитивной тенденцией и способствует стабильности рынка труда. К 2015 г. доля безработных с продолжительностью безработицы свыше 12 месяцев сократилась, а с продолжительностью до 12 месяцев повысилась на 31,6 п.п., в том числе по возрастной группе 55-64 лет соответствующее снижение/повышение составило 36,2 п.п. С одной стороны, снижение доли безработных возрастной группы 55-64 лет с продолжительностью свыше 12 месяцев происходило медленнее, чем в других возрастных группах: в 2000 г. доля безработных с продолжительностью свыше 12 месяцев составляла 67,4% для возрастной группы 55-64 лет и 58,4% для всех безработных. С другой стороны, значения данной возрастной группы практически не влияют на общий показатель безработицы ввиду низких значений.

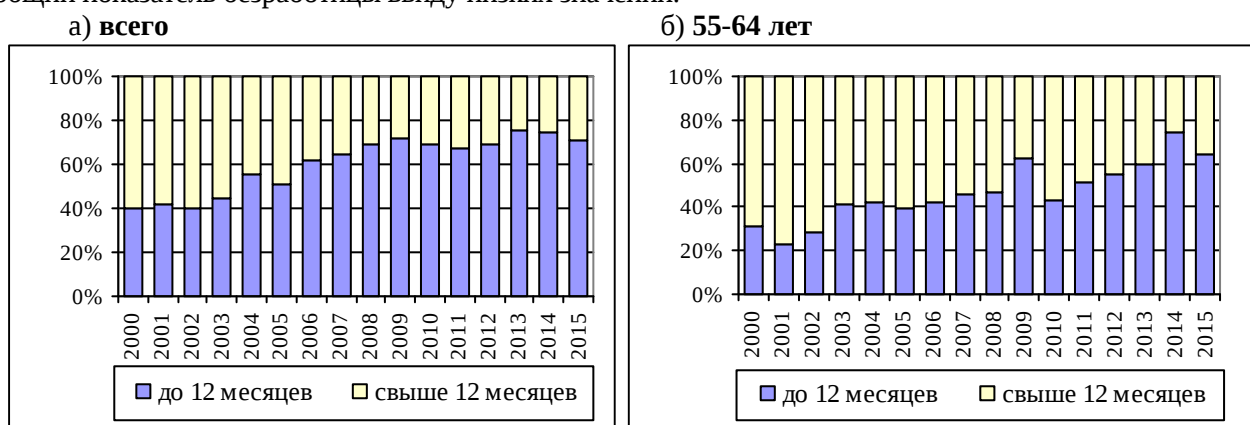

Рисунок 5. Распределение безработных по продолжительности безработицы, до 12 месяцев/свыше 12 месяцев, 2000-2015, %

Источник: Рассчитано на основе данных НБС РМ, www.statistica.md

На уровень безработицы влияет трудовая миграция, занижая их истинные значения, которые были бы значительно выше, если бы не высокая трудовая миграция населения по причине отсутствия возможностей трудоустройства. Как следствие, показатели безработицы более низкие и прежде всего это характерно для молодёжи, возрастных групп 15-24 лет и 55-64 лет.

Трудоспособное население находящееся в состоянии безработицы, составляет потенциал рабочей силы [5]. В таблице 1 приведены основные показатели, которые характеризуют возможность трудоустройства безработных.

Таблица 1
Основные показатели трудоустройства безработных, зарегистрированных НАЗРС¹

Показатели	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обратилось по поводу трудоустройства, тыс.чел.	59,9	51,8	48,4	46,2	79,2	81,5	67,3	51,4	43,5	42,2	50,6
в т. ч. трудоустроено (% к обратившимся) *	41,1	45,9	48,3	48,1	21,5	18,0	20,2	30,4	38,4	38,9	33,2
Уровень зарегистрированной безработицы, %*	2,0	1,9	1,9	1,6	2,9	4,0	3,6	2,8	1,9	2,3	2,1
Количество безработных на 10 вакантных мест, чел. *	41	27	23	33	289	149	124	76	40	39	55
Коэффициент замещения рабочей силы*	1,012	0,945	1,009	0,983	0,881	0,936	1,007	0,990	1,034	1,030	0,950
Распределение безработных по продолжительности безработицы, % *											
до 6 месяцев	64,7	62,1	62,4	65,5	67,3	58,6	56,2	56,4	63,9	67,2	67,8
6-12 месяцев	26,9	22,5	23,0	20,1	24,0	24,9	22,9	21,4	19,3	19,2	19,7
более года	8,4	15,4	14,6	14,3	8,7	16,5	20,9	22,2	16,8	13,6	12,5
Средняя продолжительность безработицы, месяцев	6,1	7,1	6,9	6,7	6,0	7,1	8,0	8,4	7,2	6,5	6,3

¹ НАЗРС – Национальное агентство по занятости рабочей силы РМ, www.anofm.md; * – расчёты Савельевой Г.
Источник: По данным Национального агентства по занятости рабочей силы, www.anofm.md

Из анализа показателей по трудоустройству безработных очевиден факт имеющегося резерва рабочей силы: потребность в рабочих местах недостаточна, уровень обеспеченности рабочими местами составил в 2013-2014 годах 4 человека, а в 2015 году – 5,5 человек на место при том, что в докризисный период (2005-2008 г.г.) он составлял 2,7-4,1 безработных на рабочее место, тем не менее средняя продолжительность нахождения в безработице уменьшилась.

Безработица, как фактор недоиспользования трудового потенциала рабочей силы, должна быть в центре внимания для оценки предложения и потребности в рабочей силе в процессе экономического развития страны. При этом во внимание принимается величина коэффициента замещения рабочей силы (таблица 1): если коэффициент больше 1, то имеет место не только возмещение убыли рабочей силы и можно говорить о наличии новых рабочих мест, а если он меньше 1, в этом случае может идти речь об ухудшении ситуации на рынке труда, в том числе как о сокращении рабочих мест, так и увеличении безработных. Так, в результате кризиса в 2009-2010 г.г. (коэффициент замещения, соответственно, составил 0,881 и 0,936) количество безработных в 2009 г. по сравнению с 2008 г. возросло в 1,6 раза и в 2010 г. – на 13,6% по сравнению с 2009 г. В 2012 г. при значении коэффициента замещения 0,990 роста безработных не наблюдалось, что объясняется увеличением на 3,6% по сравнению с 2011 г. количества трудовых мигрантов (по данным Анкеты рабочей силы НБС). В вышеуказанные годы зарегистрированы самые высокие показатели количества безработных на 10 вакантных мест (в 2009 г. – 289, в 2010 г. – 149 и в 2012 г. – 76 человек) и средняя продолжительность безработицы (соответственно, 6,0, 7,1 и 8,4 месяца). За последний период (2013-2014 г.г.) ситуация на рынке труда несколько стабилизировалась, в том числе за счет создания новых рабочих мест (в 2014 г. их количество возросло на 20% по сравнению с предыдущим годом), численность безработных сократилась на 24,8%, а количество трудовых мигрантов увеличилось на 2,8% по сравнению с 2013 г., а в 2015 году, как следствие экономического кризиса, количество зарегистрированных безработных увеличилось только за год на 20%, на 10 рабочих мест приходилось 55 безработных при значении коэффициента замещения 0,950, а также на 1,1 п.п. возрос удельный вес безработных находящихся в безработице до 12 месяцев.

Рабочая сила является основным фактором экономического развития. Оценка показателей, характеризующих занятость населения трудоспособного возраста, в том числе ситуацию с безработицей, должна быть учтена в процессе разработки социально-экономических политик. При этом, используются различные методологические подходы (в том числе системный и комплексный) и методы (аналитический, эконометрический, моделирования), которые дают возможность оценить количественные характеристики между исследуемыми показателями, определить финансовые затраты, эффект, который может быть получен от проведения планируемых политик, в том числе и мер по снижению безработицы и обеспечению стабильного экономического развития страны.

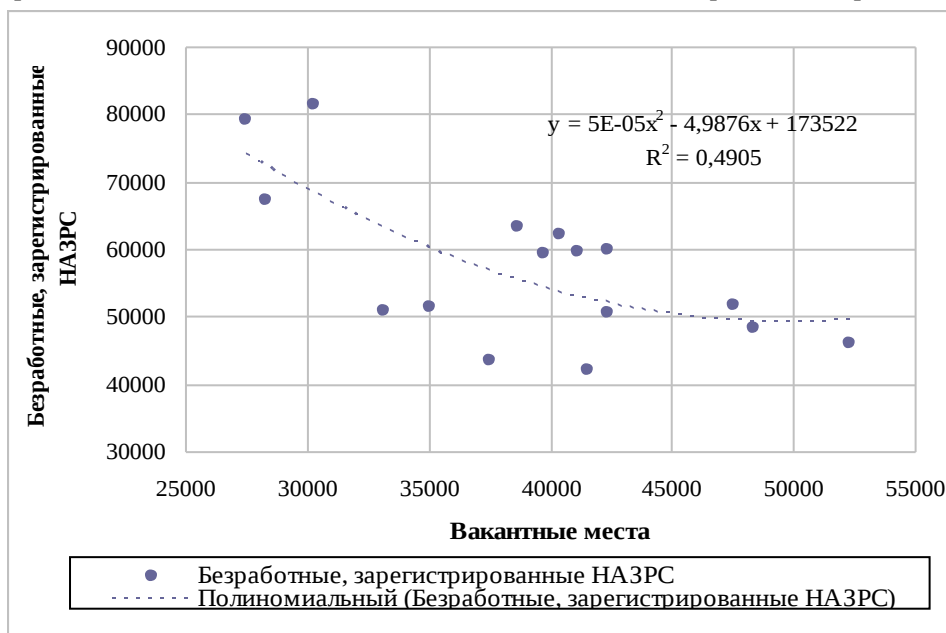

Рисунок 6. Взаимосвязь численности зарегистрированных безработных и вакантных мест

Источник: Рассчитано на основе данных НБС РМ, www.statistica.md

Одним из основных факторов снижения напряженности на рынке труда и уменьшения безработных является создание новых и наличие вакантных рабочих мест. Наилучшим инструментом для оценки сложившейся ситуации и разработки соответствующих политик в данном случае будет кривая Бевериджа¹, исследующая связь между безработицей и наличием вакантных рабочих мест. Вышеназванные показатели меняются с развитием экономики положение кривой указывает на какой стадии развития находится экономика: спад как правило связан с высоким уровнем безработицы, наименьшим количеством рабочих мест и точки на кривой ориентированы вправо и вниз, а в случае совместимости безработных с вакансиями – кривая в наибольшей степени будет находиться на левой стороне, то есть кривая характеризует цикл экономического развития страны.

Вместе с тем, на изменение кривой Бевериджа могут повлиять структурные изменения, мобильность рабочей силы, миграция и другие. Применение данного метода исследования дает возможность определить тип безработицы, что, в свою очередь, является предпосылкой для разработки эффективной экономической политики. В данной работе авторами предпринята попытка применить инструментарий кривой Бевериджа к оценке экономического развития Республики Молдова.

Анализ экономических показателей и показателей, характеризующих занятость трудоспособного населения на рынке труда в Республике Молдова за 2000-2015 годы, позволил выявить следующие проблемы:

- с одной стороны, синусоидальный характер развития экономики страны в результате трансформационных процессов, реструктуризации, последствий кризисов отражается и на состоянии рынка труда, а именно возможности быть трудоустроенным, то есть на уровне занятости трудоспособного населения;
- с другой стороны, как следствие состояния экономического развития, имеет место ряд причин и на рынке труда, то есть в процессе трудоустройства:
- наличие непривлекательных, непрестижных рабочих мест, которые не отвечают установленным законодательством требованиям по охране здоровья, безопасности труда; условия и режим работы, наличие свободного времени для повышения мастерства или других целей, местонахождение экономического агента и места жительства работника (удаленность экономического агента);
- размер и порядок оплаты труда (зарплата), наличие социальных выплат или других льгот; возможность карьерного роста и другие критерии.

Таким образом, проблема занятости является многогранной и требует более глубокого анализа взаимосвязи различных факторов, характеризующих вышеназванные проблемы. Так, например в 2014 г., количество зарегистрированных НАЗРС составляло 42166 человек, а количество предоставленных экономическими агентами свободных рабочих мест 41536 единиц (то есть соотношение между количеством свободных рабочих мест и безработными практически было 98,5%), однако в действительности количество трудоустроенных безработных при посредничестве структур НАЗРС составило только 38,8%.

Резкое падение ВВП в 2009 году (6% по сравнению с 2008 г. в связи с экономическим кризисом) сопровождалось как ростом безработицы в 1,7 раза (уровень безработицы рассчитанной по методологии МОТ увеличился на 2,4 п.п., а уровень зарегистрированной безработицы НАЗРС, соответственно, на 1,3 п.п.), а также резким снижением количества свободных рабочих мест – в 1,9 раза. Высокий уровень безработицы и ограниченное количество вакансий, в условиях роста ВВП в течении 2001-2005 г.г. объясняется проведением структурных изменений в национальной экономике. Рецессия 2012 г. (снижение ВВП составило 0,7%) происходила на фоне снижения уровня безработицы (соответственно, уровня безработицы рассчитанной по методологии МОТ на 1,1 п.п. по сравнению с 2011 и зарегистрированной безработицы НАЗРС – на 0,8 п.п.), количество свободных рабочих мест увеличилось на 24,1%, а количество претендующих безработных уменьшилось в 1,6 раза или с 124 человек до 76 человек на каждые 10 вакантных рабочих места. Рецессия 2015 г. (снижение ВВП составило 0,5% по сравнению с 2014 г.) привела к росту безработицы (соответственно, уровня безработицы рассчитанной по методологии МОТ на 1,0 п.п., а уровня зарегистрированной безработицы НАЗРС на 0,4 п.п.), количество безработных увеличилось на 20%, а количество свободных рабочих мест только на 1,9%, как результат, возросла напряженность на рынке труда – на 10 свободных рабочих мест, количество претендентов-безработных возросло в 1,4 раза и составило 54,9 человек по сравнению с 39 человек в предыдущем году 2014 г.

¹ Названа в честь известного английского экономиста Вильяма Бевериджа (1879-1963).

Следовательно, развитие рынка труда в Республике Молдова имеет свою собственную модель, учитывая эволюцию ВВП, связанного с интенсивным экономическим ростом, в том числе с учетом совокупной производительности от различных связанных с увеличением производства факторов, инвестиций (капитала) и других. Динамика изменения количества безработных и их количественная обеспеченность вакантными рабочими местами приведена на рис. 7.

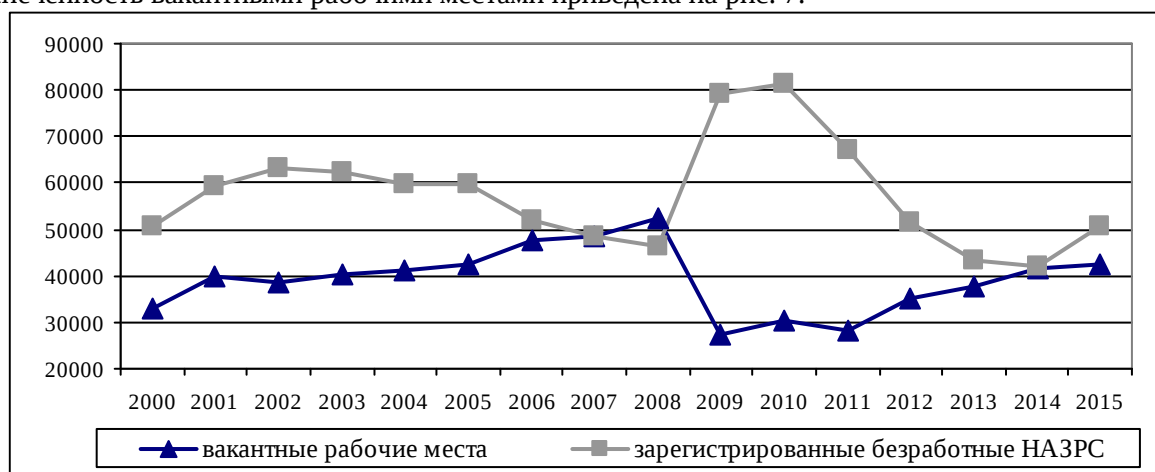

Рисунок 7. Динамика изменения количества зарегистрированных безработных и наличия свободных рабочих мест в период 2000-2015 г.г.

Источник: Разработан на основе данных НБС, www.statistica.md и НАЗРС, www.anofm.md

Исследования безработицы на основе кривой Бевериджа дают возможность получить количественную оценку совместимости между количеством безработных и наличием свободных рабочих мест, как в случае незначительных улучшений процесса макро стабилизации национальной экономики, так и нахождения экономики в фазе рецессии или экономического подъема [6]. Тем не менее, анализ сложившейся ситуации показывает, что в некоторых случаях соотношение между наличием свободных рабочих мест и безработными может иметь случайный характер. Так, например, в 2007 г. и 2014 г. отмечена количественная совместимость количества зарегистрированных безработных и свободных рабочих мест, а доля трудоустроенных безработных составила только 48,3%, в 2009-2013 г.г. и 2015 г. – зарегистрирован дисбаланс данных показателей (в 2009-2011 г.г. количество безработных превышало вакантные места в 2,9-3,0 раза, в 2012-2015 г.г. разрыв сократился с 1,9 до 1,5 раза). Снижение уровня безработицы в 2006-2008 г.г. на 3,4 п.п. и в 2011-2014 г.г. на 2,8 п.п. при увеличении количества свободных рабочих мест, соответственно, на 10,0% и в 1,47 раза, привело к снижению напряженности на рынке труда, коэффициент напряженности в 2008 г. и в 2014 г. составлял, соответственно, 0,9 и 1,0 (таблица 1).

Квалификаций на рынке труда является несовместимость квалификаций и требований, предъявляемых работодателями. В связи с этим, использование кривой Бевериджа в качестве инструмента для разработки активных политик на рынке труда, предоставит реальную возможность и будет способствовать гармонизации совместимости между безработными и имеющимися вакансиями на рынке труда, в том числе и благодаря возможности повысить шансы безработных на получение подходящей работы, в том числе за счет обучения, повышения квалификационного мастерства.

Выводы. Формирование рынка труда в Республике Молдова представляет собой длительный процесс, связанный со становлением рыночного механизма, присущими ему институтами и социально-трудовыми отношениями. В течении 2000-2015 г.г. на развитие рынка труда оказали влияние последствия кризиса связанного с финансово-экономической дестабилизацией в России, мирового финансово-экономического и национального кризиса 2008-2009 и 2015 г.г., политическая нестабильность внутри страны, введение ограничений на экспорт продукции со стороны России, что отрицательно сказалось на развитии национальной экономики и, в конечном итоге, рынка труда (высвобождение рабочей силы, рост безработных, усиление миграционных процессов как внутренних (между районами), так и внешних и т.д.).

Сокращение трудовых ресурсов имело двоякий эффект: с одной стороны, положительный, так как способствовало как снижению напряженности на рынке труда, так и издержек связанных с безработицей, а с другой отрицательный, так как с рынка труда вышли лица трудоспособного возраста с определенной профессиональной подготовкой, которые пополнили практически экономически

неактивное население (трудовые мигранты) или ряды безработных, что отражает несовершенство и нестабильность развития национального рынка труда. Сокращение занятого населения, в том числе наемных работников, наличие скрытой безработицы (отпуска по решению администрации, неполный рабочий день, неделя), особенно характерно для 2005-2006, 2009-2012, 2015 г.г. Однако в последние годы отмечено стабильное снижение показателя вынужденных отпусков, но тем не менее, как показал анализ, процесс создания новых рабочих мест происходит параллельно с ликвидацией существующих рабочих мест и при этом сложно определить реальный спрос на рабочую силу, так как экономические агенты при ликвидации рабочих мест, во избежание затрат связанных с сокращением работников, стараются уволенных работников подвести под другие формы – выход на пенсию, перевод на другую работу, увольнение по собственному желанию (в 2015 г. из уволенных работников 76,2% фигурируют как уволенные «по собственному желанию» и 9,4% из общего их количества – «по сокращению штатов»).

Отличительной чертой рынка труда Республики Молдова являлся низкий уровень зарегистрированной безработицы (в пределах 2% и менее, в 2015 г. – 2,1%), исключением являются 2010 г. и 2012 г., когда уровень безработицы в результате последствий финансово-экономического кризиса увеличился, соответственно, до 4% и 3,6%. Однако в действительности низкий уровень безработицы не является отражением благоприятной ситуации в области занятости рабочей силы, а следствием наличия скрытой безработицы, несовершенства статистического учета и расчета самого показателя на основе данных учета обратившихся в государственные службы занятости (в связи с тем, что государство реально не в состоянии помочь в трудоустройстве высвобожденных работников, последние стараются трудоустроиться самостоятельно, в том числе в теневом секторе или на основе самозанятости, что видно из анализа статистических данных Национального Бюро Статистики (Анкета Рабочей Силы)).

Рекомендации. Следовательно, учитывая сложившуюся ситуацию на рынке труда, необходимость создания конкурентноспособного отечественного рынка рабочей силы для обеспечения стабильного социально-экономического развития страны, а также решения выявленных проблем в результате проведенного исследования предлагается:

- осуществить совершенствование законодательно-нормативной базы с учетом реалий настоящего уровня социально-экономического развития страны и рыночных форм хозяйствования, в том числе Трудового Кодекса, Закона № 102-XV от 13 марта 2003 г. о занятости рабочей силы и социальной защите лиц, находящихся в поиске рабочего места, Закона № 180-XVI от 10 июля 2008 г. о трудовой миграции, Закона № 140-XV от 10 мая 2001 г. о Государственной инспекции труда;

- совершенствование законодательства об оплате труда с учетом международного опыта, критериев по определению реальной стоимости рабочей силы, социальных стандартов МОТ, в том числе в бюджетной сфере (Закон об оплате труда № 847-XV от 14 февраля 2002 г., Закон № 355-XVI от 23 декабря 2005 г. о системе оплаты труда в бюджетной сфере), механизма пересмотра минимальной заработной платы;

- обеспечить разработку и продвижение политик по занятости рабочей силы с учетом дальнейшего развития рыночных отношений, продвижения новых гибких форм занятости, повышения качества рабочей силы (уровень образования, профессиональная подготовка, состояние здоровья, мобильность), трудоустройства молодежи, увеличения продолжительности здоровой экономической деятельности и интеграции на рынке труда пожилых людей;

- разработать научно-аргументированный механизм прогнозирования предложения и спроса на рабочую силу, более широко использовать в практической работе публичных органов методы и механизмы, позволяющие получить более глубокий качественный и количественный анализ оценки процессов, происходящих на рынке труда (кривая Бевериджа и другие);

- создать Обсерваторий рынка труда для оценки и мониторинга развития рынка труда, оценки потребностей рынка труда в квалифицированной рабочей силе, в том числе необходимости подготовки рабочей по специальностям в разрезе отраслей, регионов, районов;

- повысить роль социального диалога и уровень участия социальных партнеров в практической реализации политик занятости.

Приложение 1

Динамика общего уровня безработицы по возрастным группам и месту проживания, РМ, 2000-2015, %

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всего	8,5	7,3	6,8	7,9	8,1	7,3	7,4	5,1	4,0	6,4	7,4	6,7	5,6	5,1	3,9	4,9
15-24	15,8	16,3	15,2	18,1	19,7	18,7	17,1	14,4	11,2	15,4	17,8	14,9	13,1	12,2	9,8	12,8
25-34	9,8	8,2	7,3	9,0	9,2	7,8	8,6	5,8	4,4	7,3	8,8	9,1	7,0	6,1	4,6	6,4
35-44	8,2	6,6	6,4	7,6	7,4	7,0	7,0	4,2	2,9	5,5	6,6	5,5	4,9	4,5	4,0	4,6
45-54	7,1	5,5	5,3	6,0	6,4	5,6	5,3	3,4	3,1	4,8	4,9	4,2	3,9	3,7	2,6	2,9
55-64	2,6	2,4	2,6	3,0	3,4	3,4	3,4	2,7	2,3	3,3	3,4	3,3	2,6	2,6	1,7	2,4
65 лет и старше	0,3	0,1	0,4	0,4	0,1	0,1	0,4	0,2	0,1	0,4	..	..	..	0,4	-	-
Город																
Всего	15,7	13,8	12,1	12,2	11,9	11,2	9,2	6,9	5,5	8,0	9,6	8,2	7,3	6,3	5,2	6,4
15-24	28,9	29,2	26,1	24,3	22,9	23,1	19,8	16,5	13,5	17,8	21,6	15,6	14,6	11,9	10,8	16,6
25-34	16,7	14,1	11,6	12,4	12,4	10,9	9,1	6,5	5,2	7,5	9,6	10,1	8,4	6,9	5,1	7,3
35-44	14,4	12,5	11,2	11,5	11,1	10,8	9,3	5,8	3,9	7,0	9,4	7,2	6,6	5,5	6,2	6,7
45-54	13,5	10,9	10,0	10,2	10,4	9,5	7,0	5,3	5,0	7,0	7,0	5,7	5,9	5,6	4,3	4,1
55-64	7,0	7,1	6,4	6,1	6,7	7,2	6,1	5,5	3,7	5,1	5,5	5,1	3,9	3,9	2,4	3,3
65 лет и старше	1,9	1,3	3,4	2,7	1,0	0,4	1,5	0,9	0,3	1,4	..	..	..	0,9	-	-
Село																
Всего	3,4	2,7	3,0	4,5	5,0	4,0	5,8	3,6	2,7	5,0	5,4	5,2	3,9	4,1	2,7	3,5
15-24	9,0	9,6	9,4	13,5	17,1	15,3	15,3	12,7	9,1	13,5	14,5	14,2	11,8	12,4	9,1	10,1
25-34	4,0	3,2	3,2	5,6	5,9	4,2	7,9	5,1	3,5	7,0	7,6	7,8	5,1	5,0	4,0	5,4
35-44	2,7	1,6	2,5	4,0	4,2	3,6	5,2	2,9	2,0	4,1	4,3	4,0	3,4	3,5	2,2	2,7
45-54	1,9	1,0	1,5	2,6	3,1	2,5	3,8	1,9	1,6	3,1	3,1	3,0	2,3	2,4	1,4	1,9
55-64	0,5	0,3	0,5	1,0	1,1	0,6	1,4	0,9	1,3	1,7	1,7	1,8	1,4	1,5	1,1	1,7
65 лет и старше	..	..	..	..	..	..	0,1	0,1	..	..	..	..	..	0,1	-	0,7

Источник: Разработана авторами на основе данных.

Библиографические источники

1. SAVELIEVA, G., ZAHAROV, S. Impactul îmbătrânirii demografice asupra pieței muncii din Moldova = Влияние демографического старения на рынок труда Молдовы. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2016, ediția a VII-a, nr. 1, pp. 72-78. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5.
2. ZAHAROV, S. Șomajului tineretului: Uniunea Europeană și Republica Moldova. In: Progrese în teorie deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine: conferința științifică internațională, ediția a XXVII-a. 19 octombrie 2012. Academia Română – Filiala Iași, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”. Iași: Editura Tehnopress, 2012, vol. XVII, pp. 18-25.
3. ЗАЯЦ, О.В. Занятость населения и ее регулирование. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2003. 153 с.
4. ZAHAROV, S. Indicatorii de evaluare a politicilor de ocupare a forței de muncă. In: SAVELIEVA, G., CESNOCOVA, N. et al. Evaluarea efectelor îmbătrânirii asupra dezvoltării socioeconomice. Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Cercetări Demografice. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2014, pp. 44-53. ISBN 978-9975-53-442-0.
5. САВЕЛЬЕВА, Г. Анализ потенциала рабочей силы в Республике Молдова. In: Creșterea economică în condițiile globalizării. Sesiunea științifică: Dinamica populației și calitatea potențialului uman: conferința internațională științifico-practică, ediția a X-a, 14-15 octombrie 2015. Chișinău, 2015, pp. 112-127. ISBN 978-9975-3032-9-3.
6. SAVELIEVA, G. Impactul pieței muncii asupra creșterii economice. In: Creșterea economică în condițiile globalizării. Sesiunea științifică: Dinamica populației și calitatea potențialului uman: conferința internațională științifico-practică, ediția a XI-a, 13-14 octombrie 2016. Chișinău: S.n., 2016, pp.14-25. ISBN 978-9975-89-044-1.
7. GAGAUZ, Olga, BUCIUCEANU-VRABIE, M. The socioeconomic status of the elderly. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2015, nr. 3, pp. 21-25. ISSN 1857-4130.

Recomandat spre publicare: 20.02.2017

EXPERIENȚA MONDIALĂ PRIVIND PERFEȚIONAREA POLITICILOR DE REDUCERE A OCUPĂRII INFORMALE

**Anatolii ROJCO¹, doctor, conferențiar cercetător,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**
**Zoia STREMENOVSCAIA², cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Actualitatea temei este determinată de severitatea problemei ocupării informale și a eficienței scăzute a măsurilor pentru reducerea acesteia în Republica Moldova. Scopul acestei cercetări este de a evalua experiența mondială privind perfecționarea politicilor de reducere a ocupării informale. În studiu au fost folosite următoarele metode: analogia, comparativă, monografică. Rezultatul studiului constă în evaluarea principiilor și măsurilor de reducere a ocupării informale, utilizate în UE.

Cuvinte-cheie: ocupare, sector informal, activitate economică tenebră, țările UE, reducerea ocupării informale, politica fiscală, legislația muncii, reglementarea activității antreprenoriale.

The relevance of the topic stems from the acuteness of the problem of informal employment and low efficiency of measures for its reduction in the Republic of Moldova. The objective of article consists in an assessment of world experience on perfection of policies for reducing informal employment. In the research were used next methods: analogues, comparisons, monographic. The result of the study is the assessment of used in the EU's countries principles and measures on reduction of informal employment.

Keywords: employment, the informal sector, shadow economic activity, EU countries, reducing informal employment, tax policy, labour legislation, business regulation.

JEL Classification: D03, D80, I3, J16, L26, R2.
CZU: 331.526+ 336.225.68.

Introducere. Termenul „sector informal” a apărut pentru prima dată la începutul anilor ‘70 ai secolului XX și a devenit atât de popular, încât în zilele noastre este folosit cu diferite înțelesuri pentru diverse scopuri. În general, sectorul informal poate fi definit ca o *activitate specială de producere de bunuri și servicii care nu este înregistrată și nu se ia în evidență în statistica oficială*. În acest sens, *ocuparea informală poate fi definită ca activitate economică neînregistrată în mod oficial, legată de producerea de bunuri și servicii care nu sunt interzise de lege*.

Activitatea economică în sectorul informal sunt de obicei realizate de către producătorii individuali sau de așa-numitele întreprinderi necorporative deținute de persoane sau gospodării casnice aparte. Activitatea acestor întreprinzători sau întreprinderi *nu se înregistrează în mod stabilit*, ci se bazează pe relația de încredere între participanții la producere și este orientată (integral sau parțial) spre crearea produselor și oferirea serviciilor. În practică, aceasta este reprezentată de fermele familiale, magazine, ateliere, gospodării auxiliare, desfășurarea activității independente, „celnoki” etc. Activitatea în sectorul informal este efectuată în principal de către persoane aparte, care lucrează pe cont propriu, asumându-și riscul în calitate de antreprenori independenți (fie individual, fie cu ajutorul membrilor de familie neremunerați). Uneori, acești întreprinzători mici angajează câțiva lucrători remunerați sau asistenți, însă, de regulă, pentru o muncă temporară și nu pe bază permanentă.

Ocuparea informală în sectorul formal al economiei este reprezentată oficial de angajați informali în organizațiile înregistrate; de lucrători angajați oficial, care, pe lângă activitatea de bază îndeplinesc și activități neînregistrate și care primesc venituri suplimentare neoficiale. Sistemul Conturilor Naționale adoptate de Organizația Națiunilor Unite în anul 1993 (SCN-93), o astfel de activitate se definește ca **tenebră** [1].

Deși activitatea economică tenebră și include în majoritatea cazurilor activitatea neinterzisă de lege, dar spre deosebire de ocuparea în sectorul informal, ocuparea informală în sectorul formal contribuie la ascunderea sau subestimarea veniturilor reale cu scopul eschivării de la plata impozitelor, contribuțiilor sociale și îndeplinirea anumitor sarcini administrative [2, p.22]. În opinia noastră, această activitate are un caracter dublu: din punctul de vedere al angajatului, ea este o sursă de venit din activitatea de muncă, servește sursă informală de venituri

¹ © Anatolii ROJCO, rojco@mail.ru

² © Zoia STREMENOVSCAIA, zoia713@mail.ru

suplimentare, iar din punctul de vedere al angajatorului, care ascunde rezultatele sale de la impozitare – tenebră. În calitate de criteriu de delimitare trebuie să servească diferența obiectivelor acestei activități pentru angajat și angajator.

Criteriile ocupării informale și abordările metodologice de măsurare a acestuia în Moldova sunt elaborate în baza materialelor Organizației Internaționale a Muncii. Anume sub egida ei, a 15-a Conferință Internațională a Statisticienilor Muncii (CISM 15) a adoptat rezoluția privind statistica ocupării forței de muncă în sectorul informal [3]. În conformitate cu rezoluția CISM 15, sectorul informal, în sensul larg, poate fi definit ca totalitatea unităților activității economice ocupate de producerea bunurilor și serviciilor, cu obiectivul principal de a asigura cu locul de muncă și venituri persoanele implicate în ea. Aceste unități de obicei funcționează la o organizare nesatisfăcătoare, cu diviziunea slabă între muncă și capital ca factori de producție. Relații de muncă se bazează pe ocuparea forței de muncă neregulată, personale sau de parteneriat, și nu pe relații contractuale cu garanții formale.

În raportul CIM „Munca decentă și economia informală”, care a fost pregătit pentru examinare la Conferința Internațională a Muncii în anul 2002 [4], a fost propus să se definească diferite forme de ocupare informală. Conform acestui raport, ocuparea forței de muncă în sectorul informal cuprinde (i) ocuparea forței de muncă în sectorul informal, astfel cum este definit de CISM 15 și (ii) alte forme de ocupare informală (de exemplu, ocuparea informală în afara sectorului informal). Pe baza acestei abordări conceptuale, a 17-a Conferință Internațională a Statisticienilor Muncii (noiembrie-decembrie 2003) a adoptat *Recomandări privind definiția statistică a ocupării informale* [5].

Conceptual, este necesar să se facă distincția între ocupați după doi parametri:

- conform *statutului* profesional:
 - a) lucrători pe cont propriu;
 - b) angajatori;
 - c) lucrători familiari neremunerați;
 - d) salariați;
 - e) membri ai cooperativei;
- conform *tipului* ocupării:
 - a) formal;
 - b) informal.

În studiul ocupării formale și informale a populației Republicii Moldova se întrebuintează următoarele definiții.

Ocuparea în sectorul informal include persoanele, care, indiferent de statutul lor de ocupare, în perioada de raportare au fost angajați la întreprinderile din sectorul informal, având această ocupație (loc de muncă), ca activitate principală sau secundară. Întreprinderile sectorului informal sunt definite ca întreprinderi necorporative (adică fără personalitate juridică) și nu sunt înregistrate în modul prevăzut.

Dimpotrivă, *ocuparea în sectorul formal* este definită ca ocupare la întreprinderile care sunt înregistrate în modul stabilit.

Ocuparea informală în sectorul formal al economiei este prezentată oficial de angajați neoficiali în organizațiile înregistrate; salariați angajați oficial care îndeplinesc la locurile lor de muncă, în plus la activitățile de bază și activități neînregistrate și care primesc venituri suplimentare nu sunt luate în considerare.

Ocuparea informală în afara sectorului informal constă în ocuparea informală în sectorul formal și ocuparea în gospodăriile casnice.

Ocuparea în gospodăriile casnice este informală pentru persoanele ocupate în producerea producției agricole pentru consumul propriu, în cazul în care ei au fost ocupați 20 și mai multe ore în perioada de raportare. Lucrători ocupați informal sunt lucrătorii plătiți, angajați de gospodăriile casnice. Gospodăriile care produc produse agricole total sau parțial de vânzare, sunt incluse în numărul de întreprinderi în sectorul formal și informal, în dependență de forma lor juridică de organizare și de înregistrare/neînregistrare în modul stabilit.

Cu toate acestea, persoanele ocupate în producerea producției agricole în exclusivitate pentru consumul propriu mai puțin de 20 de ore în cursul perioadei de raportare nu sunt considerate ocupate. În conformitate cu recomandările internaționale, din numărul lucrătorilor ocupați sunt excluse persoanele care oferă servicii gratuite propriei gospodării.

Cercetările anterioare ale autorilor arată, că în domeniul ocupării populației Republicii Moldova ocuparea informală este una dintre cele mai acute probleme [6]. Această concluzie este confirmată de rezultatele altor studii [7]. Ocuparea informală este actuală aproape pentru toate țările, inclusiv și țările cu economia dezvoltată. Din cauza pierderilor financiare ca urmare a activității economice tenebre și consecințelor economice

și sociale negative ale ocupării informale, multe țări încearcă să realizeze legalizarea ocupării forței de muncă. Pe baza experienței internaționale se propun direcții principale de perfecționare a politicilor, care ar contribui, în general, la reducerea ocupării informale în Republica Moldova.

În țările Uniunii Europene măsurile guvernamentale de reducere a sectorului informal se bazează pe patru principii de bază:

- *măsuri preventive*: scopul lor este de a simplifica procedurile, precum și de a reduce costurile și constrângerile care împiedică crearea și dezvoltarea afacerii, în special a start-up-urilor și întreprinderilor mici; în eliminarea obstacolelor în calea declarării oficiale a activității lor;

- *sanțiuni*: scopul lor este de a consolida funcția de supraveghere și aplicarea de sancțiuni adecvate față de cei care beneficiază din activitatea muncitorească nedeclarată, precum și pentru a proteja victimele disponibilizărilor, în special prin îmbunătățirea coordonării între autoritățile competente (organele fiscale, inspecția muncii, poliția);

- *cooperarea între statele membre* cu scopul de combatere a fraudei în domeniul asigurării sociale, și ocupării informale în cadrul activităților economice transnaționale;

- *campanii de sporire a sensibilizării* publicului cu privire la consecințele negative ale ocupării informale în planul asigurării sociale, precum și a consecințelor în termeni de solidaritate și echitate.

Astfel, *politica care vizează rezolvarea problemelor ocupării informale, de obicei, constă în echilibrul între măsuri preventive și sancțiuni*. Țările UE, precum și țările OECD și multe țări cu economii în tranziție au obținut o experiență mare în încercarea de a reduce ocuparea informală și activitățile economice informale. Eforturile lor sunt reduse în principal la patru mari categorii:

- Măsuri fiscale și alte măsuri financiare directe;
- Legislația muncii și alte măsuri în domeniul ocupării forței de muncă;
- Extinderea reglementării activității antreprenoriale;
- Măsuri administrative.

A. Politica fiscală

Politica fiscală este unul din instrumentele-cheie în lupta cu sectorul informal. Categoria de impozitare și fiscală cuprinde două tipuri de măsuri. Prima, în principal, este orientată spre eliminarea stimulentei pentru evaziunea de la obligațiile fiscale prin reducerea impozitelor din salarii, contribuțiile la asigurările sociale sau alte taxe percepute de la întreprinderi și/sau angajați. A doua – măsurile fiscale directe încearcă să „cuprindă” persoanele (care altfel nu ar plăti impozite) cu ajutorul unor instrumente, cum ar fi sisteme de impozitare condițional-forfetare, care impun obligația de demonstrare a impozitelor asupra angajatorului.

Începând cu mijlocul anilor '90, un șir de țări cu economia emergentă în formare au reformat în mod serios sistemele sale fiscale, în special prin reducerea poverii fiscale asupra resurselor de muncă, mai ales asupra salariilor mici și mijlocii, precum și prin reducerea ratelor de impozitare pe profit a persoanelor juridice cu concomitentă lărgire a bazei de impozitare. Slovacia a efectuat o reformă complexă a sistemului fiscal prin stabilirea unui impozit unic și eliminând majoritatea cazurilor de scutiri de la plata impozitelor. Cea mai mare cotă de impozitare pe profitul persoanelor juridice în prezent variază de la 28 la sută în Republica Cehă la 15 la sută în Letonia și Lituania.

Diferite țări, precum Belgia, Olanda și Franța, au introdus măsuri speciale de reducere a impozitului pe salarii pentru lucrătorii cu salarii mici. Însă, efectul acestei măsuri s-a dovedit a fi ambiguu. În Belgia, de exemplu, reducerea cotelor de impozitare a afectat în mod semnificativ ocuparea forței de muncă înregistrate oficial, ceea ce nu poate fi spus despre Olanda.

Multe țări au introdus diverse stimulente fiscale pentru anumite categorii de lucrători:

- în Austria, Canada, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Olanda, Spania și Turcia o caracteristică importantă a impozitării sunt cotele marginale ale contribuțiilor sociale, care au caracterul regresiv în această componentă a sistemului impozitului pe venit a persoanelor fizice;

- lucrătorii independenți în Republica Cehă, Grecia și Portugalia sunt autorizați de a face contribuții unice sau la cotele mai mici decât contribuțiile angajaților întreprinderilor, iar lucrători independenți în Ungaria, Mexic și Spania au acces la regimuri de impozitare speciale simplificate;

- unele guverne ale țărilor europene, precum Franța, Belgia, Olanda au introdus stimulente fiscale în acele sectoare în care se observă cel mai înalt nivel de activitate muncitorească neînregistrată (de exemplu, personal casnic pentru menaj, personalul angajat în amenajarea și reparația de case și apartamente).

Un rol important în reforma politicii fiscale este atribuit extinderii bazei de impozitare ca urmare a necesității urgente de a majora veniturile guvernamentale, de a reduce deficitul bugetar și asigurarea stabilității macroeconomice. În țările cu un nivel ridicat de economie informală deocamdată nu a fost realizat pe deplin

potențialul de majorare a încasărilor prin aplicarea metodelor de impozitare condițional forfetară, care vizează transformarea celor ce eschivează de la plata impozitelor în contribuabili.

Impozitele condițional cumulate sau condițional forfetare sunt impozite bazate pe veniturile nominale, calculate pe baza factorilor cheie, legate de obținerea veniturilor. Aceasta poate fi volumul de vânzări, cifra de afaceri, numărul de angajați, mărimea întreprinderii, activele contribuabilului etc. Impozitul condițional forfetar în ideal include metodele simple și economic eficiente de evidență a operațiilor interne și surselor de venit, din care de multe ori are loc evaziunea fiscală în condiții normale. Aceste metode includ taxele unice din activitatea micului business (evaluările standarde); evaluarea impozitelor prin utilizarea unor indicatori care ajută la evaluarea veniturilor contribuabilului (evaluări forfetare), precum și colectarea impozitelor minime, indiferent de nivelul real de activitate antreprenorială a contribuabilului (taxe minime condițional forfetare).

Trecerea parțială de la contribuțiile sociale la impozitul pe venit sau impozitul pe consum poate avea un impact favorabil asupra ocupării forței de muncă, inclusiv reducerea stimulentei pentru sub-raportarea veniturilor pe un lucrător și, prin urmare, creșterea veniturilor fiscale. În plus, consolidarea legăturilor dintre impozitare și beneficiile așteptate poate ajuta la reducerea impactului negativ a poverii fiscale asupra ocupării forței de muncă – de exemplu, prin crearea unei legături puternice între contribuțiile achitate și indemnizațiile pensionare așteptate sau accesul la serviciile de sănătate.

Simplificarea administrării fiscale prin înregistrarea electronică și plata impozitelor reduce costurile de operare și minimizează posibilități de corupție. Sistemele fiscale complicate duc la nivelul înalt de evaziune fiscală, chiar și la cotele scăzute. Mai mult decât atât, simplificarea regimului fiscal prin reducerea cotelor de impozitare și eliminarea scutirilor fiscale este principala modalitate de combatere a corupției în administrarea fiscală.

B. Legislația muncii

Legislația muncii și alte măsuri în domeniul ocupării forței de muncă cuprinde toate aspectele legate de angajarea și asigurarea drepturilor fundamentale ale lucrătorilor prin stabilirea salariilor minime decente, precum și programe de ocupare a forței de muncă menite să ajute angajații în accesul la locurile de muncă formale. Reformele pieței forței de muncă sunt în stare să reducă stimulentele de a lucra în sectorul informal, pentru întreprinderi și lucrători, în timp ce programele de ocupare pot ajuta mai bine de a pregăti lucrătorii pentru piața muncii formale. Legislația muncii a fost întotdeauna o direcție deosebit de importantă în reducerea ocupării informale. De exemplu, majorarea flexibilității legislației privind protecția lucrătorilor și majorarea salariului minim pot spori stimulentele pentru întreprinderile de a mări numărul lucrătorilor înregistrați oficial.

În multe țări au fost propuse diverse stimulente pentru înregistrarea oficială a activității muncitorești, în special ocuparea forței de muncă ocazionale sau temporare, precum și pentru combaterea ocupării informale. De exemplu, în Ungaria au fost implementate programe, cum ar fi START; START PLUS și START EXTRA, care vizează încadrarea în câmpul muncii a persoanelor cu posibilități reduse (absolvenți proaspeți de licee, persoane în vârstă peste cincizeci de ani, persoane în căutarea unui loc de muncă după concediul pentru îngrijirea copiilor sau de îngrijire a altor rude, sau care doresc să urmeze stagierea) prin scutirea lor de la plata impozitelor, reducerea cotelor de impozitare și mărimilor contribuțiilor de asigurări sociale.

În domeniul relațiilor de muncă, întărirea potențialului resurselor umane și competenței inspecției muncii este de obicei un instrument foarte important în lupta împotriva sectorului informal al ocupării forței de muncă. Consolidarea activității de executare și aplicare a sancțiunilor ar putea fi realizat prin: (1) o cooperare mai strânsă între autoritățile competente (în special, autoritățile fiscale, inspectoratele de muncă, poliție); (2) majorarea numărului de inspecți pentru controlul condițiilor de muncă, îmbunătățirea condițiilor lor de muncă și sisteme de remunerare pe baza eficienței activității desfășurate; (3) investițiile în instruire și participare la conferințe internaționale pentru acapărarea de noi cunoștințe și dobândirea abilităților în domeniile respective.

Acești pași vor contribui inspecțiilor mai frecvente ale întreprinderilor pentru a evalua conformitatea cu cerințele legislative în domeniul relațiilor de muncă și condițiilor de muncă. De asemenea, se pare că taxele și sancțiunile pentru încălcarea legislației muncii nu au efectul dorit, având în vedere că în timpul inspecțiilor încălcările sunt relevate în două treimi din întreprinderi și angajatori.

Sindicatul de asemenea pot juca un rol în reducerea nivelului ocupării informale a forței de muncă. Ele pot mai bine să evalueze situația în întreprinderile și ramurile industriilor lor, plus în baza negocierilor colective, de a elabora norme care determină astfel de probleme importante, precum salariile, indemnizațiile, achitarea orelor suplimentare și condițiile muncii part-time, fără prejudicii pentru un nivel adecvat de protecție socială. Aceasta va permite angajaților de facto, și nu doar, în conformitate cu legea, de a se bucura de drepturile de muncă, deoarece în calitate de parteneri în procesul de reglementare în baza negocierilor, ei vor face astfel încât

angajatorii lor să aibă mai puține stimulente pentru nerespectarea legislației și activitatea de executarea a legii se va realiza mai ușor.

C. Reglementarea activității antreprenoriale

Reglementarea activității antreprenoriale se referă la astfel de aspecte ale practicilor de afaceri, cum ar fi înregistrarea întreprinderii, procedura și mediul de afaceri în general. Reglementarea generală a activității antreprenoriale poate influența, de asemenea, deciziile întreprinderilor privind modalitatea de activare: în mod oficial sau nu. De exemplu, atenuarea cerințelor și reducerea costurilor de înregistrare și licențiere poate spori stimulentele pentru companii de a activa în sectorul formal al economiei. Simplificarea cerințelor procedurale poate avea același efect. Pe de altă parte, pentru guverne este avantajoasă crearea unui mediu în care activele întreprinderilor sunt protejate, în care litigiile pot fi rezolvate oportun și echitabil. Există dovezi că o bună administrare publică este un factor pozitiv în stimularea creșterii activității economice formale.

Cel mai important este de a face astfel, încât deschiderea și închiderea întreprinderilor să fie maximal simplificate din aspect administrativ. Experiența arată că un progres semnificativ în acest domeniu este mai important decât realizarea unei serii de pași mici. În multe țări UE este introdusă procedura accelerată de înregistrare a întreprinderilor pentru a facilita acest proces.

În general, îmbunătățirea climatului de afaceri și investițional, simplificarea legalizării firmelor este una dintre cele mai importante sarcini cu care s-au confruntat țările care doresc să reducă dimensiunea sectorului informal.

D. Măsurile administrative

Măsurile administrative includ în principal eforturile îndreptate spre executarea și respectarea legilor. Acestea includ o gamă largă de activități, inclusiv reorganizarea instituțiilor responsabile pentru respectarea legilor, majorarea capacității lor și introducerea unor sancțiuni mai dure pentru încălcări. În același timp, măsuri administrative pot include educația și informarea publicului în ceea ce privește perspectivele viitoare pentru întreprinderi și persoane fizice, în dependență de faptul dacă ei vor alege ocuparea în sectorul formal sau informal.

Principalul instrument al inspecțiilor de muncă, sociale și fiscale în domeniul identificării activității muncitorești informale este o vizită neașteptată la întreprindere cu determinarea identității tuturor celor prezenți în timpul verificării. Acest instrument este adesea destul de eficient, care permite de a garanta faptul că majoritatea angajaților sunt ocupați în mod oficial. În anul 1998, Belgia a început eliberarea cartelelor de asigurare socială (Social Security Card), cerând ca toți angajații să aibă cu sine aceste cartele la locul de muncă: aceasta a permis mai rapid și mai fiabil efectuarea controlului de către inspectorii sociali ai Inspecției Muncii.

În vederea realizării obiectivelor politice relevante este necesar de a realiza măsuri de consolidare instituțională a Ministerului muncii (resurse umane, instruire, asistență tehnică), precum și consolidarea coordonării între instituțiile guvernamentale de resort (administrarea asigurării sociale, agenția de dezvoltare a antreprenoriatului și consiliere cu privire la competitivitate), având scopul ca ministerele și departamentele să-și asume un rol mult mai complex în asistarea reducerii ocupării informale.

Sensibilizarea publicului și instruirea sunt elementul final într-o strategie complexă de reducere a nivelului de activitate economică informală. Modul în care angajatorii și persoanele fizice evaluează costurile și beneficiile angajării oficiale sau ascunderea activității lor economice, depinde de percepția și atitudinea lor față de economia informală, eficiența serviciilor publice, riscurilor și costurilor în cazul de detectare a activității lor informale, echității „sistemului” etc. În combinație cu condițiile rezonabile cadru(fixe) (taxe și reglementări rezonabile, instituții puternice), sensibilizarea publicului poate schimba situația și aduce societatea la un astfel de „punct critic”, în care ocuparea informală va fi ceva anormal.

Concluzii. *Astfel, în general, există o gamă largă de măsuri care pot fi efectuate cu scopul de a reduce ocuparea forței de muncă informală, și în practica internațională ele combină, de obicei, politica „morcovului și bățului”. Experiența internațională arată următoarele:*

➤ Principalul instrument la dispoziția inspecțiilor de muncă, sociale și fiscale în domeniul identificării ocupării informale este o vizită neașteptată la întreprindere cu determinarea identității tuturor celor prezenți în timpul verificării, urmată de sancțiuni ulterioare în cazul nerespectării legislației. În timp ce unele instituții guvernamentale, de regulă, participă la rezolvarea problemelor ocupării informale, experiența internațională recomandă atribuirea acestei funcții unei singure autorități, care facilitează armonizarea acțiunilor lor și care vizează realizarea acestei sarcini. Consolidarea capacității instituționale (resurse umane, instruire, asistență tehnică), instituții care lucrează în domeniul respectării legislației muncii și schimbul de informații (unirea bazelor de date electronice), precum și o cooperare mai strânsă între inspecțiile muncii, sociale și fiscale au o valoare esențială în detectarea încălcărilor.

➤ În ciuda faptului că măsurile consolidate de control (inspecțiile amănunțite, amenzi și sancțiuni mai mari) facilitează tranziția lucrătorilor din sectorul complet tenebru spre o activitate muncitorească parțial declarată, ele, totuși, nu erau în măsură să elimine sau să reducă în mod semnificativ ocuparea informală. Intrarea pe piața muncii formale este asigurată nu doar prin măsurile restrictive împotriva angajării ilegale și majorarea sancțiunilor pentru contravenienți. În mod necesar se prezintă o combinație a politicilor de monitorizare și promovare a legalizării ocupării forței de muncă.

➤ Măsurile preventive includ simplificarea procedurilor, precum și înlăturarea barierelor, care împiedică crearea și dezvoltarea întreprinderilor, în special, a întreprinderilor mici; eliminarea stimulentei pentru ocuparea forței de muncă informală atât de către angajator, cât și de angajați.

➤ Implicarea partenerilor sociali (angajatorilor și sindicatelor) are o importanță semnificativă pentru reducerea ocupării informale în sectoarele activităților lor. Se recomandă încurajarea lucrului în echipă cu ei, efectuarea lucrului de sensibilizare cu privire la problemele întâmpinate de către angajatori în legătură cu ocuparea informală, precum și nevoia de negociere a contractelor colective în scopul legalizării ocupării.

➤ Schimbarea percepțiilor despre activitatea muncitorească informală este una din strategii. Sensibilizarea publicului și instruirea sunt elementul final într-o strategie complexă de reducere a nivelului activității economice informale. Mulți beneficiari potențiali pot ignora sau pur și simplu să nu știe despre problemele cu care ei se confruntă, lucrând informal, inclusiv lipsa de oportunități de a obține concediul medical sau de îngrijire a copilului, de șomaj sau asigurare cu pensie pentru anii de muncă informală; sau pot să nu fie informați despre sprijinul financiar sau tehnic pentru întreprinderile mici și mijlocii de către stat; sau, privind cerințele simplificate pentru întreprinderile mici și mijlocii adoptate în scopul de a promova formalizarea ocupării forței de muncă în țară. Guvernul ar trebui să utilizeze mass-media, în special pentru campanii la radio și televiziune de difuzare a informațiilor despre beneficiile angajării oficiale a forței de muncă, în special în întreprinderile mici și mijlocii. Campaniile de informare ar putea să vizeze sectoarele în care se observă cel mai înalt nivel de ocupare a forței de muncă informală. De asemenea, campanii de sensibilizare ar putea viza publicul tânăr.

Referințe bibliografice

1. Resolution Concerning the International Classification of Status in Employment (ICSE), adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians. International Labour Organization. Geneva: International Labour Office, 1993, January. [Accesat 31 ianuarie 2016]. Disponibil: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087562.pdf
2. МАКСАКОВА, И. Определение параметров теневой экономики. В: Вопросы статистики. 1999, № 12, сс. 22-27.
3. Resolution Concerning Statistics of Employment in The Informal Sector, adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians. International Labour Organization. Geneva: International Labour Office, 1993, January. [Accesat 15 ianuarie 2016]. Disponibil: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087484.pdf
4. Decent Work and the Informal Economy. International Labour Organization. Geneva: International Labour Office, 2002. [Accesat 11 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc90/pdf/rep-vi.pdf>
5. Guidelines Concerning a statistical Definition of Informal Employment. International Labour Organization. Geneva: International Labour Office, 2003. [Accesat 31 octombrie 2016]. Disponibil: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087622.pdf
6. РОЖКО, А., СТРЕМЕНОВСКАЯ, З. Неформальная занятость в Республике Молдова: масштабы и меры по ее сокращению. In: Creșterea economică în condițiile globalizării = Economic growth in conditions of globalization: conferința internațională științifico-practică, ediția a XI-a, 13-14 octombrie 2016. Chișinău: INCE, 2016. vol. 2, pp. 236-241. ISBN 978-99754000-6-0.
7. EFROS, Stela. Aspecte ale antreprenoriatului constructiv în contextul relațiilor economice de piață = Aspects of constructive entrepreneurship in the market economic relations. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2013, nr. 2, pp. 134-148. ISSN 1857-4130.
7. SAVELIEVA, G., TARAGAN, R., TOMCEAC, A. Experiența internațională în domeniul promovării politicilor de ocupare a forței de muncă în contextul îmbătrânirii demografice. În: Analele Institutului de Economie, Finanțe și Statistică. Chișinău, 2013, ediția a III-a, pp. 186-191. ISSN 1857-3630, ISBN 978-9975-4326-6-5

Recomandat spre publicare: 19.12.2016

INCLUZIUNEA ȘI INTEGRAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN ACTIVITATEA ECONOMICĂ

**Valentina COTELNIC¹, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice, Republica Moldova**

Actualitatea temei expuse constă în studierea și soluționarea problemelor persoanelor cu dizabilități, ce vizează integrarea și incluziunea lor în societate, în special, prin ocuparea lor, este actuală având în vedere dificultățile cu care se confruntă aceste persoane din motivul capacităților fizice limitate, fapt ce necesită condiții speciale de incluziune în activitatea economică. Scopul studiului constă în monitorizarea situației privind soluționarea obiectivelor prioritare și angajamentele cu privire la politicile de integrare și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități în muncă. Metode de cercetare sunt: analiză, monografii, logistică, interpretări grafice. Rezultatele principale: au fost propuse un șir de probleme care necesită soluționare la nivel de stat, precum și recomandări de investigare a cauzelor care duc la excluderea socială a persoanelor cu dizabilități și modalități de depășire a situației în domeniu.

Cuvinte-cheie: dizabilitate, persoană cu dizabilități, discriminare pe criteriu de dizabilitate, integrare, incluziune socială, ocuparea persoanelor cu dizabilități.

Actuality is studying and resolving the problems of persons with disabilities, aiming at their integration and inclusion into society, inter alia, through employment, it is present in view of the difficulties faced by these people because of the limited physical capabilities, which require special conditions for inclusion in the economic activity. Purpose: monitoring the situation regarding the settlement of priority objectives and commitments with respect to the policies of integration and social and social inclusion of people with disabilities in the workplace. Methods are: analysis, monographs, logistics, graphic interpretations. Results: proposed a string of problems requiring solution at the State level, as well as recommendations for investigation of the causes that lead to the social exclusion of people with disabilities and ways of coping in field.

Keywords: Disability, person with disabilities, discrimination on grounds of disability, integration, social inclusion, employment of people with disabilities.

**JEL Classification: J1, J14.
CZU: 331.52-056.26+316.344.6**

Introducere. Integrarea și incluziunea persoanelor cu dizabilități sunt condiții ale respectării drepturilor fiecărui cetățean. Principiile fundamentale, care au schimbat realitățile din domeniul calității vieții, educației și integrării persoanelor cu dizabilități în viața socială au ca fundament drepturile omului. Respectarea drepturilor și a demnității persoanelor cu dizabilități, în baza Declarației Universale a Drepturilor Omului, care proclamă că toate ființele umane sunt egale, că sunt înzestrate cu rațiune și conștiință.

Rezultatele obținute. Abordarea drepturilor omului este cheia spre protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, spre oferirea direcțiilor potrivite procesului de dezvoltare și implementare a politicii în domeniu. Republica Moldova se conformează standardelor internaționale de protecție a persoanelor cu dizabilități, s-a făcut un pas important spre dezvoltarea cadrului său legal referitor la protecția persoanelor cu dizabilități. La 30.03.2007 Republica Moldova a semnat, iar la 21.09.2010 a ratificat Convenția ONU cu privire la Drepturile persoanelor cu dizabilități [1]. În aprilie 2016, Convenția avea deja 163 de state semnatare. Convenția servește drept principalul cadru de reglementare pentru implementarea reformei de protecție socială, inclusiv în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, precum și ajustarea legislației naționale în vigoare la prevederile celei internaționale.

Unul dintre primii pași spre implementarea Convenției, a fost adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Strategiei pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013) [2]. Pentru implementarea acestei Strategii, Parlamentul a adoptat Legea nr. 60-XIX din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități [3], care stabilește un cadru general de reglementare a serviciilor de protecție socială în conformitate cu standardele internaționale privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Conform Legii respective persoana cu dizabilități a fost definită ca persoană cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna

¹ © Valentina COTELNIC, vcotelnic@gmail.com

participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Totodată, pentru aceste persoane sunt garantate drepturi egale la protecție socială, medicală, reabilitare, educație, încadrare în câmpul muncii, viață publică și alte facilități și servicii. Concomitent, s-a efectuat reformarea instituției responsabile de determinarea dizabilității și capacității de muncă, reglementarea și dezvoltarea diferitor tipuri de servicii sociale pentru persoanele cu dizabilități (Casa comunitară, Locuința protejată, Asistență personală, Respiro, Plasament familial pentru adulți etc.).

O problema cea mai importantă și sensibilă a persoanelor cu dizabilități reprezintă incluziunea lor în câmpul muncii, care se realizează în conformitate cu prevederile art.34 al Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr.60-XIX din 30.03.2012. Legea respectivă, nu doar că garantează dreptul la muncă persoanelor cu dizabilități dar instituie și o serie de facilități persoanelor cu dizabilități, mai cu seamă celor cu dizabilități severe și accentuate, stabilindu-le reducerea duratei de muncă de până la 30 de ore pe săptămână, acordarea privilegiată a concediilor anuale de odihnă până la 40 de zile calendaristice, pentru persoanele cu dizabilități severe și concedii suplimentare de 60 de zile calendaristice neremunerate. Totodată, pentru a garanta accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități în domeniul muncii legislația în vigoare stabilește pentru angajatorii cu mai mult de 20 de subalterni obligația de a oferi locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități în mărime de cel puțin 5% din numărul total de salariați (art. 34 alin. (4) al Legii privind incluziunea socială), iar pentru realizarea acestui deziderat Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități impune măsuri de „adaptare rezonabilă” a locului de muncă, refuzul de a întreprinde astfel de măsuri fiind catalogat ca formă de discriminare [4]. Adoptarea rezonabilă a locului de lucru impune un ansamblu întreg de acțiuni de proiectare, construcție, modificare fizică astfel încât ca acesta să devină accesibil persoanelor cu dizabilități. Adaptarea implică acțiuni inclusive de achiziționare de tehnologii, echipamente sau instrumente cu caracteristici ce corespund deficienței pe care o prezintă persoana cu dizabilități, ar putea fi vorba și de alte acțiuni care la prima vedere nu se cuprind în noțiunea de acomodare și impun acțiuni de asistență a persoanei cu dizabilități, de instruire specială, adaptarea programului de muncă, a sarcinilor și organizării muncii. Adaptarea presupune și distribuția sarcinilor în mod valorizant și stimulat-compensator, pentru a stimula o dinamică motivațională pozitivă la locul de muncă. O altă posibilitate de realizare a dreptului la muncă al persoanelor cu dizabilități este încadrarea acestora în instituții specializate create de însăși organizațiile persoanelor cu dizabilități. Pentru a susține întreprinderile specializate ale persoanelor cu dizabilități statul intervine în fiecare an, alocând din bugetul de stat mijloace financiare pentru: compensarea parțială a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii care se plătesc de către organizațiile și întreprinderile persoanelor cu dizabilități; compensații la procurarea utilajului și materiei prime. O altă categorie de facilități acordată întreprinderilor persoanelor cu dizabilități o constituie scutirile la plata TVA care privește importul materiei prime, precum și pentru mărfurile și serviciile produse [5]. A treia formă de integrare în câmpul muncii pentru persoanele cu dizabilități se realizează prin oferirea muncii la domiciliu. Angajatorii care cad sub incidența criteriilor stabilite de legislație vor avea obligația: de a notifica Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă, precum și de a ține un Registru special pentru toate cererile parvenite din partea persoanelor cu dizabilități, care pledează pentru un loc de muncă.

Conform datelor statistice, în anul 2015 în Republica Moldova persoanele cu dizabilități reprezintă 5,2% din populația totală a țării, iar numărul total al persoanelor cu dizabilități în vârstă aptă de muncă constituia 170621 de persoane [6]. Din totalul persoanelor cu dizabilități, circa 49,0% sunt femei și 51,0% sunt bărbați, 59% locuiesc în zone rurale și 41% locuiesc în zone urbane. În funcție de criteriul de vârstă, prevalează persoanele cu dizabilități cu vârsta între 40 și 59 de ani, ceea ce constituie peste 2/3 din cazurile de dizabilitate.

Tabelul 1

Dinamica persoanelor cu dizabilități în vârstă aptă de muncă, 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Numărul total al persoanelor cu dizabilități în vârstă aptă de muncă, mii persoane.	165,8	168,9	169,6	170,5	170,6
Numărul persoanelor cu dizabilități ocupate*, mii persoane.	71,0	72,6	70,2	78,6	79,7
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități, față de cei ocupați, %	42,8	43,0	41,4	46,1	46,7
Ponderele numărului persoanelor cu dizabilități din populația ocupată, %	14,1	14,7	14,7	14,4	14,2

Notă: * calculele autorului conform datelor Biroului Național de Statistică

Sursa: www.statistica.md

Din analiza efectuată vedem că, numărul persoanelor cu dizabilități în vârstă aptă de muncă în ultimii ani și ponderea lor în populația ocupată în Republica Moldova, rămâne practic constantă, de circa 170 mii de persoane, reprezentând 14,2% din totalul populației ocupate la sfârșitul anului 2015.

Conform analizei datelor din comunicatul „Situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova”, elaborat de către Biroul național de statistică [6], observăm că în anul 2015 – 46,7% din persoanele cu dizabilitate în vârstă de 15 ani și peste, sunt ocupate în câmpul muncii (în anul 2014 acest indicator constituia – 46,1%), față de 65,9% în cazul persoanelor fără dizabilitate. După statutul ocupațional: 68,9% din persoanele cu dizabilități lucrează pe cont propriu, preponderent fiind cazul persoanelor din mediul rural (76,9%), în agricultură; 20,6% din persoanele cu dizabilități lucrează ca salariați în diferite domenii; 5,4% din persoanele cu dizabilități ajută prin familie și nu sunt remunerați; 4,6% din persoanele cu dizabilități lucrează pe cont propriu în activități neagricole (afaceri); 0,4% din persoanele cu dizabilități sunt patroni a diferitor genuri de afaceri. Totodată, persoanele cu dizabilități din mediul urban în proporție de 72,3% din totalul persoanelor ocupate sunt salariați.

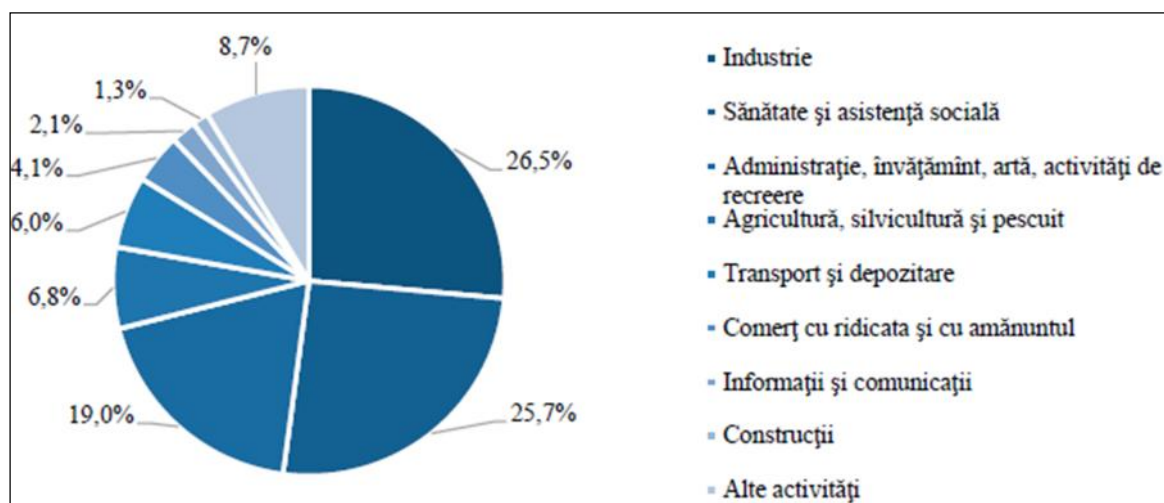

Figura 1. Structura persoanelor cu dizabilități pe tipuri de activități, anul 2015

Sursa: www.statistica.md

Din numărul total de salariați din Republica Moldova, constatăm că 0,9% reprezintă persoanele cu dizabilități. Cea mai mare pondere a persoanelor cu dizabilități din totalul salariaților le revine celor din domeniul sănătății și asistenței sociale – 1,8%, fiind urmați de cei din industrie – 1,3% și administrație, învățământ, artă și activități de recreare – 0,9%, pe când în agricultură doar – 0,8% din totalul salariaților. Persoanele cu dizabilități cu statut de salariat în proporție de 26% activează în domeniul administrației, industriei, învățământului, artei și activității de recreare, 19% în domeniul sănătății și asistenței sociale, 7% în agricultură, silvicultură și pescuit, iar 0,8% – în alte activități.

Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), ca organ abilitat cu ocuparea forței de muncă și protecției sociale a tuturor persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, contribuie la ocuparea și a persoanelor cu dizabilități. Astfel, aceste persoane beneficiază de măsuri active de stimulare a ocupării forței de muncă, inclusiv prin intermediul: serviciilor de orientare și formare profesională, organizarea târgurilor locurilor de muncă, informarea despre schimbări pe piața muncii, servicii de mediere electronică, inclusiv prin accesarea portalului www.angajat.md, unui suport statal acordat întreprinderilor specializate ale organizațiilor obștești în cadrul cărora activează 50% și mai mult sunt persoane cu dizabilități.

Reieșind din cele menționate, nivelul ocupării în câmpul muncii a acestei categorii a fost în permanentă creștere, de la 102 persoane în anul 2012 la 336 persoane în 2016, ce constituie 44,6% din numărul total de persoane cu dizabilități adresate către ANOFM. Este necesar de menționat, că majoritatea persoanelor cu dizabilități care s-au adresat la agențiile pentru ocuparea forței de muncă, nu dispuneau de recomandările de muncă preconizate în Programele individuale de reabilitare și incluziune socială, nu întruneau și alte condiții prevăzute de art.2 al Legii nr.102-XV din 13 martie 2003 ”Privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă” sau nu au dorit să se înregistreze [7].

Tabelul 2

Servicii acordate persoanelor cu dizabilități de către agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, 2012-2016

Persoane cu dizabilități	2012	2013	2014	2015	2016
Înregistrate cu statut de șomer, persoane	496	565	598	877	754
Plasate în câmpul muncii, persoane	102	168	220	300	336
% din numărul celor înregistrați	20,6%	29,7%	37%	34%	45%
Beneficiari de servicii de mediere a muncii, persoane	156	223	300	344	22
Absolvenți ai cursurilor de formare profesională, persoane	29	25	65	77	83
Antrenați la lucrări publice, persoane	25	26	18	52	40
Beneficiari de serviciile informare și consiliere profesională, persoane	637	1976	585	1525	1467

Sursa: www.anofm.md

Din analiza efectuată se observă, că din totalul persoanelor cu dizabilități înregistrate, ponderea cea mai mare 33% (252 persoane) le revine celor cu vârsta cuprinsă între 50-62 ani, iar tinerii constituie 25,3% (191 persoane). În scopul facilitării integrării pe piața muncii, au urmat cursuri de formare profesională 83 de persoane cu dizabilități, din care au fost plasate în câmpul muncii 74 de persoane.

Conform rezultatelor unui studiu cu privire la integrarea și incluziunea persoanelor cu dizabilități, realizat de Asociația „Motivație” în 2014 [8, p. 9], reiese că încălcarea demnității și atitudinea discriminatorie este una din problemele de bază cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, iar potrivit raportului de activitate pentru anul 2014 al Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, persoanele cu dizabilități se află pe locul trei în ierarhia celor mai discriminate criterii. Rezultatele unui alt studiu [9, p. 8] realizat în 2014 de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării în parteneriat cu Institutul de Politici Publice din Chișinău, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării din România și Institutul pentru Politici Publice din București arată că, pe un eșantion de 1070 de persoane cu vârsta cuprinsă între 18 și 65 ani, la întrebarea „dacă există discriminare în Republica Moldova?” – 82,8% din respondenți au răspuns afirmativ. În ce privește întinderea fenomenului discriminării persoanelor cu dizabilități, acestea sunt cel mai frecvent discriminate la angajarea în câmpul muncii (63%), la locul de muncă (51%), în instituțiile de educație (31%), în relații cu autoritățile (30%), în viața politică (22%) și cel mai puțin în familie (19%).

În Republica Moldova activează asociații obștești ale persoanelor cu dizabilități, în subordinea lor activează 15 întreprinderi specializate în cadrul cărora sunt angajate 519 persoane, dintre care 315 persoane cu dizabilități, inclusiv: Asociația surzilor din Republica Moldova, fondator la 7 întreprinderi specializate, în cadrul cărora activează 158 de angajați dintre care 94 sunt persoane cu dizabilități, Societatea invalizilor din Republica Moldova, fondator la 3 întreprinderi specializate, în cadrul cărora activează 191 de angajați dintre care 112 sunt persoane cu dizabilități și Societatea orbilor din Republica Moldova, fondator la 5 întreprinderi specializate, în cadrul cărora activează 170 de angajați dintre care 109 sunt persoane cu dizabilități.

Întru susținerea atât a angajatorilor, cât și a persoanelor cu dizabilități, al doilea an consecutiv se organizează Forul meseriilor, unde a avut loc Gala Angajatorilor Remarcabili „RemarcAbilitatea”, în cadrul căreia au fost premiați angajatorii care angajează sau promovează politici și practici pozitive de angajare a persoanelor cu dizabilități.

Aceste două ediții a Galei Angajatorilor Remarcabili s-au desfășurat în cadrul Forului meseriilor, pentru a arăta tuturor modelele de succes existente pe piața muncii din Republica Moldova, încurajând, astfel, atât persoanele cu dizabilități să își găsească un loc bun de muncă, cât și angajatorii să își modernizeze locurile de muncă, dar și modul de abordare a angajaților. În cadrul acestui eveniment au fost premiate mai multe companii ca „Floare de Cireș” și „Red Union Fenosa”, care au reușit să integreze în câmpul muncii mai multe persoane cu dizabilități și manifestat o atitudine prietenoasă față de aceste persoane, precum și parteneriatul lor cu asociația „Motivație”. De asemenea, compania exportă o parte din energie pentru unele proiecte inovative de susținere a persoanelor cu dizabilități, inclusiv „Cristina SRL”, care are cel mai mare număr de persoane cu nevoi speciale angajate, Moldcell, care a întreprins o serie de măsuri în vederea angajării și dezvoltării profesionale pentru persoanele cu nevoi speciale, inclusiv: amenajarea rampelor de acces în blocurile companiei; utilizarea sălilor de baie pentru persoanele în scaun cu roțile; accesibilizarea ușilor destinate special persoanelor cu dizabilități. Companiile respective au fost premiate pentru că au angajat persoane cu nevoi speciale și anume diplome în cadrul „Galei RemarcAbilitate”.

În ceea ce privește atitudinea societății față de persoanele cu dizabilități, este important de menționat că fenomenul discriminării este, de asemenea, reflectat prin cadrul de drept în Republica Moldova. În vederea prevenirii și combaterii fenomenului discriminării, a fost adoptată Legea nr.121-XIX din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, scopul căruia este asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul țării în

sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă, religie, sex, vârstă, dizabilitate sau orice alt criteriu similar. Legea menționată stipulează domeniile unde este interzisă discriminarea: câmpul muncii, accesul la serviciile și bunurile disponibile publicului, învățământul etc., precum și subiecții investiți cu atribuții în domeniu: Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, autoritățile publice și instanțele judecătorești.

În vederea creșterii gradului de conștientizare a populației a problemelor și a drepturilor persoanelor cu dizabilități, Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, prevede o serie de măsuri în acest sens: autoritățile publice și-au asumat responsabilitatea de a implementa împreună cu partenerii sociali organizarea anuală a campaniilor de marketing social cu referință la drepturile și la oportunitățile de integrare socială a persoanelor cu dizabilități, organizarea de seminare, conferințe și alte evenimente publice despre reformarea sistemului de protecție socială a persoanelor cu dizabilități și colaborarea cu mass-media în vederea promovării bunelor practici în domeniul dizabilității.

Concluzii și recomandări

Cadrul de drept existent promovează și protejează drepturile omului și este axat pe standardele UE și nu conține careva discriminări față de persoanele cu dizabilități, în reglementarea drepturilor și libertăților fundamentale. În același timp, Republica Moldova continuă să-și ajusteze legislația și să implementeze politici consistente cu prevederile Convenției ONU cu privire la Drepturile persoanelor cu dizabilități.

Totodată, din analiza situației actuale privind accesul persoanelor cu dizabilități, în încadrarea în câmpul muncii, s-a observat că există unele limitări. Reîncadrarea în muncă a persoanelor cu statut de "persoană cu dizabilități" constituie doar 1,5%.

În pofida cadrului legislativ în vigoare nediscriminatoriu, există un șir de neajunsuri în angajarea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii. Ținând cont de importanța problemei abordate concluzionăm că, la implementarea în practică a acestuia, s-a identificat că este necesar de a oferi un grad de protecție sporit persoanelor cu dizabilități, în special în domeniul social-economic, de a schimba atitudinea față de persoanele cu dizabilități, acceptarea lor ca membri cu drepturi depline la angajarea lor în câmpul muncii.

În acest context se recomandă:

- studierea eficienței politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități desfășurate la nivel național în domeniul antrenării în activitatea economică;
- elaborarea studiilor și cercetărilor mai profunde privind nivelul de respectare a drepturilor persoanelor cu dizabilități la plasarea în câmpul muncii;
- reflectarea statistică a dimensiunii fenomenului încălcării drepturilor persoanelor cu dizabilități cu elucidarea cauzelor și circumstanțelor care îl condiționează la angajarea în câmpul muncii.

Referințe bibliografice

1. Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități. 2007. 23 p. [Accesat 23.09.2016]. Disponibil: <http://infoeuropa.md/handicapati/conventia-natiunilor-unite-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati/>
2. Legea pentru aprobarea Strategiei de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013): nr. 169 din 09.07.2010. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2010, nr. 200-201, pp. 6-19.
3. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități: nr. 60-XIX din 30.03.2012. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2012, nr. 155-159, pp. 7-19.
4. GAVRILIȚĂ, L. ș. a. Incluziunea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii – realități și perspective. In: Monitorul Social. 2012, nr 16, pp. 7-52.
5. Codul fiscal al Republicii Moldova: nr. 1163-XIII din 24.04.1997. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova: ediție specială. 2005, 25 martie, p. 13. [Accesat 23.09.2016]. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=326971&lang=1>
6. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova. 2015, 30 noiembrie. [Accesat 23.09.2016]. Disponibil: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4976>
7. AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ. Dizabilitatea nu înseamnă incapacitate. [Accesat 23.09.2016]. Disponibil: www.anofm.md
8. DILION, Marcela. Monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova: raport holistic. Chișinău: Asociația „Motivație” din Moldova, 2014. 38 p. ISBN 978-9975-4169-7-9.
9. Percepțiile populației din Republica Moldova privind fenomenul discriminării: studiu sociologic. Fundația Soros-Moldova. Chișinău: Cartier, 2011. 96 p. [Accesat 23.09.2016]. Disponibil: <http://soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Sociologic.pdf>
10. Garabajii, Ecaterina. Aziluri de bătrâni ca forma instituțională a asistenței sociale a persoanelor în etate. In: Analele Institutului Național de Cercetări Economice. 2014, nr. 1, pp. 171-173.

Recomandat spre publicare: 02.05.2017

ТИП ДОМАШНИХ ХОЗЯЙСТВ КАК ФАКТОР НЕРАВЕНСТВА В ИХ БЛАГОСОСТОЯНИИ

**Валентина ВИНОГРАДОВА¹, научный исследователь,
Национальный Институт Экономических Исследований, Молдова**

Tema studiului este condiționată de faptul, că problemele sărăciei și inegalității în bunăstare rămân relevante în Republica Moldova. Prin urmare, scopul acestei lucrări este de a efectua analiza inegalității în bunăstarea gospodăriilor casnice de diferite tipuri pentru a identifica relația dintre tipul gospodăriilor și inegalitatea lor în bunăstare. În studiul dat au fost utilizate următoarele metode: monografică, comparație, statistică etc. Ca rezultat, a fost obținută analiza inegalității în bunăstarea gospodăriilor casnice de diferite tipuri, în general pe țară și în profil teritorial, a fost identificată dependența inegalității în bunăstare de tipul gospodăriilor casnice.

Cuvinte-cheie: inegalitatea în bunăstare, sărăcie, grupe quintilice, tipul gospodăriei casnice.

The topic of research is conditioned by the fact that the problems of poverty and inequality in welfare remain relevant in the Republic of Moldova. Therefore, the purpose of the article is to analyze the welfare inequality of households of various types in order to identify the relationship between the type of households and their inequality in well-being. The study used the following methods: monographic, of comparisons, statistical and others. As a result, an analysis of the welfare inequality of households of different types in the whole country and in the territorial context was made, the dependence of inequality in well-being on the type of households was revealed.

Keywords: welfare inequality, poverty, quintile groups, type of households.

Тема исследования обусловлена тем, что проблемы бедности и неравенства в благосостоянии остаются актуальными в Республике Молдова. Поэтому целью данной работы является осуществление анализа неравенства в благосостоянии домашних хозяйств различного типа, чтобы выявить взаимосвязь между типом домохозяйств и их неравенством в благосостоянии. В исследовании были использованы следующие методы: монографический, сравнений, статистический и др. В результате получен анализ неравенства в благосостоянии домашних хозяйств различного типа в целом по стране и в территориальном разрезе, выявлена зависимость неравенства в благосостоянии от типа домашних хозяйств.

Ключевые слова: неравенство в благосостоянии, бедность, квинтильные группы, тип домашних хозяйств.

**JEL Classification: I32, R2
CZU: 330.567.2(478)**

Введение. Проблема неравенства в течение многих лет находится в центре внимания исследователей многих стран мира. Международные исследования отмечают многочисленные негативные последствия высокого уровня неравенства в благосостоянии для общества, в том числе снижение доверия, снижение уровня благополучия и здоровья населения, а также макроэкономические эффекты, такие как низкие темпы экономического роста и инвестиций [5].

В настоящее время неравенство является одной из наиболее серьезных проблем в Молдове. В стране увеличивается расслоение общества по уровню благосостояния, когда на одном полюсе сконцентрирована немногочисленная группа относительно обеспеченных людей, а на другом – значительно большая группа бедных и социально исключенных людей, у которых серьезно ограничены возможности обеспечить себе приемлемый уровень жизни. Такое расслоение и в дальнейшем воспроизводит неравенство и несправедливость, когда возможность самостоятельной жизненной самореализации и повышение социального статуса становятся недоступными для большей части населения. Такое положение усиливает социальное раздражение в обществе.

Главной целью исследования является оценка неравенства в уровне благосостояния населения Республики Молдова с использованием современных научных методов измерения и анализа неравенства. Источником первичной информации служат данные обследования бюджетов домашних хозяйств, проводимого Национальным бюро статистики Республики Молдова. В течение календарного года

¹ © Valentina VINOGRADOVA, vvinogradova@mail.ru

обследуются свыше 6 тыс. домашних хозяйств. Полученные данные являются репрезентативными как в целом по стране, так и для больших городов (муниципии Кишинэу и Бэлць), других городов и сел.

Анализ социально-демографических типов домохозяйств предполагает выделение характеристик, в зависимости от которых формируется благосостояние домохозяйства. Базой служит характер родства членов семьи, а основными типобразующими признаками – наличие или отсутствие брачной пары, детей до 18 лет и других родственников. Таким образом, выделяются полные и неполные, детные и бездетные, нуклеарные (простые) и многопоколенные семьи, входящие в состав домохозяйства. Факторы неравенства проявляются также и через территориальные особенности места проживания: большие города, малые города, села.

Тип домохозяйства оказывает существенное влияние на подверженность домохозяйства социальному неравенству в благосостоянии. Для исчислений качественных параметров неравенства домохозяйств используется квинтильное распределение данных, характеризующих факторы неравенства. Разделение всей совокупности членов домохозяйств на 5 квинтильных групп производится на основании среднедушевых потребительских расходов, которые лучше, чем располагаемые доходы, отражают уровень благосостояния членов домашних хозяйств [1, стр.145].

Квинтильная структура домохозяйств различного типа. С улучшением степени благосостояния происходят существенные сдвиги в распределении домохозяйств по их типам. В наименее обеспеченной I квинтильной группе наибольший удельный вес занимают два типа домохозяйств: семейная пара с детьми (27,8 %) и домохозяйства типа «другие домохозяйства с детьми» (25,6%). Наличие детей в этих домохозяйствах является фактором, снижающим уровень благосостояния домохозяйств, поскольку дети увеличивают иждивенческую нагрузку на работающих членов семьи. В состав домохозяйств типа «другие домохозяйства с детьми», кроме того, входят представители разных поколений, многие из которых в силу возраста и состояния здоровья не работают, что еще больше увеличивает нагрузку на работающих членов домохозяйства. В своем большинстве работающие не в состоянии обеспечить достаточный уровень жизни таким домохозяйствам. В средней III квинтильной группе домохозяйств такого типа насчитывается соответственно 14,4% и 13,0%, что в 2 раза меньше, чем в I. В наиболее обеспеченной V квинтильной группе доли этих домохозяйств еще более уменьшаются – 13,5% и 6,4% (что в 2,1 раза и в 4 раза меньше, чем в I) – *таблица 1*.

Таблица 1

Структура ДХ по их типам (2015 г.), %

	Всего	Квинтильные группы				
		I	II	III	IV	V
ДХ из 1 человека	28,7	8,0	17,5	30,8	35,0	41,3
Семейная пара без детей	23,8	20,0	28,2	25,7	23,0	22,0
Семейная пара с детьми	16,6	27,8	17,2	14,4	14,2	13,5
Одинокый родитель с детьми	1,6	2,8	0,6	1,2	1,7	2,0
Другие ДХ с детьми	13,2	25,6	17,7	13,0	9,1	6,4
Другие ДХ без детей	16,2	15,8	18,7	14,9	17,0	14,8
Всего	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Источник: Рассчитано по данным ОБДХ Республики Молдова.

В средней III и наиболее обеспеченных IV и V квинтильных группах преобладают домохозяйства, состоящие из одного лица. Такие домохозяйства в структуре домохозяйств III квинтильной группы составляют 30,8%, что в 3,9 раза больше, чем в I квинтильной группе. В структуре домохозяйств IV квинтильной группы таковых уже – 35,0 %, что в 4,4 раза больше, чем в I квинтильной группе. А в V квинтильной группе этот тип домохозяйств составляет еще большую величину – 41,3%, что в 5 раз больше, чем в I.

Таким образом, если в наименее обеспеченной I квинтильной группе преобладают домохозяйства, состоящие из семейной пары с детьми, и «другие домохозяйства с детьми», то в более обеспеченных III, IV и V квинтильных группах – тип «одинокый член домохозяйства». Понятно, что чем малочисленнее домохозяйство, тем легче ему выживать и не впасть в бедность. Домохозяйства, состоящие из одного лица, являются наиболее распространенным типом домохозяйств в Молдове в 2015 г. – почти треть домохозяйств относится к этому типу, и среди домохозяйств V квинтильной группы четыре домохозяйства из десяти состоят из 1 человека.

Территориальный разрез принадлежности домохозяйств различного типа к более или менее обеспеченным группам подтверждает общую тенденцию: домохозяйства, состоящие из одного члена являются более обеспеченными, чем остальные домохозяйства, а наличие в домохозяйствах детей, как правило, увеличивает их долю среди малообеспеченных и уменьшает – среди более обеспеченных.

Тем не менее, есть и некоторые отклонения. Например, в больших городах у домохозяйств, состоящих из семейной пары с детьми, доля более обеспеченных выше на 0,4 п.п. доли менее обеспеченных (таблица 2). В малых городах и селах у таких домохозяйств неравенство в благосостоянии более выражено – доля принадлежащих к I квинтильной группе (24,8%) превышает долю в V квинтильной группе (11,2%) в малых городах в 2,2 раза, а в селах в 4,1 раза (28,8% и 7,1% соответственно). Проживание в больших городах предоставляет родителям возможность лучшего или дополнительного трудоустройства, что повышает уровень благосостояния их домохозяйств. Кроме того, молодым семейным парам с детьми, как правило, помогают их родители либо другие родственники.

Таблица 2

Типовая структура ДХ, в зависимости от месторасположения (2015 г.), %

	Большие города		Малые города		Села	
	I	V	I	V	I	V
ДХ из 1 человека	12,1	35,8	5,2	46,5	8,3	46,9
Семейная пара без детей	38,3	20,1	21,8	22,6	18,8	24,8
Семейная пара с детьми	17,9	18,3	24,8	11,2	28,8	7,1
Одинокий родитель с детьми	8,3	3,0	2,2	1,9	2,7	0,5
Другие ДХ с детьми	6,6	6,8	23,6	4,7	26,7	6,9
Другие ДХ без детей	16,9	16,0	22,4	13,0	14,7	13,8
Всего	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Источник: Рассчитано по данным ОБДХ Республики Молдова.

Членам домохозяйств расширенного типа с детьми или без детей не удастся существенно повысить уровень своего благосостояния за счет возможностей трудоустройства, поскольку членами в таких домохозяйствах, как правило, являются и лица неработающие по разным причинам, и лица пенсионного возраста. Таким образом, снижается экономическая активность домохозяйства, возрастает иждивенческая нагрузка на работающего члена семьи, и растет степень риска попадания в категорию малообеспеченных по сравнению с другими домохозяйствами, что и подтверждается их большей долей в I квинтильной группе, тем самым усиливая неравенство в благосостоянии [4, стр.300]. Наличие детей в таких домохозяйствах только обостряет ситуацию, особенно в малых городах и селах. Так в малых городах в структуре наиболее бедных домохозяйств I квинтильной группы доля других домохозяйств с детьми (23,6%) превышает их долю в наиболее обеспеченной V квинтильной группе (4,7%) в 5 раз, а в селах – в 4 раза.

Таким образом, анализ неравенства в благосостоянии населения по месту их проживания и типу домохозяйств показал, что в малых городах и селах в группе наиболее обеспеченных большая доля только у двух типов ДХ (у ДХ, состоящих из 1 члена, и у семейной бездетной пары), в то время как в больших городах – у трех типов домохозяйств, у ДХ из одного члена, семейной бездетной пары и других домохозяйств с детьми. У всех остальных типов домохозяйств в группу малообеспеченных попала большая доля, чем в группу более обеспеченных.

Квинтильное распределение домохозяйств с детьми и без детей. Территориальное поквинтильное распределение домохозяйств без детей выявило следующую тенденцию: по мере увеличения количества членов, малообеспеченных домохозяйств становится больше, а более обеспеченных домохозяйств – меньше. Увеличиваясь в размере, домохозяйства без детей снижают уровень своего благосостояния: их доли в V квинтильной группе уменьшаются, а в I квинтильной группе – увеличиваются (таблица 3). Еще раз подчеркнем, что домохозяйства, состоящие из 1 члена, являются наиболее обеспеченными и в городах, и в сельской местности: у них доля наиболее обеспеченных превышает долю малообеспеченных в больших городах – в 66 раз, в малых городах – в 22 раза, в селах – в 4 раза. Отметим, что в сельской местности – это единственный тип домохозяйств, у которого доля наиболее обеспеченных превысила долю малообеспеченных.

Кроме того, если у семейной бездетной пары и других домохозяйств без детей в больших и малых городах большие доли относятся к V квинтильной группе, то в селах большие доли этих

домохозяйств концентрируются в I квинтильной группе. Таким образом, отсутствие детей в сельских домохозяйствах не оказывает существенного влияния на повышение уровня благосостояния домохозяйств.

Ситуация с домохозяйствами, имеющими в своем составе детей, не столь однозначна. Среди таких домохозяйств в больших и малых городах в наилучшем положении пребывают домохозяйства, состоящие из одинокого родителя с детьми. Больше половины из них (52,1%) являются наиболее обеспеченными в больших городах и третья часть (32,9%) – в малых городах.

Чтобы лучше понять эти результаты, необходимо проанализировать причину отсутствия второго родителя. Таковой причиной может быть не только смерть или развод и раздельное проживание, но и трудовая миграция одного из супругов. Поэтому когда отсутствие родителя связано с миграцией, вероятность жизни в бедности для такого домохозяйства ниже, чем для домохозяйств без мигрантов, при условии сохранения крепкой связи уехавшего с оставшейся семьей. Это свидетельствует о том, что денежные переводы, получаемые от члена домохозяйства, живущего за границей, помогают оставшимся домохозяйствам (и особенно семьям с родителем-одиночкой) не впасть в бедность или вырваться из бедности. Кроме того, одинокий родитель с ребенком, проживающий в большом или малом городе, имеет больше возможности трудоустроиться, либо найти дополнительный заработок [3, стр. 220].

Однако в селах почти половина домохозяйств, состоящих из одинокого родителя с детьми, относится к I наименее обеспеченной квинтильной группе (49,3%).

Почти половина семейных пар с детьми (42,4%) в больших городах и шестая часть в малых городах (16,9%) также принадлежат к V квинтильной группе. Что касается других домохозяйств с детьми, то им оказалось легче выживать только в больших городах – треть из них является более обеспеченными. В малых городах и селах большая часть расширенных домохозяйств с детьми относится к наименее обеспеченной I квинтильной группе. Подчеркнем, что в селах почти половина каждого типа домохозяйств с детьми принадлежит к малообеспеченной I квинтильной группе.

Таблица 3

**Территориальное квинтильное распределение ДХ
различного типа (2015 г.), %**

	Квинтильные группы					Всего
	I	II	III	IV	V	
	Большие города					
ДХ из 1 человека	1,0	3,8	9,7	19,5	66,0	100,0
Семейная пара без детей	4,5	12,7	10,0	18,4	54,3	100,0
Другие ДХ без детей	2,1	8,0	10,8	34,9	44,2	100,0
Одинокий родитель с детьми	6,3	3,1	15,7	22,8	52,1	100,0
Семейная пара с детьми	1,8	8,7	20,3	26,7	42,4	100,0
Другие ДХ с детьми	1,5	16,7	26,9	19,9	35,0	100,0
	Малые города					
ДХ из 1 человека	1,6	6,1	19,8	37,0	35,6	100,0
Семейная пара без детей	8,4	16,4	24,7	28,7	21,8	100,0
Другие ДХ без детей	13,1	22,4	26,6	19,0	19,0	100,0
Одинокий родитель с детьми	14,8	20,4	9,9	22,0	32,9	100,0
Семейная пара с детьми	14,9	19,1	27,7	21,4	16,9	100,0
Другие ДХ с детьми	19,7	23,2	25,8	21,6	9,7	100,0
	Села					
ДХ из 1 человека	6,3	15,8	29,2	26,1	22,6	100,0
Семейная пара без детей	15,7	25,4	26,0	19,6	13,1	100,0
Другие ДХ без детей	20,9	26,6	21,2	18,8	12,5	100,0
Одинокий родитель с детьми	49,3	4,9	16,2	24,2	5,5	100,0
Семейная пара с детьми	42,6	24,7	13,2	12,9	6,6	100,0
Другие ДХ с детьми	37,7	26,3	17,7	12,1	6,2	100,0

Источник: Рассчитано по данным ОБДХ Республики Молдова.

Таким образом, тип домохозяйства оказывает разнонаправленное влияние на неравенство домохозяйств в уровне благосостояния и зависит от наличия в домохозяйствах детей и

территориальной принадлежности. В **бедетных** городских и сельских домохозяйствах различного типа проявляется тенденция снижения доли более обеспеченных при увеличении размера домохозяйств. При этом в городах большая часть домохозяйств без детей относится к V квинтильной группе, а в селах – к I квинтильной группе. То есть сельские домохозяйства без детей значительно сильнее подвержены социальному неравенству, чем городские.

У домохозяйств различного типа с **детьми** в больших и малых городах с ростом количественного состава уменьшается уровень благосостояния, тем не менее, большая их часть остается более обеспеченной. Только в малых городах у «других домохозяйств с детьми» большая часть относится к малообеспеченной I квинтильной группе. Значительно хуже складывается ситуация у сельских домохозяйств с детьми. У всех типов домохозяйств, в состав которых входят дети, доля малообеспеченных превышает долю более обеспеченных: у одинокого родителя с детьми – в 8 раз, у семейной пары с детьми и у других домохозяйств с детьми – в 6 раз. Тем самым неравенство в благосостоянии наиболее сильно проявляется в сельской местности у домохозяйств, имеющих в своем составе детей.

Следовательно, зависимость неравенства в благосостоянии домохозяйств от их типа имеет четкую территориальную направленность: в больших и малых городах доля домохозяйств с высоким уровнем благосостояния превышает долю малообеспеченных и уменьшается с увеличением количественного состава. А в селах тип домохозяйства не оказывает большого влияния на неравенство в благосостоянии, т.к. большая часть всех домохозяйств, независимо от их типа, относится к наименее обеспеченной I квинтильной группе.

Выводы. В Республике Молдова высокая иждивенческая нагрузка усугубляет неравенство, особенно обостряясь в сельской местности, усиливая бедность и неравенство в благосостоянии домашних хозяйств. Однако демографические характеристики все же являются скорее дополнительными и корректирующими, нежели основными причинами бедности и неравенства. Основные причины кроются в особенностях положения человека на рынке труда. Поэтому количественные и качественные показатели неравенства должны стать ключевым ориентиром согласованной экономической и социальной политики. Проблему разрыва между верхними и нижними слоями общества невозможно решить без пересмотра распределительных отношений с целью увеличения налоговой нагрузки на сверхдоходы и повышения доходов малоимущих до социально приемлемых норм [2, p. 106].

Особый акцент следует сделать на выравнивание жизненных возможностей домохозяйств с детьми. Система мер социальной политики должна обеспечивать такую ситуацию, при которой рождение ребенка не ухудшало бы материальное и социальное положение домохозяйств. Сокращение разрыва в уровне благосостояния домохозяйств с детьми и бедетных домохозяйств – важное условие результативности социальной политики.

Библиографические источники

1. ROJCO, A. Inegalități în bunăstarea populației: parametrii cantitativi și calitativi. In: Procese de stratificare socială în Republica Moldova: particularități și tendințe. Chișinău, 2012, pp. 126-141. ISBN 978-9975-57-053-4.
2. ROJCO, A. Inegalitatea în nivelul de bunăstare al populației: parametrii cantitativi și calitativi. In: Stratificarea socială în condițiile transformării societății din Republica Moldova. Chișinău, 2015. pp 59-107. ISBN 978-9975-53-445-1.
3. VINOGRADOVA, V. Evaluarea riscului de sărăcie a gospodăriilor casnice cu copii = Assesment of the poverty risk of households with children. In: Economie și Sociologie. 2012, nr. 2, pp. 216-221. ISSN 1857-4130.
4. VINOGRADOVA, V. Impactul factorilor demografici asupra inegalității în bunăstarea gospodăriilor casnice. In: Creșterea Economică în Condițiile Globalizării = Economic Growth in Conditions of Globalization: conferința internațională științifico-practică, ediția a IX-a, 16-17 octombrie 2014. Chișinău: INCE, 2014, Vol. II, pp. 299-304. ISBN 978-9975-4185-2-2.
5. ОКСФАМ. Знак неравенства: проблемы неравенства и пути их решения: доклад. 2014, май, 38 p. – [Accesat 22 aprilie 2017]. – Disponibil: <https://go.oxfam.ca/docs/after-equality-inequality-trends-russia-2014-06-ru.pdf>

Recomandat spre publicare: 04.05.2017

CERINȚE

de prezentare a articolelor științifice spre publicare în revista
„ANALELE INSTITUTULUI NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE”, categoria „C”

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii: Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice. Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o noutate determinată. Formulele teoretice trebuie confirmate prin calculări practice. Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei. Obligatoriu, în articol trebuie indicată distincția dintre viziunea autorului sau rezultatele obținute de cele anterior publicate. Articolele se prezintă la Redacție conform cerințelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic și tipărite **în una din limbile: română, engleză sau rusă**. Textul va fi tipărit pe o singură parte. La exemplarul de control se anexează formularul pentru recenzii.

STRUCTURA ARTICOLULUI:

1. Titlul articolului (*centrat, cu majuscule*) în limba engleză și română
2. Autorul articolului: **Numele Prenumele, gradul științific, titlul științific, instituția (fără prescurtări)**, în limba: **engleză și română** cu Nota de subsol la prima pagina a articolului: ©Nume Prenume¹ (autor), email
3. Adnotarea va conține: **Actualitatea, Scopul, Metode, Rezultate în limba engleză și română, (0,5 pagină)**
4. **Cuvinte cheie:** 6-8 cuvinte, în limba engleză și română
5. **JEL Classification** (Journal of economic Literature Classification System)
6. **Introducere** (argumentarea actualității tematicii abordate)
7. **Gradul de abordare a temei**
8. **Materiale și metode**
9. **Rezultate obținute**
10. **Concluzii**
11. **Referințe bibliografice:** 8-12 surse
12. **Data prezentării**

CERINȚE TEHNICE

- **Formatul:** A4 (margini: 20x20x20x20 mm)
- **Times New Roman; 12pt; interval – 1,5**
- **lucrarea va conține 8-10 pagini (0,35-0,5 coli de autor)**
- **Formulele teoretice trebuie confirmate prin calculări practice**
- **Elementele grafice (tabele și figuri)** trebuie să fie de calitate înaltă, se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară:** note, legendă (sub element).
- **Referințele bibliografice** se plasează la sfârșitul articolului (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini*). În text se vor indica trimiteri bibliografice, conform numărului de ordine din referințe (de ex., [5]).

DECLARAȚIE ETICĂ

La prima prezentare a articolului, autorul semnează, indică data și confirmă că a făcut cunoștință cu *cerințele de prezentare* a articolului spre publicare și declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului, totodată, transmite dreptul de autor editorului.

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere. Autorii declară că nu există nici un conflict de interese, totodată, transmite dreptul de autor și editorului.

Data prezentării: ____ Semnătura: ____.

PROCESUL DE RECENZARE

La prima etapă, toate lucrările sunt examinate de către Consiliul Editorial, care verifică respectarea cerințelor de prezentare. La etapa **a doua**, manuscrisele sunt recenzate în mod anonim de către 2 recenzanți. În procesul recenzării, informația despre autor nu se reflectă. Colegiul redacțional nu duce discuții cu autorul articolului și are dreptul să respingă articolele ce nu sunt prezentate conform cerințelor de prezentare. **La etapa a treia**, după necesitate, articolul se returnează la autor pentru revizuirea necesară. Manuscrisul articolului nu se restituie. Decizia privind publicarea sau excluderea articolului în/din numărul revistei se ia la ședința colegiului redacțional.

Într-un număr al revistei se publică un articol al unui autor sau coautor.

Colegiul de redacție al revistei "Analele Institutului Național de Cercetări Economice"

¹ © Nume Prenume (autor), email

Adresa redacției:
Complexul Editorial, INCE, MD-2064,
or. Chișinău, str. Ion Creangă, 45.
tel.: +373-22-50-11-30, fax.: +373-22-50-74-37-94
web: ince.md/ro/complexul-editorial/;
e-mail: bircaiulita@mail.ru

Bun de tipar: 30.06.2017
Formatul 84/108/16. Coli de tipar 7,15.
Com. 7. Tirajul 100 ex.